

Drie mensen van in de wieg tot in het graf

Julius de Geyter

bron

Julius de Geyter, *Drie mensen van in de wieg tot in het graf*. Kornicker, Antwerpen 1865

Zie voor verantwoording: http://www.dbnl.org/tekst/geyt001drie01_01/colofon.php

© 2018 dbnl

**Eerste boek
(tweede druk.)**

Eerste zang.

I.

Den zelfden dag zijn ze alle drie geboren....
 - Wie alle drie? Dat is nu een begin!
 Och, lezer lief, gij zult het seffens hooren;
 Ik zaag nog niet, dus houdt u ook wat in.
 Den zelfden dag zijn ze alle drie geboren,
 Te weten zij die gij, met wat geduld,
 Op tijd en stond, bij name kennen zult,
 Want alles wil ik zeggen naar behooren.
 Gij ziet wel, ik begin van voor af aan;
 Dat wordt vandaag door ieder niet gedaan;
 Komt mij dus niet in mijne goesting storen.

Elk heeft een' weg om naar zijn doel te gaan,
En, recht of krom, de beste is mijne baan!

II.

Den zelfden dag zijn ze alle drie geboren,
Mijn Hugo, de eerste held van mijn gezang,
Op zeecken zolder in den Zwanengang.
Ik zou u zelfs den nummer kunnen noemen;
Maar gij zijt nooit in deze straat geweest:
Het is er te arm, ik wil het niet verbloemen,
Want ik ben vrank met ieder die mij leest.
Vrouw Martha was het beste mensch der aarde;
Maar de arme sloor, voor 't knaapje dat zij baarde,
Had in de wieg slechts krollen en wat stroo.
't Gaat met de goeden al te dikwijls zoo.
Heur man, nochtans, met tranen in zijne oogen,
Glimlachend over 't wichtje heen gebogen,
Raaskalde, juichte en zwoer aan zijne vrouw
Dat, zoo als hij, 't geen werkman worden zou.
Hij, sjouwerman, zou slaven heel zijn leven,
En zijnen zoon geleerdheid laten geven.

III.

Mijn tweede held is 't kind uit een paleis.
Op dons begon het zijne levensreis,
En ook zijn vader, over hem gebogen,
Stond van geluk met tranen in zijne oogen.
Hij zegde: 'Frits, ik erfde een half miljoen;
U zal ik vier miljoenen achterlaten.'
Hij gaf daarop zijn zoontjen eenen zoen,
Tastte in den zak waar zijne sleutels zaten,
En ging toen henen, reeknend hoe een man
Met geest als hij het meeste winnen kan.

IV.

Mijn derde held...
Hier zit ik op een' weer!
Het is zoo kiesch om bloot te laten hooren
Hoe zonderling mijn derde werd geboren;
Men kwetst zoo licht de fijngevoelige ooren,
En speelt men eens zijn' goeden naam verloren,
Men wint hem zoo gemakkelijk niet weêr.
Daarbij, wie weet hoe men mijn boek onthaalde?
Een os zou eer door 't oog der fijnste naalde

Dan dees gedicht tot in een huisgezin;

Ook -

Maar daar hoor ik eenen lezer vragen:

‘Drogredenaar, houdt gij haast op met zagen?’

Hij heeft gelijk; ik loop een' doolweg in.

't Publiek is knecht, en meester is de dichter.

Men zegge niet dat ik het juk bemin:

'k Loop barrevoets en loope des te lichter!

Vrij sla de Paus mijn epos in den ban,

Dan spreekt er wis de halve wereld van.

V.

Mijn Willem, dus, is voor den dag gekomen

In de open' lucht en op den blooten grond.

Zijn eerste kreet was nauwelijks vernomen,

Toen al het volk er om te kijken stond.

't Was op de Meir, vlak vóór de arduinen woning,

Waarin men Frits, als wierde hij eens koning,

Met hermelijn, en gaas, en zijde omwond;

Want ‘Schoone Beth,’ zoo als de keukenmeiden

Van half de stad tot Willem's moeder zeiden,

Zat op de markt met groenselwaar te koop.

Daar kwam heur kind de koolen uitgekropen;

't Was om uit gansch de stad er heen te loopen;
 Ook stond in eens er alles overhoop.
 Maar Schoone Beth let 't kind op haren wagen,
 Riep tot een wijf: 'Trien, past wat op mijn goed:
 Ik rij naar huis', en knikte welgemoed
 De boeren toe, die haar verbluft bezagen.
 Zoo kruide zij haar wichtje door de stad,
 Alras omdanst door *fatsende* scholieren,
 Die, met gezang en onder 't klakkenzwieren,
 De jonge vrouw zoo goed verzelden dat
 Zij met haar kind haar woonhuis binnentrad,
 Al lachend om zulk nieuw geboortevieren.

VI.

Doch Willem's vader kwam in hare woon
 Zich over hem niet buigen met een wezen
 Waarop geluk of hoogmoed stond te lezen:
 Hij was niet meer, de vader van haar' zoon....
 Nauw had zij hem heur hert en hand geschonken,
 En was de band huns huwlijks toegeklonken,
 Als zijne dood haar stortte in zooveel rouw
 Dat ieder zeî dat zij 't besterven zou.
 Gelukkig was zij eene dier naturen,

Voor wie de kermis niet te lang kan duren,
Die immer lachend door het leven gaan,
En voor geen' mensch hunne oogen nederslaan;
Die, onbekommerd met den dag van morgen,
Den goeden God voor alles laten zorgen,
En die zooveel van 't politiek verstaan,
Als van de zon, de sterren en de maan.
Zij troostte zich en lachte 't knaapjen aan,
Gerust dat zij wel nimmer, om de menschen,
Met haren zoon het leven zou verwenschen.

VII.

Zij had gelijk: zes jaren later vond
Men geenen snaak als 't eigen kind dier moeder.
Zoo lang de zon in 't hemelwelfsel stond,
Was hij van huis, en liep de straten rond,
Of viel in slaap op eenen keldermond,
Door God bewaakt, den milden albehoeder.
In elken guit erkende hij een' broeder,
En waar een groep dier bengels zamenkwam,
Vast dat men hem tot opperhoofd er nam.
Er wierde licht een foliant geschreven
Met poetsen uit zijn Uilenspiegelsleven.

Hij was bij hen die dansen op de straat
 Vóór elk muziek dat zich maar hooren laat,
 Rond elke vlag die feestlijk wordt gedragen,
 Al volgt dan ook het hoogste magistraat,
 Dat stoetsgewijs naar een *Te Deum* gaat,
 Stijf als het goud op hunne staande kragen.

In zijne school, - hij droeg zijne eerste broek,
 En kon geen woord nog van zijn eerste boek, -
 Had hij bestaan wat de ergsten niet en dorsten.
 Het was een dag van jubling in 't gesticht;
 Men huldigde er de beeltenis des vorsten
 Wien 't vaderland zooveel al is verplicht;
 De meester sprak van dank en vreugdevieren,
 Doch hield den rug den knapen toegericht,
 En Willem wierp, bij 't schaatren der scholieren,
 Geknauwd papier in Leopold's gezicht.

Dat was te veel, en, hoe hij nu mocht beven,
 De vranke knaap werd uit de school gedreven.

VIII.

Daar staat hij nu te kijken naar de lucht,
 Niet wetend of hij lachen moet of weenen....

Plots vliegt een vogel vóór zijne oogen henen;
 Hij neemt een' steen en doodt hem in de vlucht.
 Hoezee! de musch komt tuimlend naar beneden,
 En Willem's klak vliegt draaiend naar omhoog;
 Hij springt, hij danst, - vergeten is 't verleden,
 Zijn herte gloeit en flonkert in zijn oog.

IX.

O schoone tijd van ons kwâ-jongensleven!
 Hoe ieder uur vol zalige angsten is!
 Wie is er niet die ruim een' keer of zeven
 Op ééne week, schoon zwemmend als een visch,
 Ai mij, zoo na! in 't water is gebleven?
 Die menigmaal, in 't schoonste van de Mei,
 Vermetel klom in 't hoogste van de boomen,
 En eens, met een ellendig eksterei,
 Hals over kop beneden is gekomen?
 Dan loopt men met de schelpen heen.... - Aldus
 Deed Willem ook met zijne doode musch.

X.

Alzoo hij nu straat-uit straat-in ging zwerven,
 Zag hij een wagentje, waarin een knaap,

Een rijke knaap, gevoerd werd door een schaap.
 't Was Frits, die eens de vier miljoen moest erven.
 'Dat wagentje wilde *ik* wel' zei de guit
 Met zijne musch. Hij wierp den dooden veugel
 Ter aarde, en nam het schaap bij zijnen teugel.
 'Schuift eens wat op, of gaat er liever uit,
 Sprak hij met ernst, en laat mij ook wat rijen.'
 Hij zat haast neêr, toen ijlings een lakei
 Kwam aangesneld, op Fritsken zijn geschrei.
 De man stond stom bij 't geen hij zag betijen.
 Men merkte wel dat hem die snaak beviel,
 En dat hij Frits verfoeide in zijne ziel.
 (In zijne ziel: te veel mag men niet vragen
 Van eenen mensch die knechtskleedij moet dragen,
 Vooral niet als zijn heer te schreijen ligt.)
 Hij joeg dan Willem bitsig uit den wagen;
 Hij sloeg hem niet, maar dreigde hem te slagen;
 Doch Frits sloeg hem de rijzweep in 't gezicht.
 Daarop, denkt gij, ging Willem aan 't krakeelen,
 Aan 't vechten als een roodgekamde haan?
 Neen; met gevouwene armen bleef hij staan,
 Zag Frits eens goed van hoofd tot voeten aan,
 En sprak: 'Dat is omdat ik wilde deelen?'
 Dan ging hij voort, al schuddend met het hoofd,

Als iemand die zijne oogen niet gelooft,
En heel zijn geest was in 't gedacht verslonden:
'*Elk 't zijne* is niet bij de armen uitgevonden.'

XI.

Hij kwam te huis, vertelde aan Schoone Beth
Wat hem met Frits daar zoo was overkomen:
En niet zoodra had zij hierop vernomen
Waarom hij aan de schooldeur was gezet,
Of lachend gaf zij hem de hand en zeide:
'Er zijn nog andre scholen in de stad.
Kom mede, kind, dat ik er u geleide!'
En dus geviel het vóór den avond dat
Hij nevens Hugo op de schoolbank zat,
En dat de vriendschap, die hen nimmer scheidde,
In hun jong herte wortel had gevat.
Er was nochtans in onze beide knapen
Geen enkel grein van 't eigenste gemoed:
Was Willem steeds vol leven en vol gloed,
't Gebeurde vaak dat Hugo scheen te slapen,
Terwijl hij droomend blikte naar de lucht,
Als iemand die naar de eeuwigheid verzucht.
Hij scheen geheel voor treurenis geschapen,

En lachte nooit, dan om een boertig woord,
Uit Willem's mond op 's meesters kap gehoord.
Hij speelde niet, maar stond er op te kijken;
Doch in het leeren had hij geens gelijken.
Hij werd dan ook, ronduit en onbeschaamd,
Door elken knaap 'de Wroeter' bijgenaamd.

XII.

Toen meester Bax dien bijnaam hoorde geven,
Riep hij gestoord: 'Wel heb ik van mijn leven!
Zijt gij niet arm, gij allen die hier zit?
Elk uwer zal eens metser zijn of smid.
Hij die niet wroet, zal verder niet geraken.
Ik kan van u geene advokaten maken;
En 't geld om naar de Hoogeschool te gaan,
Daar kan vandaag een ambachtsman niet aan.
Ja, Hugo, wroet, gij zijt er toe geboren;
Schoon nog een kind, denkt u de hersens moê;
Wat of gij lijdt, toch geenen moed verloren;
De wereld sluit u den geluksweg toe;
Wie weet, nochtans, wat lot u is beschoren?
Wroet, wroet - en toont den grooten eens te meer
Dat ook het volk tot aanzien klimt en eer!'

XIII.

Door zulken man werd Frits niet toegesproken,
Wanneer te huis hem les gegeven werd:
Een Jezuiet bestuurde geest en hert,
Eene echte slang in menschenlijf verdoken.
Zijn zoete naam was Pater Vredecus.
Hij was de vriend der rijkste huisgezinnen,
En bracht er raad en zegeningen binnen.
Zacht was zijn woord, en ook zijn oogslag dus,
Zoo dat hij nooit iet zegde of iet liet denken,
't Welk de ijdelheid der grooten konde krenken,
Bij wie hij kwam met vriendelijk onthaal.
Zij werden steeds geleid door zijne taal.
Frits' vader hadd' zoo graag 'baron' geheeten!
Die wensch werd ook door Vredecus geweten,
En ras had deze een middel aan de hand:
Hij kocht van eenen jonker zonder land,
Kasteel of geld, en overlast met schulden,
Dien titel af voor vijftig duizend gulden.
Geen wonder dus dat hem de dankbre man
Sinds dat geluk niets meer ontzeggen kan,
Hem zijnen zoon gesteld heeft in de handen,
En hem zijne eigne ziele zou verpanden.

Dan, op den dag als onze dappre knaap
Was thuis gekeerd met wagentjen en schaap,
Zag Vredecus aan zijn nog grimmig wezen
Dat zijn geliefde leerling had *gegrezen*;
En toen hem Frits 't geval had uitgelegd,
'Herinnert ge u wat ik u heb gezegd?
O! riep hij uit, waar zijn de schoone tijden,
Toen wet en recht den edelman bevrijdden
Voor zulken hoon van onderzaat en knecht?
Een werkmanskind zoo naast een heerschap rijden!
Een bedelaar zooveel als een baron!
Dat dure niet, dat helpe God verbreken!'
Hier boog hij diep en glimlachte onder 't spreken
Den kleine toe, zoo minzaam als hij kon.
De vrome man was gansch in drift ontsteken;
Hij zweette en blies, zoo dat hem de lakei
Met schalken blik en scheeve tronie zei:
'Wat spijt! wat spijt! Gij damp't er van, o Pater!
Wil Zijn Eerwaerde vliegens een glas water?'
Dan liep hij weg, en 't was te goeder uur,
Want Vredecus schoot uit zijne oogen vuur.
Doch ziet, op eens werd zijn gelaat zoo effen
Als was er nooit een rimpel in geweest;
Hij sloeg den blik ten hooge, alsof de geest

Loyola's hem ten hemel wilde heffen.
Dan prevelde zijn mond een woord latijn.
'Komt, lieveling, ik zal u heden leeren,
Sprak hij tot Frits, hoe streng in 't oog des Heeren
De trotsche mensch bestraffelijk moet zijn!'
En hand in hand verdwenen zij nu beide
Op eenen trap, die hen naar boven leidde.

XIV.

En dag voor dag, met honigzoete stem,
Kwam Vredecus en zedepreekte hem.
Hij zegde hoe al 't goede komt van boven,
Hoe zeer het past de needrigheid te loven,
Hoe zwak de mensch, hoe nietig hij toch is,
Hoe hij het hoofd ter aarde hoeft te buigen,
Hoe stem en gang, hoe alles moet getuigen
Dat hij niet dringt in Gods geheimenis.
Den hoogmoed noemde hij de bron der plagen,
Waarmeê het zondig menschdom wordt geslagen,
Sinds elke zoon meer dan zijn vader wil;
Sinds de armen 't hoofd verheffen, en de knechten,
Naast hunne meesters, mompelen van rechten;
Sinds voor de vrijheid iedereen durft vechten,

En niemand meer deemoedig lijdt en stil.
't Was bovenal hem eene bron van smerte
Te zien hoe thans zoo menig man niet meer
Komt knielen vóór de dienaars van den Heer,
Biechtsprekend met een halfgebroken herte.
'Eilaas! riep hij, hoe velen zijn er doof
Wanneer de Kerk hen oproept voor 't geloof!'
En dan, gewagend uit de vorige eeuwen,
Sprak hij met vuur van de onverschrokken' leeuwen,
De ridders, die heentogen, op de stem
Eens moniks, naar 't verdrukt Jerusalem.
Dan was de Paus het hoofd der christenlanden,
En de adel was als de armen en de handen.
Toen zuchtte hij: 'Die tijd is verre, o Frits!
Doch de eeuwigheid heeft God alleen tot gids.
Wie weet, mijn zoon, wat gij nog zult beleven?
Blijft trouw met ons naar 't zelfde doelwit streven,
Zoo worde uw naam, door duizenden benijd,
Van kroost tot kroost, bij ons gebenedijd!'

Eilaas! 't gevolg van zulk een zedepreken
Was dat de knaap niet durfde tegenspreken,
En dat hij zelfs zijne oogen nedersloeg,
Als hem de pater vriendlijk tegenloeg.

Dus immer schuchter, vlottend in gepeinzen
 Nooit uitgestort, wie zou niet leeren veinzen?

XV.

Lucht aan elks hert en licht in ieders hoofd!
 Natuur! natuur! waarom uw vuur gedooft?

De lente had het groeizap in de boomen
 Nu veertien maal versnellend om doen stroomen,
 Sinds elk van hen, wier leven ik bezing,
 Den hellen glans des gullen dags ontving.
 't Was middag, en de zon schoot hare glansen
 Op de aarde neêr langs onbewolkte transen,
 Zoo brandend heet dat plots in hare vlucht
 Eene oude kraai dood neêrviel uit de lucht.
 De zwangre stad, geprangd in hare muren,
 Kon zulken gloed ter nauwer nood verduren,
 En menig man, zuur ziende op zijne vrouw,
 Vroeg gromlend of het haast tempeesten zou.
 Dan, een matroos wees diep en laag in 't zuiden
 Een wolkjen aan, dat onweêr moest beduiden;
 Het was zoo klein en rees zoo traagzaam op
 Dat ieder 'neen' zeî, schuddend met den kop.
 Allengs nochtans, gelijk een zware toren,

Dien reuzen met den schouder onderschoren,
Zoo klom de wolk, rampspellend zwart en grau
Uitlossend op het helder hemelsblauw.
Zij rolde uiteen met onheilvolle zwaarte....
Op de overkim rees tevens zulk gevaarte,
Zoodat alras, ten zuiden als ten noord,
De holle stem des donders werd gehoord.
Geen windje speelde op 't water noch in 't lover;
De zon dook weg; het dommelen werd grover;
Een bliksemschicht blonk, flinkerde in het ruim, -
En ziet, daar klotst de Schelde, spat het schuim,
En schepen, hoog en log als zeekasteelen,
Zijn pluimen thans, waarmeê de golven spelen!

Terwijl de orkaan dus loeit en woedt, beeft Frits,
En slaat een kruis bij elken bliksemflits,
Naar 't voorbeeld van den pater, die te midden
Der kamer om stil weder zit te bidden.
En Willem, met een aantal makkers, is,
Dicht bij de stad, aan 't zwemmen als een visch.
Het water is zoo lauw, als mengt de donder,
Die troebelaar, er ook wat grondslib onder!

Doch bij dien groep is Wroeter Hugo niet,
Die soms zoo lang ten blauwen hemel ziet?

De droomer is, bij 't eerste donderbrommen,
Alleen en stil den toren opgeklimmen,
Den toren die, op schonken van arduin,
Den bliksem tart met kaalgezengde kruin,
Zoo hoog dat slechts een arend er durft rusten,
Om uit te zien naar overzeesche kusten.
Daar staat hij bleek, zich leunend als verschrikt,
Ten hoogsten trap, van waar hij nederblijkt.
Met huivring ziet hij - doch zijne oogen vonkelen -
Het bliksemvuur zich op de Schelde kronkelen,
Zich slingren als een sissend slangenheer,
Hier langs een dek, daar masten op en neêr.
De donder knalt, dat zelfs de trotsche toren
Zijn' schonken schudt en siddert bij het hooren.
De Wroeter blijft, ontzettende natuur!
Maar krimpt zich in, omsingeld door het vuur;
Want gansch de spits des torens is omgeven
Van wolk bij wolk, er raatlend zaamgedreven.
En nu de stad aan 't uiterste gelooft,
Rukt hem de wind den vilten hoed van 't hoofd,
En voert hem meê, terwijl hij zijne vingers
Klemt in zijn haar, en 't zoo belet te slingeren;
En zijne borst stoot anders geen geluid
Dan gil op gil en schrille klanken uit.

Tweede zang.

I.

Wanneer het oogst is, krielt het op het land
Van meisjes, die verstrooide korenaren,
Als Ruth weleer, in zangen zamengaren,
Terwijl de zon op hunne hoofdjes brandt.
Er is een tijd in 't menschelijke leven
Dat onze ziel dus ook gevoelens gaart,
En elk gedacht dat waerdig is bewaard,
Ons in den geest onwischbaar wordt geschreven.
In onze jeugd verzaamlen wij den schat
Dien ons gemoed in mannetijd bevat,

De bronnen die, zoo als de dichters zingen,
 Tot aan het graf het milde hert ontspringen.
 Rijk, rijk aan droomen, treedt men uit de school
 De wereld in, en meent er in te ontbreken;
 Men heeft ze lief en is in gloed ontsteken,
 Als de arme banneling, die van de Pool
 Weêr keeren mag naar gulle zuiderstreken,
 Waar zijne wieg stond, en waaruit zijn hert,
 Hoe wijd hij zwierf, toch nooit gebannen werd.
 De jonkheid wil het goede alleen vereeren;
 Zij is zoo vrij en zoo vol edelmoed
 Dat geene ramp het menschedom lijden doet,
 Die zij niet waant in zegen om te keeren,
 En dat zij, 't onrecht plettrend met den voet,
 Wat smerten baart, voor eeuwig weg zou weren.
 En -
     't gaat met haar, de trotsche jeugd, als met
 Den adelaar gevangen in een net:
 Men knipt hem af wat machtig is te hinderen,
 En levert hem als speelgoed aan de kinderen.

II.

Wordt dan een goede burger in den Staat!
 Er is een raad, een christelijke raad:

Bemoeit u nooit dan met uwe eigne zaken.
 Weest koopman, schrijver, dienstknecht of soldaat,
 Tracht u vooral een groot fortuin te maken,
 En ziet niet nauw of 't recht of onrecht gaat.
 Men zal u vast een goede burger heeten,
 Zoodra gij op een' geldzak zijt gezeten.

III.

Mijn drietal trok nu mannenlaerzen aan,
 Om ieder vrij de wereld in te gaan.
 (Het is bij beeldspraak dat ik schrijve 'laerzen',
 Want beeldenrijk zijn alle goede vaerzen;
 Dat maakt ze klaar... - dus heb ik daar gezet:
 Zij werden man in name van de wet.)
 Nu gaat hun rol eerst wezenlijk beginnen.
 De tijd breekt aan van haten en beminnen.
 Het liefdevuur zal hen alras misschien
 Uitzinniglijk een Evaskind doen eeren,
 Dat hen wellicht zal weigren aan te zien,
 En hun den rug bespottend toe zal keeren
 Ook maken zij nu deel van 't vrije land,
 Dat rekt op hun hert en hunne hand.
 Wat dienst zal elk aan 't algemeen bewijzen?

Wat is hun wensch, hun heimelijke zucht?
 Verlangen zij een leven vol gerucht,
 Of zoeken zij het stil genot der wijzen?
 Zij weten toch dat een beraden man
 Hetgeen hij wil, al licht bekomen kan?
 Dat burgerdeugd van allen zich doet prijzen,
 En in den Staat tot hoogen rang doet rijzen?
 En toch, wie weet wat bitternis hen wacht!
 Zoo hen de nijd bezwaddert en ontkracht,
 Is hunne ziel bestand om hare plichten,
 Hoe snood miskend, gelasterd en veracht,
 Met ijzren wil, haatkroppend, te verrichten?
 Zal hun geen rimpel komen in 't gelaat,
 Als hen de nijd grijnslachend gadeslaat?
 Of zoo de geest, door God hun ingegeven,
 De kunst verkiest als doelwit van hun leven,
 En zoo de hoogmoed hun het hert verslindt,
 Zal hen de Roem met lauweren bekronen,
 Hij die alom, alom waar menschen wonen,
 Zich de ooren stopt en voortvliegt als de wind,
 Hoe men hem smeekte op honderd duizend toonen?

IV.

Zij werden dan elk een-en-twintig jaar,
 Doch meer dan ooit verschillend van elkaâr;

Want Willem kon volstrekt maar niet begrijpen
Waarom men danst naar iemand anders pijpen, -
In schoonre taal, maar ook wel eens zoo flauw:
Waarom hij zich aan iemand storen zou.
Hij had nochtans nooit meer dan één paar schoenen,
En liep ze scheef, tot dat hij aan zijn bed
Een ander paar vond in de plaats gezet.
Frits was baron en erfde zijn' miljoenen;
En Hugo, thans de Wroeter-demokraat,
Studeerde in Gent het vak van advokaat.

V.

Wie zegt er mij hoe 't kwam dat ze inderdaad,
Als de avond viel, den dag vóór hun verjaren,
Elk gansch alleen aan 't overwegen waren
Hoe 't zoo al op de lieve wereld gaat?
Frits lag als een dier pachas van Turkijen,
Die zich op dons wellustig nedervlijen,
In eene zaal, die glanste van de pracht,
Door weelde en kunst zinstreelend zaâmgebracht;
De Wroeter zat te Gent in de achterkamer,
Die hij bewoonde hij een' lijnwaadkramer,
En Willem kende niets zoo aangenaam

Als liggen rooken door zijn zolderraam. -
Zij dachten dus hoe 't zoo al gaat op aarde,
Wat aanzien geeft en zedelijke waarde,
En na de dood nog roem aan onzen naam.
Dat kon hun toch niet onverschillig wezen.
En weet er een van allen die mij lezen,
Wat ze ieder als den allereersten wensch
Beschouwden van een' redelijken mensch?
Neen? - Een millioen! -

O! Willem, als bezeten,
Heeft bij dat woord zijn' pijp weggesmeten.
Zijn boezem slaakte een huppelend geluid.
Dan sprong hij op en sloeg zijne armen uit,
Terwijl hij wild op zijnen zolder stapte,
En snel en driftig met zich zelven klapte.
Zijne oogen blonken met het vuur der ziel.
't Was of rond hem het dakwerk nederviel,
En hij 't miljoen, uitsprankelend in stralen,
Als eene zon zag uit den hemel dalen.
De goudbol berstte, en Willem, bijna blind,
Gaf gil op gil en trippelde als een kind.
Dan zag hij plots, schier zonder ademhalen,
Paleizen, luchters, spiegels t' allen kant,
En freules, glinsterend van diamant,

Glimlachend zweven door de ruime zalen.
Zij wierpen met de handjes zoen op zoen,
Zoo lief als of het was naar zijn miljoen.
Dan zag hij zich door eenen koning groeten,
Die pronkjuweelen legde aan zijne voeten;
Dan was 't een schip, dat, stoomend op de zee,
Met schot en vlag hem huldigde aan de ree;
Dan was 't een paerd, te temmen noch te tergen,
Dat met hem vloog, en steigerde op de bergen;
Dan weër een beedlaar, langs de baan ontmoet,
Wien hij de beurs liet vallen in den hoed.

VI.

Doch Schoone Beth, inmiddels thuis gekomen,
Had op den zolder zijn gerucht vernomen.
Zij had sinds lang naar dezen dag gewacht,
En nu een flink paar laerzen meêgebracht,
Voor zijn' besteeck. Zij wilde hem verrassen,
Te midden zijner vrienden, zoo zij dacht,
En klom op hare zokken, traag en zacht,
Den trap op, momplend: 'Zoo zij hem maar passen!'
De goede vrouw borg ze achter heuren rok,
Terwijl zij stil het deurken opentrok.

Zij stak heur hoofd al snuffelend naar binnen,
En Willem stond zoo als een tooneelist
Die met de schim van Hamlet's vader twist.
De moeder dacht: 'Is hij van zijne zinnen?'
En kuchte eens, schier niet wetend hoe beginnen.
'Ge zijt alleen? Ik meende, naar 't geloop
En luid geklap, er was een heele hoop....'
Op deze stem, men hoeft het niet te vragen,
Stond Willem eerst wat uit zijn lood geslagen;
Dan lachte hij en sprak: 'Wat heb ik spijt,
O moeder, dat gij hier gekomen zijt!
Ik was mij 't schoonste luchtkasteel aan 't bouwen,
Dat ooit een mensch in droomen mocht aanschouwen!'
'Een luchtkasteel? Dan doet gij zoo als ik,
Sprak Schoone Beth met vreugd in haren blik.
Ja, jongen lief, van schoone dingen droomen
Is een geluk, dat niemand kan ontnomen.
Droomt dus maar op! maar doet alever niet
Zoo als een kind dat eene zeepbel ziet:
Het blaast, ze berst, - daar valt het aan het schreien....
Zou uw gedroom u ook zoo verre leien?'
'O moeder! juichte Willem, o! weet wel,
Mijn wensch gelek aan geene waterbel!'
'Wat was het dan?' vroeg Beth met gretige oogen.

En Willem sprak, nog immer opgetogen:
‘Ik wenschte, wenschte.... och, hemel! een miljoen!’
‘Zoo.... zegde zij; wat zoudt ge er mede doen?’
Op deze vraag, fijnspottend uitgesproken,
Stond Willem of de tong hem hadde ontbroken.
Hij stotterde: ‘Maar, moeder, een miljoen!’
‘Goed, zegde zij; wat zoudt ge er mede doen?’
Zij lonkte hem zoo loos en vinnig tegen
Dat Willem om een antwoord was verlegen.
‘Och, zoon, hoe hebt ge 't in uw hoofd gekregen?
Rijk wilt ge zijn, en slapen tot den noen?
Den fijnsten drank en 't lekkerst eten koopen,
En na den disch, vol truffels en vol wijn,
Op feesten achter zijden rokken loopen?
Met vrienden gaan, en de arme menschen stroopen?
O jongen lief! hoe kunt ge zoo toch zijn?
Gij wilt hier weg en een paleis bewonen?
Ik zelf zou mij naast u niet mogen toonen,
Omdat ik oud en eene werkvrouw schijn?
Gij wilt u in een' breeden mantel draaien,
En zuur zien met een glaasken in uw oog?
Uit uwe koets naar 't werkvolk op de kaaien
Niet neêrzien, maar op zij' of naar omhoog?
Gij wilt den heelen dag u hooren fleemen?’

Al wie u spreekt, moet zijnen hoed afnemen?
En aan de deur vliegt elke meid of knecht
Die *zoo* niet doet, al hebt ge *zus* gezegd?
'Och, moeder! moeder! liet nu Willem hooren,
Staakt uw sermoen, of ziet, ik stop mijne ooren!
'k Wil al het geld der wereld niet voor 't lot
Dat gij bedoelt, en waar ik mede spot.
En bovenal waarom zou ik verhuizen?
'k Slaap hier gerust, omhuppeld door de muizen,
En 's morgens knikt de heele straat mij toe,
Wanneer ik rook en 't raamken open doe.
Maar een miljoen is onder al de wenschen
De wijsste bij den dommen hoop der menschen:
Het maakt de borst zoo machtig en zoo vrij!
Zoo denkt het Hugo, en hij zegde 't mij.
'Hoort, sprak hij, de armoede is de slavernij....
Zij doet een kind dat nauwelijks kan spreken,
Met tranende oogskens om wat voedsel smeeken,
Terwijl een oude, stram en half geplooid,
Van zijn kaal hoofd den hoed neemt als hij schooit.
Zij hebben toch geene euveldaad te boeten?...
O! de eene mensch den andren aan de voeten
Roept wraak bij God!' - En Hugo had gelijk!
O, moeder, moeder, waren wij eens rijk!

Ik wil 't voor mij, en gij voor u niet vragen:
 'k Zou bij de boeren nog om groensel gaan,
 En gij, als nu, er op de merkt meê staan;
 Maar 'k zou met u uitrijden alle dagen,
 En zooveel gelds ronddeelen, zooveel goeds,
 Dat de armen zouden dansen om onz' koets!
 Dan zou mij niets doen aarzelen noch schrikken.
 Ik zou de grooten vlak in de oogen blikken,
 Hen neêr doen zien bij 't kwetsen mijner taal.
 De waarheid is een zwaerd van blinkend staal!
 't Zou stichtend zijn, zoo een van huns gelijken
 Met ruwheid sprak tot de opgeblazen' rijken,
 En koddig, door de stad hem te zien gaan,
 Zoo als vandaag, met scheeve schoenen aan.'

VII.

En op dat woord bezag hij zijne hielen,
 Waar Schoone Beth heure oogen ook op vielen.
 Zij schoten beide in een zoo luid gelach,
 Dat in de straat het volk naar boven zag.
 Dan toonde zij van achter heure rokken
 Het laerzenpaar hem ten besteek gekocht;
 Op eenen wenk had hij die aangetrokken,

En vroeg of hij nog scheever loopen mocht.
 ‘Loopt zoo gij wilt, was 't antwoord; morgen uchtend
 Zijt ge immers vrij in name van de wet?’
 ‘Zoo lang als 't duurt,’ zeï Willem bijna zuchtend.
 Dan zette zij zich neder op zijn bed,
 Om met gemak heur herte lucht te geven,
 En zegde: ‘Werpt die schoenen nu maar weg;
 Zit op dien stoel of in het raam, 't is even;
 Stopt uwe pijp, en hoort eens wat ik zeg:
 'k Heb eenen raad voor uw toekomend leven....’
 En als hij nu in 't open zolderluik
 Te rooken zat, met de armen op den buik,
 Vertelde zij haar eigen wedervaren,
 Haar lief en leed van in heure eerste jaren.

VIII.

't Was boeiend aan te hooren hoe ze als kind
 In een groot huis voor hulpmeid had gediend;
 Hoe zij met zorg een sommeken bespaarde,
 Zij die alleen en weeze was op aarde,
 En hoe zij dan, schoon ze uitgelachen werd,
 Als groenselwif ging zitten op de merkt.
 Vrij woû ze zijn, als vogels in de boomen,
 Wind in de lucht en visschen in de stroomen;

En sinds, benijd, gelukkig en gerust,
Verkoopt zij kooien, zingend als 't haar lust.
Eens is de smert ook over haar gekomen,
Toen voor altijd heur man heur werd ontnomen;
Doch kort nadien, natuurlijke ommekeer,
Was zij weêr gul en vrolijk als weleer.
'Hoort, zegde zij, en als ge alleen zult wezen,
Zoo schrijft het op, dan kunt ge 't immer lezen.
Neen, niets op aarde is boven een miljoen;
Maar wie niet dom is, heeft het niet vandoen.
Het eenigste is, om al wat men wil zeggen,
Nooit windels noch vernis te moeten leggen,
En, wat men ook verrichte, nooit den band
Van Peer of Pauw te voelen aan de hand.
Welnu, heb ik sinds vijf-en-twintig jaren
Een enkel woord voor iemand moeten sparen?
Deed ik niet vrij al wat mij maar beviel?
Ik ben nochtans met twintig francs begonnen,
En dag aan dag heb ik genoeg gewonnen.
Voor géén fortuin verruil ik mijnen stiel.
Het spookt te veel in rijken hunne ziel!
Ik ken er die op zeven maand niet klappen,
En sinds tien jaar uit hun paleis niet stappen;
En menig prachtpaerd hebben zij op stal

Dat even min nog buiten komen zal.
 'k Ging eens ajuin bij eene vrouw bestellen
 Die al heur geld en hoeven niet kan tellen;
 Zij dong - och, Heer! 't was deerlijk om te zien -
 Een oordjen af op maar een' cent of tien.
 Zij had een vel als perkament, een wezen
 Zóó mager dat ge er binnen in kost lezen.
 En die had al wat God maar groeien laat!
 Ik keerde me om, en stapte naar de straat.
 Och, Willem, Willem, als ik daarentegen
 Ons leven, ons geluk, ga overwegen!
 Herinnert gij u nog den kelder wel
 Waar gij gingt zien naar 't *poesjenellenspel*?
 En later, als ge u zelven niet kost temmen,
 Op boomen klomt en in de vest ging zwemmen?
 En als ge nu op uwe pintjes gaat,
 En uren lang met uwe vrienden praat,
 De lange pijp tot besten kameraad,
 Denkt gij dan ook op schatten en kasteelen?
 Als ge op de leste kermis in den nacht,
 Hier vóór de deur door Mieken afgewacht,
 Den rondedans meê maaktet, onder 't spelen
 Van "in de Mei" - zegt, Willem, hadt gij toen
 Voor dat geluk een heel fortuin vandoen?

'O! riep hij uit, 'k had meer dan een miljoen!
 En tot de vrouw, de goede vrouw, gevlogen,
 Omhelsde haar, verrukt en opgetogen.

IX.

Slechts één miljoen, armzalige student! -
 Zoo grijnsde Hugo in 't aaloude Gent, -
 Slechts één miljoen, en de eeuwen zouden spreken
 Van u, want stafs en tronen zoudt gij breken!
 De mijters zoudt gij morzlen in uw' vuist,
 Op 't puin der tempelen door het volk vergruisd,
 En, als een God gekleed in werkmanslommen,
 De sterkste kroon platstampen met uw' klompen!

Uw vader droomt des Hoves gunst voor u,
 En uwe moeder die der Kerk.... Welnu!
 Hof, Kerk, met heel den sleep der volksverraderen,
 Moge ik eens zien als mulgetrapte bladeren,
 Opdat de wind als mest ze nederstort'
 Op 't land, dat door hen uitgezogen wordt.
 Dan zullen wij alom gelijkheid zaaien,
 En eeuwig weelde en broederliefde maaien.

Nieuw licht, nieuw heil in ieders hoofd en borst
 Make elken mensch tot hoogprelaat en vorst.
 Als één gezang rijz' de algemeene zegen,
 Gansch 't wereldrond, de nageslachten tegen;
 En ik zal fier -
     ach! droomer, droomer, licht
 Wordt gij om brood tot schurkerij verplicht!' -
 Hij sloeg zich tegen 't hoofd en knarsetandde:
 'Arme advokaat, bereidt u tot de schande!'

X.

En Frits, pas weêrgekeerd van eene reis,
 Lag in de schoonste zaal van zijn paleis,
 Nadenkend op het zoet genot des levens,
 Op geld en goed en zijnen vader tevens.
 De man was dood, maar dood in vromen peis,
 Want geene duit ontbrak er bij zijn sterven
 Aan gansch de somme die zijn zoon moest erven.
 'Nog ééne nacht, en heel die schat is mijn,
 Dacht Frits, en elke dag zal zalig zijn.'
 Een zoete glimlach speelde om zijne lippen....
 Een vrouwenbeeld beschouwend aan den wand,

Hief hij zijn hoofd, het leunend op de hand,
 En liet den naam 'Bianca' zich ontglippen.
 Bianca?... Wie ze zijn moog' die daar praalt,
 De schilder heeft ze godlijk afgemaald.
 Uit Eva is nooit schoonre vrouw geboren.
 Meer wellust kan geen mannenhart bekoren
 Dan uit heure oogen, lachende oogen, straalt.
 'En zij is mijn! spreekt Frits, en naar verlangen
 Mag ik die vrouw aan mijnen boezem prangen!
 Mijn leven zij één lange bruiloftsnacht....
 Haar niet alleen zal ik in de armen rusten:
 Onnoozle maagden, die nooit minnaars kusten,
 Zoovele schoonen als mijn hert zal lusten,
 Boeie ik aan mij, betooverd door de pracht!'

XI.

Hij die zoo sprak, nochtans, had kort te voren
 Bijna den eed van zuiverheid gezworen;
 Hij was bijkans een Jezuïet geweest,
 Een Jezuïet van kleêren en van geest.
 Zijn vader stierf; natuurlijk was zijn herte
 Dan vol verdriet, en Vredecus verzon

Wat hem op vrome wijs verstrooien kon.
De reis verjaagt de pijnlijkste smerte.
Hij ried hem dus de reis naar Romen aan,
Beloofde hem eene alledaagsche bede,
En gaf hem aanbevelingsbrieven mede,
Waaronder een om bij den Paus te gaan.
Dan, Frits vertrok met de oogen vol getraan,
En in Parijs, naar wensch van zijnen trooster,
Vernachtte hij in 't Jezuïetenklooster.
Des morgens ging hij wandlen in de stad,
Na hij ter kerke lang gebeden had;
Maar, hoe onrustig ook de paters wachtten,
Hij kwam nadien bij hen niet meer vernachten;
En jonker Frits, als hij Parijs verliet,
Was niet alleen, en trok naar Rome niet.
Bianca had ook *zijn* gemoed veroverd,
En al den rouw uit zijne ziel getooverd.
Als jonge tortels, die aan 't paren zijn
En trekkebekken in den zonneshijn,
Zoo togen zij al kussend naar den Rhijn.
En Vredecus had schrikkelijke droomen,
Daar hij van Frits geen nieuws ontving uit Romen,
Hij die den hemel hadde op hem verwed;
Hij vroeg zich af wat hem was overkomen,

En meende uit angst hem achterna te stoomen;
 Maar toen hij 't gruwlijk misdrijf had vernomen,
 Kreeg hij de koorts en leî zich plad te bed.

XII.

Het was wel niet dat hij van liefde grouwde;
 Maar dat zijn plan dus gansch in duigen viel,
 Was eene ramp die hem zoo innig rouwde,
 Dat hij van woede ontvlamde in zijne ziel.
 Dat was, voorwaar, een christelijke toren:
 Frits zou dus nooit der Orde toebehooren?
 Het was gedaan: geen scheermes aan zijn' kruin....
 Hij had nochtans zoo lokkend een fortuin
 Dat heel de zwerm der eerbiedwaerde paters
 Gejuicht had om de zuil die hun gebouw,
 Hoe stevig reeds, zoo zeer versterken zou,
 En menig hunner, met den lach der saters,
 Den ondergang voorspeld had van den vorst,
 Ja, van den Staat die hun mishagen dorst.
 En zoo gezwind was al die hoop vervlogen
 Door de enkle schuld van twee verleidende oogen!
 Geen wonder dus dat Vredecus, den dag

Als hij 't vernam, vol koorts te bedde lag.
De kalmte kwam hem echter spoedig weder;
Hij zegde: 'Wat gedaan is, is gedaan....
Veel eerder viel de hoofdkerktoren neder
Dan Frits nu nog een klooster in zou gaan.
Een enkel middel zie ik overschieten:
Hij blijve toch de vriend der Jezuïeten;
In hem zit stof voor alles wat een man
Als ik om God nog ondernemen kan.'
En als nu Frits, met haar die hem verzelde,
Van zijne reis terugkwam aan de Schelde,
Sprak Vredecus tot zijnen huisknecht: 'Gauw!
Draagt, Benjamin, mijn kaartjen aan mevrouw.'

Derde zang.

I.

Horatius zegt ergens in 't latijn:
 'Laat wat ge schrijft één en eenvoudig zijn.'
 Dat heb ik slechts in 't nederduitsch gelezen,
 Want vind ik in 't latijn een motto staan,
 Ik zie het dom, met vaak in de oogen, aan,
 Zoo als een uil de letters der Chinezen.
 'Eenvoudig' is een regel die mij gaat;
 Ook is het vast dat mij een boer verstaat;
 Maar 'één,' steeds 'één' en eeuwig 'één' te blijven,
 Ziet, hadde hij geweten dat ik ooit
 Van naald tot draad drie levens zou beschrijven,
 'Één' ware nooit uit zijne pen gevloeid!

Het lustte mij een meesterstuk te dichten
(Ootmoediglijk en onder ons gezeid),
Waarin ik 't volk eens helder vóór zou lichten
Op 't eenig spoor dat naar de waarheid leidt,
Mits onderweg op zulken toon te praten
Dat men gezocht noch tranen zoude laten.
Hoe wil ik dus verhalen van een hert,
Een moederhart, gefolterd door de smert?...
Dat, achttien jaren van een kind gescheiden,
Den hemel bidt om grafrust voor hen beiden?
Hoe wil ik dus vertellen van haar kind,
De vondelinge, die den Albehoeder
Om 't leven bidt der ongekende moeder,
En eindelijk haar stervend wedervindt?
't Is buiten kijf dat iedereen zou weenen?...
'Bij mijnen bril, mijn kruis en maagre beenen,
Dat kan niet zijn! roept zeker iemand thans.
Schreef ik alleen niet tweemaal vijf romans?
En wie heeft ooit, wie heeft zoovele weken
Zich dag en nacht de hersens afgemat,
Om al wie 't las het herte schier te breken?
Wie zocht hen zoo te ontroeren dat het nat
Langs hun gezicht en hunnen baard zou leken,
En druppelen zou als regen op elk blad?

En raadt maar eens wat loon mij stond te wachten?
 Het is om zich van woede te versmachten!
 - Zij weenden toch? - 'Bijlange niet, ze lachten!'

Confrater lief, o! biedt mij uwe wang,
 Dat ik ze kuss': - 't is juist wat ik verlang!

II.

Graaf Thorveld, 's konings afgezant in Romen,
 Was onverwachts te Antwerpen aangekomen.
 Hem kwol de worm der onrust in 't gemoed.
 Hij ging niet uit, alsof hij scheen te schromen
 Dat hij op straat door iemand wierde ontmoet.
 Niet ééne vriende zond hij zijnen groet,
 Als was hij tegen allen ingenomen.
 Hij was een man van onbesproken bloed
 Men had hem zoo gebeiteld en gesneden
 Als Vredecus ook Frits had willen kneden.
 Hij was een beeld als man van goede zeden,
 En zoo gestreng en trotsch op zijn geslacht,
 Dat hij verbleekte als hij aan schande dacht,
 En hij het liever uit had laten sterven,

Dan het te kopplen tegen zijnen stand,
 Dan met onaadlijk bloed het te verderven.
 Hij diende 't Hof, al haatte hij zijn Land,
 En ver van dezes gunst te willen werven,
 Was hem het volk als zijnen voet het zand.
 Hij zegde dat bij zulk een laag onteeren
 De Thorvelds allen in hun steenen graf
 Zich tandenknarsend omme zouden keeren,
 En God den bliksem werpen zou tot straf.

III.

Men zal mij vragen: 'Had die man een herte?
 Hij ziet er uit als een op wiens gelaat
 Slechts grimmigheid met gal te lezen staat....'
 Men wachte wat, men ziet hem in de verte.
 Hij haatte, ja, en zulks uit volle borst,
 Den heelen Staat, behalve zijnen vorst;
 En, hard als marmer, hadde hij om 't leven
 Des halven menschedoms geene duit gegeven.
 Maar - helpe u God, zoo gij het ondervindt! -
 Wie velen haat en weinigen bemint,
 Liefte met een vuur dat zwakkeren verslindt;

Zelfs diamant en komt niet ongeschonden
Weêr uit de vlam waar staal wordt in verslonden;
En zijne vrouw aanbad hij met den gloed
Die ijlzin wekt en koorts in het bloed,
Haar die zoo schoon en rein was in zijne oogen
Als een der serafs vóór Gods troon gebogen.

Wat zoet geluk had hij gesmaakt met haar!
Met welke trotschheid, over achttien jaar,
Had hij ze meêgevoerd aan zijne zijde,
Uit Brussel heen, waar ieder hem benijdde!
Hij werd met haar onthaald in ieder land
Als koning zelf, hij 's konings afgezant.
Tien zomers bracht hij aan des Tibers boorden
Door in een heil dat geene zorgen stoorden.
Hun leven vloot als 't water uit de bron
Dat bloemen laaft en lispelt tot de zon.
Men noemde haar in liefdevolle woorden
De schoonste vrouw uit gansch het blonde Noorden;
En hij was fier, al scheen hij ook van steen;
Hij wandelde om in zegen op deze aarde,
En, schoon zij hem noch zoon noch dochter baarde,
Hij dankte God om hare liefde alleen.

IV.

En thans gelijkt Schoone Emma van voordezen
Aan eene schim op 't doodenveld verrezen.
Acht jaren zuigt de wroeging, drop voor drop,
Heur hertebloed, zoo als eene echel, op.
Hij ziet haar stom en steeds geheimvol lijden,
Nu eens, vol moed, haar met de ziekte strijden,
Dan weêr geknakt, alsof de hand der Dood
Haar op den schouder nederviel als lood;
En hij weet niet hoe 't Gode kan behagen
Haar, en niet hem, zoo onverdiend te slagen;
Hij mort bijwijl, diep in de ziel bedroefd:
'Zij ik het, Heer, niet zij die Gij beproeft.'
Hij kan niet denken dat zij in haar leven
Een zondig feit, één enkel, heeft bedreven.
Nooit, meent hij, heeft haar schuldeloos gemoed
't Gevoel der min voor anderen gevoed;
Hem lieft ze alleen, meer dan zij uit kan spreken;
En kan het zijn dat God dit zoude wreken?
Neen, zoo de deugd haar loon op aarde ontving,
Zij ware omringd van heil en zegening.

V.

Zoo dweepte hij, en wat er ook gebeurde,
 Acht jaren reeds, hij zuchtte voort en treurde.
 Het spreekwoord zegt dat hij niet ziet die mint.
 De liefde maakt ook graven stekeblind:
 Voorwaar, het kon niet zonneklaarder schijnen
 Wat oorzaak gaf tot haar rampzalig kwijnen
 Dan 't geen er vóór zijne oogen was geschied.
 Maar, hoe het bleek, graaf Thorveld zag het niet.

Eens reden zij gansch opgeruimd uit Romen,
 Naar 't lusthof eener jeugdige vriendin,
 Die sinds haar huwlijk had gereisd, en in
 Heur vaderland pas weder was gekomen.
 De paerden vlogen lustig langs de baan;
 Toch schenen zij haar kruipend voort te gaan,
 Zoo driftig joeg haar boezem van 't verlangen
 Om de vriendin aan hare borst te prangen.
 Dan, onderweg, half naakt en barrevoets,
 Liep, ziek en bleek, een meisje langs de koets,
 En stak de hand, met kinderlijk vertrouwen,
 Tot Emma uit, die 't rijtuig stil deed houën;

Maar heur koetsier, die wis haar niet begreep,
Zag om naar 't kind, en dreigde 't met de zweep.
Het arme meisje, de oogen nog geheven
Ter Schoone, die haar de aalmoes wilde geven,
Verschrikte er van, werd duizelig en viel,
Zoodat heur been verplet werd door het wiel.
Met eenen gil was Emma toegevlogen.
Zij nam het op en gaf het arme lam
Aan eene vrouw, die toegelopen kwam
En haar verhaalde, met getraan in de oogen,
Hoe hard het was, bij deze nieuwe pijn,
Eilaas! nog een gevonden kind te zijn....
't Woord 'vondelinge' deed Schoone Emma beven;
Zij blikte neêr, en werd in eenmaal bleek
Gelijk de doek waarmeê zij 't voorhoofd streek
Des kindes, waar zweetdruppels over dreven.
Zij gaf der vrouwe hare beurs, en klom
Weêr 't rijtuig in, maar blikte niet meer om.
De graaf bezag haar in het henenrijden,
En vroeg met onrust wat haar zoo deed lijden.
Zij borg heur aangezicht aan zijne borst,
Doch zonder dat zij hem beschouwen dorst,
En zuchtte: 'Lieve, ras zal 't over wezen....'
Zoo kwamen zij aan 't lusthof der vriendin.

Toen hief zij 't hoofd, maar, schoon zij glimlachte, in
 Hare oogen was zelfoltering te lezen.
 De gastvrouw kwam al juichende tot haar;
 Zij leidde een kind aan iedre heurer handen,
 En Emma, bij het zien dier zegenpanden,
 Werd dubbelwreed heur hertewee gewaar.
 De zusterkus was nauwelijks gegeven,
 Als zij de kinders ophief van den grond,
 Hen snikkend kuste en herkuste op den mond,
 Als waren zij het leven van haar leven.
 Dan viel zij weêr de moeder aan den hals,
 Zóó weenend of heur herte wilde breken,
 En kuste dan op nieuw de kinders, als
 Of zij alleen door zoenen konde spreken....

VI.

Graaf Thorveld dacht, zij treurde dus omdat
 De hemel haar *geen* kind geschonken had....
 Dat meende hij en meent het ook nog heden,
 Want onlangs heeft hij innig haar gebeden,
 Als eenig middel ten gewenschten troost,
 Een anders kind te nemen tot haar kroost.

Zij dankte hem, bij 't liefderijk bezweren
Om toch met haar naar België te keeren,
Dat zij geen kind zou kiezen aan het strand
Des Tibers, maar misschien in 't vaderland....
En afgestapt in Antwerp's oude wallen,
Bezocht zij 't maagdenhuis het eerst van allen,
Zag één voor één de vondelingen aan,
Doch ging er uit nog droever aangedaan.
Zij keerde er weêr, doorbladerde de boeken,
En vond ook daar niet wat zij scheen te zoeken;
Zoodat te huis Schoone Emma, als verplet,
Gansch uitgeput zich neêrstrekte op haar bed,
En voelde dat zij met zoovele rampen
Niet lang meer, neen, niet lang meer zoude kampen....

VII.

O! dorst zij hem bekennen wat haar grieft!
Hij heeft altijd zoo innig haar geliefd:
Misschien zou hij de zonde haar vergeven,
De zonde die zij afkoopt met haar leven.
Dan zoude zij, ontschuldigd door de straf,
Ten minste rust genieten in het graf.

O ja, zij wil vóór zijne voeten kruipen,
Zij zal met hare tranen die bedruipen,
Hem smeeken, bij de dood die haar verbeidt,
Dat haar zijn vloek niet volge in de eeuwigheid....

VIII.

Zij ging tot hem: hij staarde door een venster,
En zag de Schelde wieglen in den schijn
Der zon, zoodat ze een vuurstroom scheen te zijn:
Uit ieder golfje sprankelde eene genster....
Het zeevolk zong bij 't zwemmen in den vloed;
't Was buiten daar zoo lustig en zoo goed!
Zij ging tot hem; hij ging de kranke tegen,
En plaatste haar op eenen sofa neêr,
Haar zoenend en haar zeggend dat de Heer
Ten goede leidt langs ongekende wegen.
Dan sloeg hij 't paar gordijnen open, wees
De schepen aan, die zeilden vóór hare oogen
En als kasteelen door de ruimte vlogen;
Wees ook de zon, die aan den hemel rees,
En, met den glans der blijdschap op het wezen,
Zeï dat het vaderland haar zou genezen....

Zij schudde neen, leî heure linker hand
Op hare borst, hief de andere ten hemel,
En zuchtte dat heur ware vaderland
Niet hier, maar ginds was, boven 't zongewemel.
Hij zegde haar dat Godes almacht dan
Nog redding heeft als niemand redden kan.
'Ja, zuchtte zij, maar doet mij niet vergeten,
De Almachtige moet ook rechtvaardig heeten.'
Dan sprak zij dank, met diepontroerde stem,
Om al 't geluk sinds hunnen echt genoten,
En zegde, als eens heur graf zou zijn gesloten,
Dat ze in den hemel bidden zou voor hem.
Hij troostte haar, maar zag ze tevens beven.
'Heb ik u ooit bedroefd, vervolgde zij,
Hem smeekend aanziende, o! vergeeft het mij,
Zoo zal me ook God, - zoo zal me ook God vergeven....'
Hij drukte hare hand aan zijnen mond,
Vol eerbied, of hij vóór een' engel stond.
Zij liet haar hoofd op haren boezem dalen,
Bleef eene wijl als in gedachten dwalen,
Dan, rillend als een rietpijl in den wind,
'Graaf Thorveld, vroeg zij, baarde ik u een kind?'
'Heb ik er ooit met wrevel van gesproken?
Was 't antwoord. O! dat hadde God gewroken!

Mijne Emma gaf mij wat zij geven kon,
 Al hare liefde!' - Maakte zij u vader? -
 Hernam zij plots en weende als eene bron.
 Hij bracht zijn' lippen tot haar voorhoofd nader,
 En zegde dat voor geenen mensch op aard'
 Zooveel geluk als dat kon zijn bewaard....
 'Voor *geenen* mensch?... Moet ik het zeggen?' snikte
 Ze, wen ze biddend hem in de oogen blikte.
 'Graaf, vloekt mij niet: gij maaktet me uwe bruid,
 En ik was moeder, moeder!' riep zij uit.

IX.

De ruwe zeeman die, bij 't donderknallen,
 Den mast verbliksemd op het dek ziet vallen,
 Springt op, maar niet met razernij, niet wild,
 Zoo als graaf Thorveld, die van woede gilt.
 Zijn boezem golft alsof er lava dampte;
 Hij balt de vuisten, even of hij kampte
 En dorst naar wraak zijne aderen verkrampte.
 Zoo deinst hij bleek en pal tot aan den muur,
 Het voorhoofd fronsend en den blik vol vuur.

Zij viel geknield met opgehevene armen,
 En wilde spreken, snikken om erbarmen.
 ‘Zwijgt als een graf! o schande op mijnen naam!’
 Zoo klonk het als een donder haar in de ooren.
 Zij kroop tot hem, en sloeg heure armen zaâm
 Om zijne kniën; hij, gloeiende van toren,
 Stiet ze achterom en stapte door de zaal,
 Gevoelloos als een standbeeld van metaal.
 Dan, hoe hij woedde en wrokte op zijne gade,
 Zij vroeg genade, voor haar kind genade....
 Hij zag heur aan: zij beefde zóó voor hem;
 Zóó zwak was reeds het klinken harer stem;
 Zij lag zóó diep gebukt aan zijne voeten,
 Had reeds zóó veel, zóó bitter moeten boeten;
 Hij had de Schoone toch zóó zeer bemind,
 Dat haar gesmeek voor een onnoozel kind
 Ten hemel hem deed zien, als om te vragen
 Dat God de wraak, die hem de borst deed jagen,
 In zijne hand met lamheid zoude slagen....
 Toen, even grimmig stappend door de zaal,
 Geleek hij weêr een standbeeld van metaal.
 ‘Vrouw, morde hij, hoort me aan: wij moeten scheiden.
 In naam der eer, geen band meer om ons beiden!’
 ‘Ja, scheiden.... was het antwoord dat zij gaf,

Moge ik reeds morgen rusten in het graf!
 Moog' God mijn kind van 't leven ook ontbinden,
 En ik het in den hemel wedervinden!
 't Mag zijn, o Ulrich, dat gij mij verstoot;
 Doch vloekt mij niet, eer ik hebbe uitgesproken;
 Nog heeft de Dood mij de oogen niet geloken;
 Ach, Ulrich! weest niet wreeder dan de Dood!'

X.

'Welaan, zoo spreekt!' was alles wat hij zeide.
 Hij richtte haar niet op, maar stapte weêr,
 Het voorhoofd fronsend, traagzaam op en neêr.
 Zij wederhield de tranen die zij schreide,
 En met het hoofd gezonken in de hand,
 Verhaalde zij 't geheim van hare schand.
 Zij legde hem beschaamd en stil voor oogen
 Hoe hare jeugd op feesten was vervlogen;
 Hoe ze in de hoofdstad als het puik geroemd,
 Ten Hove zelf Schoone Emma werd genoemd.
 Zij was toen nog een kind; heur herte gloeide
 En joeg haar tot die feesten, waar de rei
 Der adellijke vleiers om haar stoeide

Als om de roos de vlinders in de Mei.
Een zwoer haar liefde met geheiligde eeden;
Zij had, eilaas! toen geene moeder meer;
Zij kon, zij dorst niet twijflen aan zijne eer,
En niemand, niemand waakte op hare schreden.
Het was te laat wanneer heur vader sprak:
'Mijn kind, blijft kuisch; - ziet mijne grijze haren!'
Hij die in haar het liefdevuur ontstak,
Had haar onteerd en was toen heengevaren.
Zij bleef alleen, alleen met haren rouw,
Zij, nog een kind, die moeder worden zou.
O! hadde toen in Brussel ééne vrouw
Gehoord hoe diep ze in schande was gezonken,
Wat hadde 't nieuws door gansch de stad geklonken!
Dan was het dat Graaf Thorveld, met de vlam
Der liefde in 't hert, aan hare voeten kwam.
'Gij weet, zegt zij, wat gij de jonge Blonde
Al zwoert, en of zij u verstooten konde....'
Hij sloeg den blik ten gronde bij dat woord,
En stiller, trager nog voer Emma voort:
'Dan, Graaf, dan heeft mijn vader u geschreven
Dat hij met mij op reis zich ging begeven....
't Was hier, slechts hier, dat hij me in stilte bracht.
Eenieder dacht, wij waren verre henen,

En 'k zat op mijne kamer hier te weenen
Tot -

Groote God, verleent mij nieuwe kracht!
't Was nacht, en wat mij al is overkomen,
Geheugt mij slechts als onbepaalde droomen.
Des morgens kwam ik tot bewoud, en wat
Ik éénigs kon, was om mijn kind te vragen.
Mijn vader, o! was bleek, en zegde dat
Ik 't leven er aan twee geschonken had,
Aan twee die hij reeds weg had laten dragen.
Ach! hadde men het leven mij ontruk!
Ik heb hen nooit gezien in mijne smerte,
Nooit eenen zoen op hunnen mond gedrukt.
Dat, dat was de eerste wroeging in mijn herte!

En ik genas. En toen werd mij verteld
Dat onze knecht hen moest te vinden leggen,
En naast elk kind een' volle beurse geld.
Meer durfde men mij van den knecht niet zeggen:
Hij kwam niet weêr, het geld had hem bekoord....
Niets, niets meer is van Koenraad sinds gehoord,
Ook niets van mijne kinderen gebleken.
Het eene moet van koude zijn bezweken,
Want daags nadien zei 't Nieuwsblad dat een pas

Geboren knaapje dood gevonden was. -
Moog' zijne ziel ten hemel zijn gevaren! -
Maar 't ander, maar mijn meisjes?... Achttien jaren
Draagt zij nu reeds een ongelukkig lot,
Wellicht verdrukt, gemarteld en bespot,
Misschien onteerd en mij vervloekend! -
God!

Gij die zoo lang mij tranen ziet vergieten,
Laat mij ter boet van smerte gansch vervlieten,
Maer hoedt mijn kind in zuiverheid en eer!
Of zoo 't in schande leeft, geeft mij het weêr:
In mijne tranen zal ik 't wasschen, Heer! -

En nu, Graaf Thorveld, weet gij alles; weet,
Toen ik met u verheugd uit Rome reed,
Waarom een mes mijn hert scheen door te snijden,
Wanneer ik zag wat vondelingen lijden.
Nu weet gij ook waarom het mij geen troost,
Maar pijn was, pijn, de kinders te bejegenen
Der jonge gastvrouw: - *ik gaf u* geen kroost;
God kon de ontaarde moeder niet meer zegenen!
Ik heb nochtans u innig lief gehad....
Daarom belooft mij, Ulrich, vóór mijn sterven,

Zoo gij mijn kind moogt wedervinden, dat
Gij mij van haar vergiffnis zult verwerven....?

XI.

Zij zweeg, en angstig wachtte ze op een woord
Dat haar vervloeken zou of haar vergeven.
Zijn mond bleef stom, en, o! dat was haar even
Alsof zij haar doodsvonnis hadd' gehoord.
Dan boog hij zich en sprak tot zijne gade:
'Vrouw, denkt op God! 'k ga eenen vriend te rade....'
Hij sprak het uit met tragen, doffen klem,
Alsof er wraakzucht morde in zijne stem;
En zonder groet noch handdruk ging hij henen.
Een uur nadien zat Vredecus vóór hem,
Gstrenger dan, toen Emma lag te weenen,
Hij zelf vóór haar gelijk een rechter stond,
Die met den blik haar nagelde aan den grond.
'O graaf! dat kind, uit schande voortgesproten,
Sprak Vredecus, dat kind zult gij verstooten!'
Hij hoorde 't aan en sloeg zijne oogen neêr....
Des andrendaags kwam hij tot Emma weêr,
Doch sprak bedaard: 'Ik wil grootmoedig wezen.

Boet langer niet; zijt gij als vrouw onteerd,
Als moeder toch zijt gij beweenswaard;
Zoo leeft in hoop, - uw kind zal u genezen....
Doch, eer wij 't zoeken, eisch ik eenen eed,
En wee, wee u, indien gij hem vergeet!
Nooit zal uw kind u zijne moeder heeten;
Nooit buiten ons zal iemand anders weten
Dan Vredecus (wiens raad ik al te vrij,
Al te onbezonnen, inriep en versmade)
Dat zulke schandvlek kleeft op mijne gade.
Zoo één het weet, verstoot ik u van mij!’
Met eenen kreet waar heure ziel in trilde,
Sprong de arme moeder hem ten halze, en gilde:
‘Dank, goede God! Gezegend, graaf! - En nu,
Geeft mij mijn kind, en alles zweer ik u!’

Vierde zang.

I.

Zoo een van u die deze verzen leest
 (Eilaas!), nog nooit te Antwerpen is geweest,
 Zoo raad ik hem, nu elk er heen kan stoomen,
 Als 't zomer is, er eens naar toe te komen; -
 Niet om er in 't museum rond te gaan,
 Of Rubens zelf op 't Kerkhof te zien staan;
 Nog minder om te klimmen op den toren,
 Een schip te zien met wilden of met Mooren,
 Of een sermoen van pater Schoofs te hooren;
 Maar om te zien wat schouwspel zich vertoont

In de arme wijk waar onze Willem woont.
Van 's morgens vroeg tot 's avonds laat krielen
De straten van de kinders die er woelen,
Zoodat de dochter eener rijke vrouw,
Wat breed gerokt, er zich niet wagen zou.
Wat mengelmoes van booze mosselwijven,
Die als uit stiel met appelleursters kijven!
Matrozen, die op zoek zijn naar een lief
Dat gistren zwoer: 'ik zal u nooit verlaten!'
En zich daarom liet stelen door soldaten:
Daar gaat ze er meê, - een jager is de dief!
Artisten, die, om Rubens te gelijken,
Met zijnen hoed en zijne knevels prijken,
Al knikken hun, van vóór uit elken schoen,
De teenen toe, zoo als de vrienden doen!
En goochelaars, met bekers en juweelen,
Die zoo maar 't geld uit onze zakken spelen!
Geen zwerver gaat met fluit of orgel rond,
Geen kreuple, die op krukken voort moet springen,
Geen blinde, die moet leven met te zingen,
Of zij zijn daar te huis met hunnen hond.
Geen wonder dus dat Willem alle dagen
Van uit zijn raam het aanziet met behagen,
En Schoone Beth ook nooit met haren wagen

Komt aangereden, zonder dat zij blik
Of hij haar wel van verre tegenknikt.

II.

Hij lag dan weder met gevouwene armen
Door 't zolderraam, de pijp in zijnen mond,
Zich in den schijn der lentezon te warmen,
Terwijl een heer aan zijne zijde stond.
't Was Hugo, die zoo even wederkeerde
Uit Gent, met een diploma van rechtsgeleerde.
'Zoo dus, sprak Willem, nu zijt ge advokaat!
Al wat ge wilt, zult gij nu mogen zeggen,
En met één woord, als ongekookten praat,
Eenieders reden kunnen wederleggen?
Hooft, - ik ben over eene week of tien,
Zoo half verwaaid, 't gerechtshof eens gaan zien.
Er zat een Moor op 't banksken der betichten,
Zwart als de nacht, zoodat er menigmaal
Door zeekren kwant gewenscht werd om de zaal,
Bij vollen dag, met gaz te doen verlichten.
Men had den Moor betrapt op dieverij.
Wien hij bestal, kwam staan aan zijne zij',

En sprak: "Hij is 't, en anders geen dan hij;
Dat zweer ik u! - ziet, zwart tot op de handen,
En als hij gaapt, dan lachen zijne tanden!"
Zijn advokaat desniettemin hield vol,
De kop diens negers was een blanke bol.
"Zwart?... grimde hij en is dan opgevlogen;
Beziet dan toch het witte zijner oogen!
Doe ik hem nu mijn' witten halsdoek aan;
Wordt ook een slepend hemd hem aangedaan,
En steekt men hem bij bakker Adriaan
Den kop in 't meel, - ziet hem dan maar eens staan!
Een witter vel wilde ik wel kijken mogen...."
Hij zei zooveel en sprak met zooveel vuur
Dat gansch de jury twijfelde op den duur,
En mompelde: "De schijn heeft ons bedrogen...."
De man kwam vrij; de jury bovendien
Liet, diep geroerd, den advokaat bedanken.
Men had zich toch zoo dereljk miszien;
Die brave Moor was blanker dan de blanken!
Vriend Hugo, nu, ik wacht met ongeduld
Dat gij hem eens nog witter wasschen zult!
De Wroeter kon zich moeilijk wederhouen
De plooi des lachs om zijnen mond te vouwen.
'Nog steeds de zelfde! sprak hij, nog altijd

De losbol, dien ik meer dan ooit benijd!
Maar gij vergeet, vriend Willem, dat zoovelen
Onschuldig zitten op de zelfde bank,
Die de advokaat ontworstelt aan bedwang,
Ja, die hij soms den beule moet ontstelen.’
‘Voorwaar! riep Willem, dan is de advokaat
Een Godsgezant; - en gij, zult gij dat wezen?
De hand daarop! en zij uw naam geprezen
In ieder hert dat medelijdend slaat!’
Hij was, dus sprekend, driftig opgerezen,
Hield Hugo's hand in zijne hand gedrukt,
Zag hem in de oogen, glansend en verrukt,
En vroeg wanneer zijn verontwaerdigd spreken
De boeien eens onschuldigen zou breken,
Die in den kerker tot de muren zucht
Om vrouw en kroost, om zonneschijn en lucht. -
‘Vriend, was het antwoord, de eerste mensch wiens leven
En eere mij ter redding zijn gegeven,
Is geen van die op wier sneeuwblanke ziel
Nooit eene vlek, nooit eene schande viel;
Hij heeft een ijslijk gruwelstuk bedreven!
Hij is maar achttien jaren, en zijn hert
Is in de zonde en boosheid reeds verhard.
Op eene hoof, in de eenzaamheid der polders,

Heeft dat gedrocht, in 't donker van den nacht,
 Eene oude vrouw onmenschlijk omgebracht,
 Terwijl de knechts vast sliepen op de zolders.
 Hij roofde 't goud en 't geld, en vluchtend stak
 Hij 't vuur op drie-vier hoeken in het dak,
 En stond van ver, met wildverwarde haren,
 Den brand der hoof grijnslachend aan te staren.'
 'En zulk een monster zoudt gij willen sparen?'
 Vroeg Willem, daar 't afgrijzen hem beving.
 'Dat monster, ja, - het is een vondeling....'

III.

'Een vondeling!' sprak Willem, en 't meêdoogen
 Verdoofde plots de schittring zijner oogen.
 Hij sloeg ze neêr, zag door het raam, en zei,
 Daar hij de hand op Hugo's schouder lei:
 'Ziet ginds dat huiskens, 't kleinste tusschen allen,
 Zoo oud en scheef of 't lust had, in te vallen.
 Daar boven woont ook een gevonden kind,
 Bij eenen grijsaard, en die grijze is blind.
 Zij ook is achttien jaren, doch op aarde,
 Zegt mijne moeder, leeft geen meisje meer
 Dat zulk een beeld van onschuld is en eer,
 Dat zooveel deugd in zulk een lot bewaarde....'

IV.

Terwijl dus Willem sprak, en hun gezicht
 Naar de open' deur des huiskens was gericht,
 Kwam de oude Blinde er uit met eene vedel,
 En trad, schoorvoetend achter eenen hond,
 Dicht langs de huizen, met gebogen schedel,
 Soms onrustig tastend in het rond.
 'Hij is 't, zeï Willem, die haar jeugdig leven
 Met vaderliefde en zorgen blijft omgeven.
 Ter nauwernood kan hij nog door de straat
 Voortstromplen; - hoe hij wankelt waar hij gaat!
 De vrees dat zij zou dolen in ellende,
 Houdt hem te been en rekt zijn levensende....'
 'Vertelt mij toch, vroeg Hugo, wat gij weet:
 Die vondelinge gaat mij aan het herte.
 Zij bleef dus rein in de armoede en de smerte,
 Stond tegen God niet op om wat zij leed?
 Zij bleef een lam als haar het onrecht tartte?...'
 'Zoo neemt dien stoel, sprak Willem, en schuift bij.
 Al wat ik weet, zeï mijne moeder mij.'

V.

En hij verhaalde 't levenslot des Blinden.
 Kerkmuzikant was de arme man weleer;

't Was aan de kerk dat hij het kind mocht vinden,
Des morgens vroeg, bij koud en ziltig weêr.
Hij strunkelde over 't wichtjen in het donker.
Het kreet; al bevend nam hij 't op, en stak
Het gauw, schuw omziende, onder zijnen frak,
En luisterde angstig, doch geen voetstap klonk er.
Toen sloop hij als een dief er meê naar huis,
Den stap versnellend bij het minst geruis.
't Was hem als had hij eenen schat gevonden.
Ook zijne vrouw ontving het als haar bloed;
En elk der uren, sedert dan verzwonden,
Liet hun, ten loon, genoeg in 't gemoed.
Maar hij werd blind en ging in kroegen spelen;
Den ouden sukklaar leidde zijne vrouw;
Zij stierf, eilaas! en toen, toen vreesden velen
Dat ook de Dood bleeke Ida halen zou.
Doch God had met den Blinde mededoogen,
En liet hem, tot vergoeding zijner oogen,
Den engel, als het zonlicht in zijn hert.
Zoo kwam het dat een hond zyn leider werd:
Hij wilde niet dat Ida hem verzelde,
Hoe teederlijk het meisje hem dat vroeg,
Hoe smeekend zij hem ook de handen knelde.
't Verderf der wereld kende hij; het joeg

Hem, als zij sprak, de siddding door de leden,
En eens heeft hij met tranen haar gebeden,
De blanke kruin ontblootend, die hij droeg,
Toch niet te doen wat zij zoo innig zeide:
In zijne plaats te zingen voor hen beide....
Bax, meester Bax, kwam elken avond laat,
En gaf haar les en bracht haar wijzen raad;
En jaren lang heeft zij des Blinden dagen
Gekort met hem uit boeken voor-te dragen.
Zij las zoo schoon dat hij haar soms tot hem
Trok, rillend bij het klinken harer stem.
Gansch opgeruimd ging hij dan 's avonds henen,
Kroeg-in, kroeg-uit, met minder stramme beenen,
En glimlachte onder 't spelen haar nog aan,
Als hadde zij ook daar vóór hem gestaan.
Nooit kwam hij thuis of Ida trad hem tegen,
Met blij gemoed, tot op den trap, - en daar
Sloot hij, al bevend, in de handen haar
Het weinig geld liefdadiglijk verkregen.
Sinds de arme Blinde krank werd, sinds hij kucht,
Sinds hij zijn hoofd neêr hangen laat en zucht,
Troost zij hem meer met zorg en teederheden
Dan kindren ooit voor eigene ouders deden.

VI.

Dat stil verhaal had Hugo's ziel geboeid.
Deze Ida dus, met ouderliefde omgeven,
Had geene smet, geen' zonde in gansch haar leven,
Maar tot een' engel was zij opgegroeid?
O! hadde hij die menschenbloed dorst plengen,
En licht zijn hoofd op een schavot zal brengen,
Ook eenen Blinde, ook eenen vriend gehad,
Die zulk een hert, zulk eene ziel bezat!

VII.

Doch ziet, - daar kwam de kranke Blinde weder: -
Hij kon niet meer; zijn hoofd hing zwaarder neder;
Half slepend trad hij achter zijnen hond.
Het beest zag om en scheen om hulp te smeeken;
Stil jankend blikte 't in de buurte rond,
Of niemand, niemand op de strate stond,
Die eene hand den grijzaard toe zou steken....
Snel als 't gevoel dat welt in hun gemoed,
Zijn beide vrienden van het raam verdwenen,
En ijlen den geknakte te gemoet,
Wien zij de spierkracht hunner armen leenen.

Zij brachten hem naar zijne woning henen;
En de oude veedlaar zuchtte dat de trap
Niet meer zou kraken onder zijnen stap,
Dat zijne baan ten einde was gewandeld,
Maar hij op aarde liefdrijk had gehandeld.
Eilaas! de vondelinge had elk woord
Bleek als een doek en bevend aangehoord.
Met eenen zielskreet ijldde zij hem tegen.
Ze omarmde hem, uitberstend in getraan,
En hij, op eenen leunstoel neêrgezegen,
Hij weende mede en gaf haar zijnen zegen....
Hij boog zijn hoofd zoo smertlijk aangedaan.
De vrienden stonden diep ontroerd en zwegen.
Dan strekten zij hem op zijn stroobed uit.
Bleeke Ida knielde er vóór en snikte luid.
Hij wenschte dat men Schoone Beth zou halen.
Zij kwam, en toen zij haren blik liet dwalen
Van hem, die stierf, op haar, die blijven zou,
Alleen en arm, verstooten en in rouw,
Borst ze ook in tranen uit, de goede vrouw.
't Was een tooneel van pijnelijke smerte.
De veege sprak: 'Ik ken uw edel herte;
Mag U de Blinde zeggen, vrome Beth,
U zeggen eer de Dood het hem belet?

Zoo weest voortaan mijne Ida eene moeder;
Waakt over haar, en zij uw zoon haar broeder....
Niets heeft zij, niets, dan hare deugd op aard.
'k Was haar een vader, dat weet de Albehoeder;
'k Heb haar geluk als eenen schat bewaard!'
Hij hief ten hemel zijne bevende armen,
En bad dat God het meisje zou beschermen.
Dan sprak hij haar met woorden teêr en zoet,
De laatste van zijn liefderijk gemoed:
'O moget gij nog uwe moeder vinden!
Mij was 't vergeefs.... Kind, ik heb al gedaan
Wat doenlijk was voor mij en mijne vrienden....
Wenscht haar geen kwaad, wat gij ook uit moet staan!'
Hij had heur hoofdje zacht tot hem getrokken,
En sluimerde in, gelaten in zijn lot,
Vol van de hoop dat hij weldra vóór God
Ontwaken zou met stralen om de lokken,
Niet blind meer, neen, met helder aangezicht,
En eeuwig zich zou baden in het licht.

VIII.

En Schoone Beth nam Ida's hand, en leidde
Ze meê naar huis, waar zij hun hert en brood

Zou deelen, als een engel in den nood.
't Rampzalig kind was als ontzind en schreide.
Niets wist zij meer, dan dat op hare ziel
Een ongeluk verpletrend nederviel
En over haar een baarkleed openspreidde....
Zij volgde 't lijk dat men ten grave droeg.
Ter kerke sprak de priester eene bede,
Doch ras en kort, als bad zijn hert niet mede,
Wijl men het hem maar als eene aalmoes vroeg.
En geene klok, die met de buren kloeg...
Vier hunner droegen 't lijk op hunne schouders;
Een kleine groep ging biddend achterna,
Beseffend dat hij Ida alles, ja,
Dat hij alléén haar meer was dan twee ouders.
In 't midden stapte zij naast Schoone Beth,
Ten gronde ziende, en snikte op elken tred.
Zij knielde aan 't graf, en geene meer der vrouwen
Kon in heur hert de tranen wederhouën....
En daags nadien, bij zonnenondergang,
Toog zij er weêr, en knielde en weende lang.
Zoo elken avond ging ze er eenzaam henen,
Met vol gemoed, om daar het uit te weenen;
Sprak tot den doode, rustend onder 't gras,
En bad voor haar die hare moeder was....

IX.

Toen Hugo, bij des Blinden overlijden,
Haar had gezien, versmeltend in geween,
Scheen zij het beeld, in witten marmarsteen,
Der Schoonheid waar de Smerten tegen strijden,
Zoo was zij fijn, zoo lijdelijk en week,
Zoo zacht en goed, zoo edel en zoo bleek.
Maar tevens - God! - scheen hij in hare trekken
Het zusterbeeld des moordenaars te ontdekken:
De zelfde moeder baart alléén een paar
Zoo in 't gelaat gelijkend op elkaâr....
Het herte deed hem zeer, zijn voorhoofd brandde;
Zijn geest, al sloot hij ook zijn oogen dicht,
Zag eene bloedvlek in haar blank gezicht;
Hare engelenreinheid was besmet met schande....
En daags nadien, als 't lijk begraven werd,
Stond hij vóór Willem's raam en zag de smert
Der snikkende Ida, in den groep der vrouwen.
Zoo medelijdend was hij bij 't aanschouwen
Dat hij zich aan het venster vast moest houën.
Toen Schoone Beth, met Ida, als vernield,
Was thuis gekeerd, en 't haar niet mocht gelukken,

Hoe zij haar zoende en haar omsloten hield,
 De boezempijn der droeve te onderdrukken,
 Nam Hugo 't meisje bij de hand, en vroeg,
 Terwijl hij zelf zijne oogen nedersloeg.
 'Onschuldig kind! zegt, had gij nooit een' broeder?'
 'O!' snikte zij met dofgeveende stem,
 'O!' zonder na te denken, zonder hem
 Zelfs aan te zien, 'brengt mij bij mijne moeder!'

X.

En Willem had gezien, gevoeld, verstaan.
 'Op eens verliefd! Wat vangt hij nu toch aan?
 Heeft hij een' slag gekregen van den molen?'
 Zoo sprak hij stil, maar niettemin was blij;
 En toen zijn vriend naar huis was, zegde hij
 Tot zijne moeder: 'Komt eens hier bij mij.
 In plaats van twee, denkt na, nu zijn er drij;
 En 'k wil dat Ida recht gelukkig zij; -
 Zoo dus, van morgen af verkoop ik koolen....
 Dat ik ze koope, is waarlijk niet genoeg.
 Ja, lacht maar op, ik blijf niet ledig loopen
 Den halven dag, en wil van morgen vroeg

Op mijne wijze ook groenselwaar verkoopen!
 Zij gaapte, en zag hem aan met eenen blik
 Die zeggen wou: 'En ik dan, zoon, en ik?'
 'Gij op de Meir, ik, sprak hij, op den Oever!'
 'Dat gaat u? vroeg ze; doet naar uwen schik.'
 Zij keurde 't goed met lach en hoofdgeknik;
 Zij kende hem, - haar Willem was geen snoever.
 En 's andrendaags, ter nauwer uur was 't dag,
 Wanneer men hem reeds op den Oever zag.
 Hij loste vrolijk zijnen vollen wagen.
 Hij was alleen een' gansche schilderij:
 Zijn' leerzen scheef en zijne klak op zij....
 't Was een vermaak voor allen die het zagen,
 En geene jonge meid kon hem voorbij.
 Hij werd benijd door al de groenselwijven,
 Die lust gevoelden om met hem te kijven;
 En 'Schoone Willem' was al uitverkocht
 Eer menige andere iets ontvangen mocht.

XI.

Och! hadden zij, in plaats hem te benijden,
 Straat-uit, straat-in, den losbol nu zien rijden,

Zij hadden meer geleerd uit zijnen gang
Dan met te grimmen jaren, jaren lang!

Doch eensklaps, om een ongeluk te mijden,
Moest hij met zijnen wagen blijven staan,
Want twee gespoorde ruiters kwamen aan
Met eenen man, die tusschen hen moest gaan.
Het waren twee gewapende gendarmen;
Hun man was recht een schaamteloze gast;
Zij hadden hem geboeid aan bei zijne armen,
En aan den toom van hunne paerden vast.
Hij blikte rond, al spottend met degenen
Die, waar hij ging, wat medelijdend schenen.
Er was aldra een heele hoop te been,
En Willem drong door al die menschen heen.
Hij wist er ras een aantal weg te douwen,
Om zijnen man van dichterbij te aanschouwen.
Hij hield dus de oogen vlak op hem gericht,
Doch deinsde weêr voor 's jongelings gezicht,
Verbleekend of hij plotselings gevoelde
Dat ijs, geen bloed, hem om het herte spoelde.
Hij durfde niet gelooven wat hij zag.
'Wie zijt gij?' riep hij, - en een schampre lach
Klonk uit den mond des booswichts in het ronde.

De ruiters blikten grimmig en verstoord;
Een spoorslag dreef de paerden rasser voort,
En Willem stond en zag beschaamd ten gronde....

Toen kwam daar juist vriend Hugo, drukte hem
De hand, en sprak met ingehouden' stem,
Ronschouwend of men hem niet hooren konde:
'Het is de moordnaar dien gij ginder ziet!'
En als verwilderd hem den arrem nijpend,
Roept Willem uit, zijn zielewee begrijpend:
'Neen! Hugo, neen! 't is Ida's broeder niet!'

Vijfde zang.

I.

'T was feest op 't hof van Bloemendal,
 Het hof van Frits den jonker,
 Een feest waar nooit een prinsenbal,
 Een koningsdich bij halen zal:
 De rijkste rijkdom blonk er.

Bianca was dat feest ter eer,
 Haar, Florentijner schoone.
 De jonker zwoer haar bij den Heer:
 'Zie niemand zulke hulde meer
 Als die ik u betoone!'

En wijd en zijd, door gansch het land,
Toog hij tot zijne vrinden:
En allen hadden 't woord verpand,
Zich, met wat voegde aan hunnen stand,
Op 't feest te laten vinden.

Daar waren zij op 't nachtfestijn;
't Was buiten stil en donker;
Er stroomde licht met hellen schijn
Uit ieder raam, door elk gordijn:
't Kasteel was één geflonker.

De dorpers stonden vóór het hek,
Als schimmen in het duister,
Met scherpen blik en langen nek;
Doch hielden luidop geen gesprek,
Bijwijlen een gefluister.

Daarbinnen was de vriendenrij
Ten wijndisch aangezeten.
Men klonk en dronk, de tong was vrij,
En elk had eene vrouw ter zij,
Die hij mocht zijne heeten: -

Bianca's uit het volk, door God,
Eilaas! te schoon geschapen,
Die ruilden hun ellendig lot
Voor schitterpracht en voor 't genot
Op zondig dons te slapen. -

Ras blonk hun blik als 't kristallijn
Dat gansch den disch bedekte.
Zij wilden 't eerfeest waardig zijn,
En vroegen immer nieuwen wijn,
Die nieuwe lusten wekte.

En gansch de zaal joeg 't bloed in brand
Dat in hunne aadren vloeide:
Één spiegelglas was elke wand,
Waarin, als louter diamant,
De rij der luchters gloeide.

Lakeijen liepen heen en weêr
Met wild, gebak en druiven;
Men proefde 't niet, maar dronk te meer;
De boezems gingen op en neêr,
De waaiers aan het wuiven.

Daar hief de jeugdigste uit den drom
De verschge vulde schale;
Zij hiet Bianca 'wellekom!'
En 't woord liep als een juichtoon om
Door gansch de diepe zale.

En driftig sprong eene andere op,
Met stralenschietende oogen,
Hief 't wijnglas boven aller kop,
En 't was of ieder nu ten top
Der vreugde was getogen.

Doch ziet, - daar is Bianca als
Verwilderd opgesprongen;
Heur haar zwiert los in haren hals;
Zij zingt het loflied hares vals,
Door allen meêgezongen.

- Mijn vader, klinkt het, sprak: 'Mijn kind,
Blijft bij mij als uw broeder!
Ik heb u steeds zoo zeer bemind....'
Doch 't waren woorden in den wind:
Ik deed als mijne moeder! -

En al die meisjes zongen luid:
‘Wij doen als onze moeders!
Slechts armoê heeft de werkmansbruid;
Wij kiezen schande en schittring uit,
Al wrokken onze broeders!’

Bianca sprong de tafel af,
Bij 't schudden harer lokken;
Daar klonk de zoen dien Frits haar gaf,
En al de deernen zonken laf
In de armen die hen trokken.

Doch eensklaps, waar Bianca stond,
Hief Frits het glas ten hoogen;
Hij blikte stiltevraged rond,
En zwijgend glimlachte elke mond,
En al de heeren bogen.

‘Ons leven, zong hij, zij genot!
Dat ons de liefde krone!
Beminnen is het hoogst gebod....
Zoo danken wij den goeden God
Om elke nieuwe Schoone!

‘De liefste blonde uit Nederland
Zal me ook in de armen rusten....
(Tril van genot, mijn ingewand!)
Zoo geve 't Zuid aan 't Noord de hand
Ter wissling mijner lusten!’

Juichkreten springen uit elks borst,
De kurken van de flesschen;
De lippen zijn met schuim bemorst;
Wel kan de wijn den heeten dorst,
Maar niet de driften lesschen.

‘Lakeien!’ klonk 't uit ééne keel,
‘Lakeien, weg!’ en allen
Verdwenen uit het brastafreel. -
O! laten we ook vóór dat tooneel
Den doek der kuischheid vallen.

De dorpers stonden nog vergaârd,
Stil fluisterend, daarbuiten.
Als eenen duivlendrom die waart,
Zoo zagen zij in wilde vaart
Omwoelen door de ruiten.

Des morgens drong een zonnestraal
 (Bespiedend oog!) naar binnen,
 Weërkaatste spiegkend door de zaal....
 - Wanordelijke zegepraal
 Der afgetobde zinnen! -

Gebroken lag het kristallijn,
 Juweelen t' allen kanten;
 Hier stak een schoentje van satijn,
 Ginds roerde een been, daar een gordijn.... -
 Slaapt voort, slaapt voort, bacchanten!

II.

Wie was 'de liefste blonde uit Nederland'
 Voor welke Frits van wulpschheid was ontbrand?
 't Was de onbezoedelde Ida....
 Zeekren uchtend,
 Door 't straatje rijdend, nevens Willem's huis,
 Zag hij haar gaan, nog immer bleek en zuchtend,
 Schoon als een beeld en ook als marmer kuisch.
 Hij griezelde op zijn paerd; zijne oogen gloeiden;
 't Was of hem vuur en vlam in de aadren vloeiden.

Hij hield zijn paerd onwetend stille staan,
En zag haar smachtend en begeerig aan....
Terwijl hij dus, den blik op haar geslagen,
Zich-zelf en alle anderen vergat,
Bemerkte hij den dronkaard niet, die zat
Aan eene deur en opkeek met behagen;
Die elken tocht zijns herten gadesloeg,
En lachte wijl 't zoo ongestuimig joeg.

III.

Die dronkaard, oud geworden vóór de jaren,
Wiens hoed geblutst, wiens kleêren lompen waren,
Was Koenraad, - Koenraad, de ongetrouwe knecht,
Die Ida 's nachts te vinden had gelegd.
Het geld, bestemd om Emma's beide lammeren
Ten heul en troost te zijn in hunne jammeren,
Had hij verbrast, alsof de drank de smert,
De wroeging los kon spoelen van zijn hert.
Hij had gereisd in vele en verre streken,
Doch wat hem kwol, was met hem uitgeweken.
Hij had in Romen Emma nagespied,
En had gejubeld om haar zielsverdriet,

Wel denkend dat zij daar niet uit zou teren,
Maar vóór haar sterven naar het land zou keeren
Waar heure kindren in gebrek en rouw
Verkwijnden, en waar zij genezen zou.
Hij kon alléén het leven haar verlengen,
Door hare kindren bij haar weêr te brengen;
Hij wist alléén wat met hen was geschied,
Sinds hij hen op den kerktrap liggen liet.
Zijn geld was op, dus wachtte hem de ellende;
En liever dan te beedlen tot zijn ende,
Daar hij de kracht tot werken had verwoest,
Zou hij der vrouw die hem vervloeken moest,
Voor goud, 't geheim verkoopen dat hij kende.
Een ander middel bleef den dronkaard bij:
Jonge Ida was de Schoonheid zelve, en zij
Zou licht genoeg in de armen die onteeren,
Dat waerd zijn wat een uitgeleefde als hij
Nog noodig had tot liederlijk verteren....

IV.

Hij sloeg dus Frits met gretige oogen gâ,
En, toen hij heenreed, zwijmelde achterna,

Zoodat hij in de straten opzien baarde,
Hij, dronken man, zoo slordig aangekleed,
Die als de duivel naar den jonker staarde,
En nauwlijks hem kon volgen waar hij reed.
Dan, aan 't paleis des jongelings gekomen,
Trad hij de poort meê binnen zonder schromen,
Nam zijnen hoed af, stapte recht tot hem,
En sloeg hem voor, met doddelende stem,
De bleeke maagd aan zijne borst te voeren....
'Ze is, zegde hij, ze is een gevonden kind,
Die zeker nog haar onderhoud niet wint,
En slechts tot last van andere armen dient....'
Met eenen lach stond hij hem aan te loeren.
De jonker sprak: 'Komt meê wat binnen, vriend;
Doch dekt uw hoofd, wij staan hier in den wind....'
En in de kamer waar hij Koenraad leidde,
Kon geen der knechts vernemen wat hij zeide.

Een tijd nadien, zoo kwamen zij er uit.
De jonker bloosde, en innig scheen hij blijde;
Tot aan de poort ging hij aan Koenraad's zijde,
En sprak: 'Zoo dus, het blijft bij ons besluit.'
Hij zelf deed open, groetend met een wezen
Waar men den lach eens broeders op kon lezen.

V.

De dronkaard stond nu vóór de poort alleen.
 Hij wierp zijne oogen langzaam om zich heen,
 Nam eene beurs uit zijnen zak, en blikte
 Ze sterlings aan, wen hij ze woog en wikte.
 Dan schudde hij zijn hoofd en morde: ‘Neen,
 Neen, jonker! Dààrvoor koopt men geene hinde
 Als die gehuisd, gekweekt bij onzen Blinde....’
 Hij waggelde nu momplend van de poort,
 En zwijmelde naar Emma's woning voort.
 ‘Zij, morde hij, - zij, moeder, - zal voor 't leven
 Haars kindes meer, o meer! aan Koenraad geven....’

VI.

Hij kwam dus aan het huis, waar de arme vrouw,
 Met weelde omringd, te weenen zat van rouw,
 In eene zaal, alleen met hare smerte.
 't Bekennen heurer misdaad had heur herte
 Verlicht, en hoop gestort in haar gemoed.
 De Graaf had haar vergiffenis geschonken,
 En nieuwe kracht was in haar neêrgezonden.

Doch dag aan dag was sinds voorbijgespoed,
 En niets, niets had zij van haar kind vernomen,
 Dan, sluimrend, in bedriegelijke droomen....
 Ontmoedigd was zij meer dan immer; af-
 Gemat, ontzenuwd, zuchtte zij naar 't graf,
 Om eindelijk daar aan zielerust te komen.
 Wie haar dus zag, de handen in elkaâr,
 Het mager hoofd op hare borst gebogen,
 Ten gronde starend met heur' glazige oogen,
 Moest haar aanschouwen met zooveel meêdoogen
 Alsof hij 't beeld der Boete zag in haar.

VII.

Zoo zat zij, toen een knecht haar aan kwam konden
 Dat haar een arme duivel spreken woû,
 Dat zij getweên hem niet weêrhouden konden.
 Zij zegde dat zij hem ontvangen zou,
 En Koenraad kwam op waggelende beenen
 De zaal in, waar zij heimlijk zat te weenen.
 Hij nam des jonkers beurs uit zijnen zak,
 En rinkelde eens, eer hij ze wederstak.
 Zij zag hem aan; het scheen hem dat zij beefde,

Ofschoon een lach om zijne lippen zweefde.
‘O! weest niet bang, zoo sprak hij, voor den man
Den een'gen man, die u nog helpen kan.’
Hij zette zich op eenen leunstoel neder,
En sprak met lompe scherts en spottend weder:
‘Zoo dus, Schoone Emma, gij en kent mij niet?
Ik ken u wel, al ware 't drommels beter
Dat men u thans de Leelijke Emma hiet!
't Is of mijn oog op een geraamte ziet....’
Een schaterlach was 't wapen dat die woorden,
Zoo als een dolk, in haren boezem stiet,
Om, niet haar lijf, om hare ziel te moorden!
‘Wie zijt ge? riep zij, en wat wilt ge mij?’
Hij schudde traagzaam 't hoofd, als hadde hij
Met de arme kranke derenis gekregen.
‘Hoe ééne zonde u op het hert kan wegen!
Herhaalde hij. Uw eigen bloed zoo lang
Verstooten! Maar, *ik* wasch er mij, God dank!
De handen af: *gij* moet alléén het boeten....’
Met eenen gil vloog zij aan zijne voeten.
‘O Koenraad! Koenraad!’ trilde hare stem;
En siddrend stak zij de armen uit tot hem.
De dronkaard lachte als hij ze neêr zag knielen,
En tranen heet op zijne handen vielen.

‘Zóó!’ raasde hij, den blik vol trotschen glans,
 ‘Geknield vóór Koenraad, uwen meester thans!
 Zóó moet het zijn! Gij snakt naar uwe kleinen
 Zoo als een hert naar 't water der fonteinen,
 Zegt pater Schoofs; - maar ik, mevrouw, ik snak
 Naar goud en naar een leven vol gemak!’
 Zij wilde hem angstvallig onderbreken.
 ‘Mijn kind!’ zoo snikte zij; doch Koenraad sprak:
 ‘Zoo haastig niet; laat af mij dus te smeeken;
 Ik ben geen knecht meer; ook wil ik vandaag
 Doen als een heer: 'k wil traag zijn, tergend traag...
 Vooreerst, gij hebt nog niets mij ingeschonken.
 Eens lekker op mijn wederzien gedronken!
 En dan gesproken van de ronde som
 Waar ik gerust meê door de wereld kom.
 Daarbij, gij zult misschien niet lachen om
 't Geen uwen zoon....’

Hij beet zich op de lippen,
 Als wilde hij geen woord meer laten glippen.
 Hij zag den angst, die in heure oogen blonk:
 't Was of heur blik door zijn gebeente drong!
 ‘Mijn zoon, riep ze uit, is immers bij de dooden?’
 Hij had zijn hoofd ter zij' gewend, doch zag
 Haar op die vraag weêr aan met eenen lach.

‘Ja, zijne ziel is ginder heen gevloten,
Antwoordde hij, en wees den hemel aan.
Ik wist niet dat uw hert hem bij degenen
Reeds telde die van de aarde zijn verdwenen;
Daarom was ik meelijdend aangedaan....’
En haar bedroog de toon waarop hij 't zeide.
Zij dacht aan hare dochter nog alleen,
En vroeg er om, terwijl zij weder schreide.
De doemeling werd harder nu dan steen:
Hij schaterlachte en deed de beurs weër klinken,
Zinspelend op een levensdurend drinken.
Ach! haar gemaal kon komen t' allen stond;
Indien hij haar met dezen dronkaard vond,
Zou haar zijn trots meêdoogenloos verstooten
Zij nam de beurs waaruit zij d'armen gaf;
Hij schopte die verfoeilijk van zich af,
Opvliegend tegen de eerloosheid der grooten,
En vloekte tot de sidderende vrouw
Dat hij veeleer haar kind onteeren zou;
Dat de allerkaalste jonker hem tien malen
Meer voor de kuische Schoone zou betalen!
Hij stapte gram, met schuim op zijnen mond,
Als een bezetene de zale rond.
Zij stond zoo bleek en beefde of zij ten gronde

Neêrstorten ging. Dan liep zij naar de kas,
Waar 't geld, al 't geld, in opgesloten was.
Zij nam er uit zooveel zij nemen konde,
En legde 't knielend neêr in zijnen hoed,
Hem smeekend om haar eigen vleesch en bloed
Toch in het slijk der schande niet te storten,
Maar liever haar het leven te verkorten!
En wen zij sprak, zoo biddend neêrgekniel,
En zoo heure armen om zijn' knieën hield,
Klonk op den trap een voetstap, - en gezwinder
Sprong Emma op, dan eene ree die vliedt,
De bergen af, wanneer zij jagers ziet.
'IJlt weg! ijlt weg!' zoo gilte zij, 'langs ginder!'
En Koenraad, als ontvlood hij eenen brand,
Liep naar de straat, den hoed in zijne hand.

VIII.

Rampzaalge vrouw, aan wie de folteringen
Van hoop en wanhoop zich op beurt verdringen!
De slempetronk nu dag aan dag, zoodat
Hij de arme moeder en ook Frits vergat....

Zesde zang.**I.**

De mensch is toch een raadselachtig wezen!
Als ik een kind in zijne wieg bezie,
Vraag ik mij af, al schuddebollend, wie
En wat het in den mannetijd zal wezen.
Ik zoek zijn lot in zijn gezicht te lezen.
Er is geen weg dien ik den kleine sluit,
Geen hinderpaal waar mijn gedacht op stuit.
Van 't haar des hoofds ben ik tot in de teenen
Een man der eeuw, en lach degenen uit
Die, wat zij zijn, voorvaderen ontleenen;
Zoodat ik zonder zwaarigheid den zoon
Uit eene hut laat klimmen op den troon;

Maar nooit, nochtans, gebeurde 't mij te wenschen:
 ‘Dat kind worde eenmaal Rechter over menschen....’
 Een Seraf, zegt men, staat vóór Godes stoel
 Met eene borst die vlamt van rein gevoel;
 En even rein, in hert en in geweten,
 Moet hij zijn die als Rechter is gezeten.
 Rampzalig menschdom, zoo hij in 't gemoed
 Den minsten wrok, de minste driften voedt;
 Zoo hij zijn hert niet rillen voelt en beven
 Als uit zijn' mond de Dood spreekt of het Leven!
 God! nimmer deed ik iemand smert of pijn,
 Maar laat mij nooit een menschenrechter zijn!

II.

Komt, treden wij de ruime zale binnen
 Waarin het pleit des moorders gaat beginnen....
 Wat volksdrom! Hun getal is grooter dan
 't Beluik en zijn poortaal behelzen kan.
 Zij spitsen de ooren, staan op hunne teenen,
 En schouwen allen naar 't gestoelte henen
 Waarop het Hof, in statig rood gewaad,
 Verheven zit met zielrust in 't gelaat,

En waar de moorder met gevouwene armen
Te recht staat, grijnzend tusschen twee gendarmen.
Hij blikt bijwijlen ook den jury aan,
Als wilde hij hem de oogen neêr doen slaan,
En schouderchokt om Hugo, die zoo even,
Hij, jongeling, de moeite zich zal geven,
Zelfs tegen hem, te pleiten voor zijn leven....
Op eene tafel liggen, rood van 't bloed,
De kleêren waar de moord uit blijken moet.
Men wijst en vouwt ze den beschuldigde open;
Hij grimlacht, - en die koude grimlach doet
Plots eene huivring over elks gemoed,
Plots een geril door al de rangen loopen.
Maar onder 't volk, vergaderd in de zaal,
Rilt Koenraad - Koenraad! - meest van allemaal,
Naast Willem, die den doemeling de handen
Ziet wringen en hem luid hoort klappertanden....

III.

De moordenaar ont kent geen enkel feit
Van al wat hem ten laste wordt geleid.
Moord, roof en brand, hij loochent geen van allen.

't Is hem te veel dat hij een antwoord geeft.
 Hij staat als een die nimmer heeft gebeefd,
 En laat zijne oogen spottend nedervallen
 Op ieder die eene aanspraak tot hem richt
 Met eene stem waar een verwijt in ligt.
 Het opperhoofd der Rechtren is zoo edel
 Door zijne kalmte als door zijn' grijzen schedel;
 Hij spoort hem tot berouw en inkeer aan
 Op eenen toon van vaderlijk vermaan.
 Doch ziet, de booswicht roept en zet zich neder:
 'Spreekt mij van God noch van de menschen weder,
 Want God noch mensch heeft iets voor mij gedaan!'

IV.

Zulk een gemoed heeft Hugo voor te spreken....
 Elkeen betreurde dat hij, de eerste maal
 Als men den klank ging hooren zijner taal,
 Niet anders mocht dan om genade smeeken.
 Hij nam het woord, en op den zelfden stond
 Hing ieder als geboeid aan zijnem mond.
 Het rolde hem zoo plechtig van de lippen
 Dat elke toon als opkwam uit zijn hert,

En in de zaal geen zucht gelaten werd,
Opdat geen klank aan de ooren zou ontglippen.
Zoo legde hij des Moorders leven bloot
Van 't uur waarop de moederlijke schoot,
's Nachts, in 't geheim, voor hem zich had ontsloten,
En zij haar kind van zich had afgestooten.
Hij zegde dat het nooit, nooit had gerust
Aan hare borst, wellicht nooit was gekust;
Dat het voor wieg, ondanks zijn bitter schreien,
Gekregen had de kille straatplaveien;
Dat zelfs zijn naam - Antoon van Slijk - genoeg
Het kenmerk der verworpelingen droeg,
Den stempel dien hij tot zijne oudste dagen
Als eene schandvlek wrokkend om zou dragen,
Het modder waar hij, aan de pad gelijk,
Was uitgekropen, - hij, Antoon van Slijk!
Zoo ging hij voort, en schetste in breede trekken
Elk onrecht af, dat derenis moest wekken;
Zei hoe men zelfs den knaap had aanbesteed
Bij eenen strooper, die hem stelen deed,
Die zijn geweer zoo handig wist te voeren
Dat hij de schrik der jagers was en boeren.
Daar werd hij groot, gespierd en schier zoo wild
Als de Indiaan die eene lanse drit.

V.

‘En thans!’ riep Hugo, en zijne oogen schoten
 Vuursprankels uit, ‘thans timmert men 't schavot!
 Hij moet er op, - er is geen ander lot
 Waarmêe zulk leven waerdig wordt gesloten....
 Hij is niet goed, niet deugdzaam zoo als wij:
 Hij schond de wet; neemt wraak, o maatschappij!

Ja, wreken we ons, wij die de wetten schreven,
 Niet ééne voor, maar allen tegen hem.
 Hij is alleen, wat moet er ons doen beven?
 't Geweten smoore en stikke zijne stem!

Vloek over ons! vloek over 't samenleven!
 Hij moordde, moordde, - maar, o huichlarij!
 Wij allen hier zijn schuldiger dan hij!

Gij', jury, gij die hem zult ‘plichtig ‘zweren,
 En dan gerust de wereld in zult keeren,
 Waar gij verschalkt, zwoegt, schrafelt en geniet,
 Zit onder u zijn vader niet?

Gij, rechters, die de doodstraf uit zult spreken,
 Hebt gij wel nooit het liefdevuur ontsteken
 In eene maagd, en beeft niet uwe ziel,
 Indien door u het meisje viel?

En aan 't schavot, gij, volkswrouw, die hem lastert,
 Die praat en lacht, hadt gij nooit eenen basterd?
 Wierpt gij hem niet, op 't uur van middernacht,
 In hoek of kant, aan vest of gracht?

Gij, beul, gij-zelf, die 't hoofd hem af zult houwen,
 Zwoert gij nooit trouw aan eene dezer vrouwen?
 Was 't niet omdat gij eerloos haar verliet,
 Dat zij haar kind - uw kind - verstiet?

Ik, jongeling, kan niet zijn vader heeten;
 Mijn broeder is hij toch! roept mijn geweten;
 Mijn broeder is die mensch! - en God verhoed!
 Dat ik de hand doope in zijn bloed!'

VI.

Hij zweeg, en in de zaal werd nu gefluisterd,
 Door menig man die goed had nageluisterd:

‘Wat advokaat! - hoe dom, hoe dom! - wel, wel!
 'k Geef geene duit voor den kliënt zijn vel!’

VII.

De Rechters hadden alles wat hij zeide,
 Kalm aangehoord; verwonderd stond het volk,
 Dat over hun gelaat zich geene wolk
 Van bitterheid en ongenoegen spreidde.
 De grijzaard die ten opperstoete zat,
 En de oogen niet van hem geslagen had,
 Glimlachte stil, omdat gezwoornen morden;
 En hij betreurde diep in zijne ziel
 Dat zulk een eedle jongeling, uit stiel,
 Een kampioen der misdaad konde worden....

VIII.

Wanneer de jury nu de zaal verliet,
 Om neêr te schrijven ‘schuldig’ of ‘onschuldig,’
 Herhaalde een hunner, gram en ongeduldig:
 ‘Zit onder u zijn vader niet?’
 Hunne uitspraak kon niet twijfelachtig wezen;

Ook kwamen zij weêr spoedig in de zaal,
 En werd het 'schuldig' plechtig voorgelezen,
 Bij duren eed, in ongeroerde taal.
 Toen rees de grijzaard op van zijnen zetel,
 Ontblootte zich den eerbiedwaerden schedel,
 En sprak het vonnis, dat de straf der dood
 Bij klaren dag in 't openbaar gebod.
 Hij voegde er bij en ging zijn hert te rade:
 'Geve u de Vorst, en geve u God genade!'

IX.

Op dezen stond was 't ademhoorend stil...
 En plotselings gaf Koenraad eenen gil,
 Want bij de straf, zoo strenglijk uitgesproken,
 Was in de borst hem schier het hert gebroken.
 Zijne oogen rolden ijslijk in zijn hoofd;
 Hij was als een dien men van lucht berooft;
 Een killig zweet ontvloeiende zijnen slapen;
 Hij vloekte 't uur waarop hij was geschapen,
 En wong zich, huivrend, met verkrampden mond,
 Hoe iedereen hem aan te schouwen stond.
 Hij die zoo lang de menselijkheid vergeten

En had geschimpt, gespot met zijn geweten,
Hij voelde dat Gods blik als eene vonk
Tot in het diepste zijner ziele drong.
'Lucht!' bromde hij, en greep met beide handen
Zich in de borst, als voelde hij ze branden,
Liep uit de zaal, en dronk, dronk van zijn hert
Het wicht waaronder het verpletterd werd....

Zevende zang.

I.

'K filosofheer zoo als het volk, en zing:
 'Wat is de liefde toch een aardig ding!
 'k Weet waarlijk niet waarom ik nog zou leven,
 Wierde ooit de Min de wereld uitgedreven.
 'k Ben arm, doch met 'de mijne' aan mijne borst
 Ruil ik mijn heil voor dat van geenen vorst!

II.

De liefde!
 Ziet, wat stormen om hem gieren,
 Ginds op dat schip, dat naar het Oosten zeilt,
 Dien jongling staan, wiens blik de ruimte peilt,

Om nog eens 't land te zien der Batavieren.
Dat is *zijn* land, en daar liet hij de maagd
Die hij vergeefs den vader had gevraagd.
Hij is een klerk, haar vader is een reeder;
Dies zeilt hij weg en ziet ze nimmer weder,
Zoo hij tot hem die 't geld alleen waardeert,
Met geene vloot van eigne schepen keert....

En ginder, ver van waar de schepen zwalpen,
Ziet ook dien jongling, klimmend over de Alpen:
Een schilder is 't, die welgemoed en vlug
Naar Rome trekt, den ransel op den rug,
Om, als Massijs, eens 't meisje waerd te wezen
Dat hert en oog hem hebben uitgelezen.

Daar rukt ten strijde een andre, bloode en stil,
Die in *haar* oog geen lafaard schijnen wil;
En weêr om *haar* laat een zich lafaard heeten,
Die tienmaal zich met kampers heeft gemeten.
Doch hier, ziet hier, in 't lommer van dien boom,
Dat lijkenpaar, getrokken uit den stroom:

*Zij ligt geprangd in zijne spierige armen...
 Hunne ouders waren blind voor hun getraan;
 Op middernacht heeft iemand hen zien gaan:
 Zij zagen bleek en stom elkander aan...
 Moge over de ouders zich nu God erbarmen!*

III.

Van zulke liefde brandde Hugo's ziel
 Sinds de eerste maal zijn blik op Ida viel;
 En elken avond vloeide uit zijne veder,
 Op los papier, wat hij gevoelde, neder.
 De droomer met zijn dichterlijk gemoed!
 Als hij haar aansprak, poppelde zijn bloed,
 En in zijn hert klonk ieder harer woorden
 Zoo als 't getril van zoete harpaccoorden.
 Dat schreef hij op, en wij, wij schrijven hier
 Wat hij vertrouwde aan menig stuk papier:

.....
 .....

Ik heb gepleit, - hij is ter dood verwezen....
 Hij kan, - hij kan! - haar eigen broeder wezen....
 God! welk geheim! en 'k heb hem niet gered!
 'k Heb vóór het Hof niet op de kniën gekropen!
 'k Moet in zijn bloed ook mijne handen doopen!
 O mijne ziel, hoe wasch ik ooit die smet?

.....
 .....

Toen ik haar vroeg: ‘Kind, hebt gij geenen broeder?’
 Hoofdschudde zij en sprak van hare moeder.
 Vraag ik het nu, zij ziet mij droomend aan,
 Als konde zij mijne onrust niet verstaan.

'k Heb in den kerker hem er van gesproken:
 Hij schouderchokte en zette zich te rooken,
 Stond weder op, en trok met eene kool,
 Breed op den muur, een strop en een pistool!

.....
 .....

Zij zat alleen en weende....
Dan hief zij hare hand,
En nam eene oude cither
Des Blinden van den wand.
Zij leî ze op hare knieën,
En wen zij die bezag,
Liep over haar bleek aanzicht
Een stille droeve lach.

'k Zal mijne moeder zoeken,
Zoo lispelde haar mond,
Al moest ik met dees speeltuig
De halve wereld rond.
'k Zal beedlend ommezwerven,
En zingen droef en blij;
En God, die in mijn hert ziet,
Zal waken over mij.

'Wordt mij het leven bitter,
Ben ik van kracht beroofd,
Zoo heb ik om te rusten
Dees pakje voor mijn hoofd.

Ik leg mij elken avond
 Op eenen kerktrap neêr:
 Daar leî me mijne moeder,
 Daar zoekt ze mij nu weêr...?’

Zoo hoorde Schoone Beth haar,
 En sprak haar teeder aan:
 ‘Wat heb ik u misdreven?
 Wat heb ik u misdaan?’
 De vondelinge omarmde
 De liefderijke vrouw,
 Haar biddend dat zij langer
 Haar niet weêrhouden zou....

.....
 .....

Ik zegde haar: ‘Gij zijt zoo schoon en teeder,
 En elken dag versmelt gij in getraan,
 Treurt langer niet; de schoonheid komt niet weder,
 Is eens met haar de jeugd voorbijgegaan.
 De goede God heeft zoet geluk geschapen;
 Het ligt gestrooid op ieders levensbaan:

Geeft mij de hand, wij zullen 't samen rapen;
Geeft mij de hand, en lacht de schepping aan!’

Zij zegde mij: ‘Ik ween om mijne moeder...
Zoekt, zoekt ook gij, de wereld is zoo groot;
'k Vraag anders niets aan God den Albehoeder,
Want o! ik voel, ik voel het, ze is niet dood!’

Ik zegde haar: ‘Gij zijt alléén op aarde...
Ik ook, eilaas! heb geene magen meer,
En schoon mijn leed uw leed nooit evenaarde,
Mij ook, mij doet de jonge boezem zeer.
Alléén, lief kind, is geen geluk te smaken;
Elk herte zucht, smacht om een ander hert:
Laat ons getweên één zalig leven maken,
Gij uit uw wee en ik uit mijne smert!’

Zij zag mij aan met tranen op de wangen,
Doch sprak niet meer, of zij niet spreken dorst;
Dan bloosde zij en liet haar hoofdje hangen,
En hield de hand gedrukt op hare borst....

.....
.....

Het was zoo donker in mijn hert.
 Wat ik van 't menschdom wist, was lijden:
 'k Zag 't kwade met het goede strijden,
 En hoorde slechts 't geklag der smert. -
 Waarheen ik blikte, zag het zwart.

En thans, hoe verre ik de oogen richt,
 Alom zie ik genoeg stralen;
 'k Hoor aller borsten ademhalen:
 De last des levens is zoo licht. -
 't Is alles vreugde en alles licht!

.....
 .....

En dag aan dag ging hij bij de edele Ide,
 En zegde haar wat in zijn hert geschiedde;
 En daags nadien schreef zijne hand alweêr
 De zoete taal van twee gelieven neêr.
 Elk woord van haar deed hem den boezem gloeien;
 Hij voelde in zich de levenslente bloeien,
 En droomde er aan, of hij herschapen werd.
 Zoo liet hij trillend zijner pen ontvloeien:
 'Zij heeft mij lief, - 't is zonnig in mijn hert!'

Achtste zang.**I.**

Het was nog nacht: zij timmerden 't schavot....
 De Groote Merkt weêrgalmde van het kloppen;
 Er staken dra uit al de vensters doppen;
 Maar niemand sprak, en ieder dacht aan God.
 ‘Snel doorgewerkt! - Laat ons wat stiller slagen....’
 Zeï de oudste tot den jongsten timmerman;
 En allen die door de oopne vensters lagen,
 Verdwenen een voor een er uit, - en dan
 Ging de arbeid voort alsof hij hen beschaamde,
 Alsof eene onweêrstaambre macht hen praamde.

Het was uit vreeze voor het daglicht. - 'Jan,
Sprak nu de jongste, ik kan het u niet zwijgen:
'k Werk al zoo lief aan mijne doodkist; 'k zou,
Zoo ik niet moest voor kinderen en vrouw,
Geloof mij, 't over mijn gemoed niet krijgen....'
En de oude sprak: 'Spoed! maken wij gedaan.
De meester wil het, en op mijne jaren
Weet God alleen hoe droevig ik zou varen,
Zond hij mij weg. Het staat mij ook niet aan;
Maar ik kan toch van honger niet vergaan....
Och, Kasper, vriend! hadde ik het kunnen droomen
Dat het met mij zoo verre eens zoude komen!
Meêwerken, oude Jan, aan iemands dood, -
Wat is het zuur, mijn duur gewonnen brood!'
Twee zware tranen rolden uit zijne oogen....
Die beide mannen met eene eedle ziel
In 't ruwe lichaam, onder eenen kiel,
Gevoelden dat een gruwel ging geplogen.
Wat gaf het dat hij 't worden zoude met
Den schijn des rechts, de ontzaglijkheid der wet?
Een gruwel moet toch steeds een gruwel heeten,
En 't was een moord, zoo zegde 't hun geweten!
Wetgevers! zij begrepen niet hoe gij
Gerust kunt slapen, en niet gruwt als zij;

Hoe slechts één mensch het zijne bij wil brengen
Om, zoo hij brood heeft, menschenbloed te plengen...

II.

Hun werk was af, de stelling was aaneen,
En beide mannen gingen zwijgend heen.
En als de zonne nauwlijks was verrezen,
Werd in de stad reeds t' allen kant gezegd
Dat het schavot dien nacht was opgerecht,
En niemand zegde 't met een lachend wezen....
Er lag iet sombers over elk gelaat,
En geen, - geen droeg nog doodelijken haat.
Meer vrouwen dan op andre dagen togen
Ter kerke heen, met neêrgeslagene oogen;
En geene kleedden hunne kindren aan,
Om naar de school te loopen, of zij zeiden
Hun kussend en met moederlijk vermaan,
Dien dag op strate niet te blijven staan;
En strengelijk bevalen ze aan de meiden
En aan de knechts die kindren moesten leiden,
Toch niet langsheen de Groote Merkt te gaan....

III.

Er was een man die sinds een aental dagen
 Gezwoeren had in zijn benepen hert
 Dat hij niet gaan zou langs de Grootte Merkt,
 Wanneer 't schavot er zou zijn opgeslagen.
 En inderdaad, de booze Koenraad zat
 In eene kroeg aan 't ander eind der stad,
 Zoo slordig of hij niet geslapen had.
 Hij had dien morgend reeds zooveel gedronken...
 Toch zat hij in gedachten weggezonden,
 En zag zoo strak en sterlings voor hem heen
 Dat hij de Wroeging, dat hij Caïn scheen.
 De slang waardoor hij 't meeste werd gebeten,
 Waardoor zijn hert als open werd gereten,
 Was, - was het denkbeeld dat de Moorder zou
 God tergend sterven, spottend met berouw,
 En dat hijzelf zou worden neêrgesmeten
 In 't graf, met heel den last op zijn geweten!

IV.

Dies had hij diep gezworen in zijn hert
 Dat hij niet gaan zou langs de Grootte Merkt;

Maar nauwelijks had hij de kroeg verlaten,
Of hij zag 't volk dat stroomde door de straten,
En stapte meê, of hem de Duivel stiet....
Hij stapte meê, maar dacht of hoorde niet.
Straat-uit, straat-in, bleef hij dus medeloopen,
Nu snel, dan traag, in immer grooter' hoopen,
Wanneer op eens de slingerende drom
Niet verder kon, en stil stond, stil en stom....

De doodsklok zond met tragen, hollen dom
Uit elken toren rouw en droefheid om.

De dronkaard was als iemand die ontwaakte
Uit eenen droom die hem rampzalig maakte.
Hij hief den blik, en - o, gerechte God! -
De jongeling stond boven op 't schavot,
En stak in eens de naakte, spierige armen
Ten hemel op, als bad hij om erbarmen,
En riep dus uit, met hopelooze stem:
'O moeder! moeder!' -
Maar ze grepen hem....
En Koenraad stortte ruggelings ten gronde;
En 'God! och God!' zoo klonk het in het ronde.

Men hielp hem op; zijne oogen puilden uit;
 Hij rolde ze om, en slaakte een dof geluid.
 't Schuim kwam hem op de lippen, en hij snelde
 Weg van de Merkt, en ijde naar de Schelde.
 Met eenen vloek sprong Koenraad in den vloed...
 De ontroerde Willem was hem nagespoed,
 Hij die hem in de Rechtszaal had de handen
 Zien wringen en had hooren klappertanden.
 Hij sprong hem na, en spottend met gevaar,
 Daalde af ten gronde, en greep hem bij het haar,
 Bracht hem aan wal, waar allerwegen lieden
 Toesnelden, om, kon 't baten, hulp te bieden.

V.

't Was vóór het raam waar Emma, uitgezucht,
 Nogmaals den blik hief tot de blauwe lucht.
 Arm, boetend lam! nu gansch bereid haar leven
 Ten zoene harer zonde prijs te geven.
 Graaf Thorveld stond aan bare zijde, en hem
 Sprak zij vaarwel met stille, zwakke stem.
 Zij vroeg hem nogmaals, de oogen opgeheven,
 Vergiffenis om 't geen zij had misdreven,

En smeekte hem met half bestorven mond
 Dat bij haar kind zou helpen, zoo hij 't vond.
 Hij zwoer het haar, al knielende op den grond.
 Dan wilde zij hem nog het laatste smeeken,
 Hem van den dronkaard, hem van Koenraad spreken,
 En door het venster blikkend, als om moed,
 Zag zij den doemling springen in den vloed.
 'Hulp!' gilte zij en strekte naar de ruiten
 Hare armen uit, 'Graaf Thorveld, hulp daar buiten!'

VI.

De Graaf liep henen.
 Eene wijl nadien,
 Lag Koenraad uitgestrekt in de eigene zale.
 Hij leefde nog, maar was reeds zonder tale.
 De Graaf stond zwijgend Willem aan te zien,
 Die hem nog hulp en redding zocht te biên.
 En Emma zat er bij op hare kniën....
 Zij lag zoo kermend over hem gebogen,
 Vroeg om haar kind met zulken naren kreet,
 Dat hij zijn hoofd en zijne stervende oogen
 Tot Willem richtte, en haar een teeken deed.

En alle drie, zoo als hij de oogen wendde,
 Begrepen dat ook Willem 't meisje kende.
 'Is Ida 't kind dier vrouwe, of is het spot?
 Riep Willem uit; man, zeg het ons bij God!
 De Dronkaard knikte, en allen zagen 't weder.
 Toen boog de jongling zich ten gronde neder:
 'Haar broeder stierf dus heden op 't schavot?'
 Dat vroeg hij stil, zeer stille, maar toch hoorden
 Gravin en Graaf die schrikkelijke woorden.
 De veege knikte nogmaals, - en hij rok
 Zich krakend uit, en stierf met eenen schok....

VII.

De martlares was neêrgestort, en bevend
 Droeg haar Graaf Thorveld weg, meer dood dan levend.

VIII.

En Willem liep verstomd tot Ida heen,
 En bracht het kind, dat hem als haren broeder
 Beminde, bij het sterfbed harer moeder,

Die haar moest zien, eer zij vóór God verscheen.
De maged beefde zóó op hare beenen,
Dat Hugo haar met Willem hulp moest leenen,
Dat men haar steunen moest bij eiken tred
Dien zij vooruitdeed nader tot het bed.
Zij had zoo vaak in stilte zitten droomen
Dat zij op eenmaal vleugels zou bekomen,
Vernam zij ooit in welk gewest op aard
Zij haar kon vinden, die beur had gebaard.
En nu zij onverwachts het heeft vernomen,
Nu hare moeder de armen tot haar heft,
Nu houdt haar bloed in de aadren op te stroomen,
Nu beeft en rilt ze, of eene ramp haar treft....
Zij werd geleid en bijna voortgedragen.
Dan, met den kreet: 'o moeder!' viel ze op haar.
Zij zoenden lang en sidderend elkaâr;
Met de eene ziel smolt de andere te gaâr:
't Was de eerste maal dat zij elkander zagen....
't Was ook de laatste, - want de geest der Dood
Was met het kind dat zij in de armen sloot,
De kamer ingetreden, en hij bukte
Zich achter Ida over 't bed, en drukte
Ook zijnen zoen op Emma haren mond.
Heure armen gingen los en vielen neder;

Om Ida's hals hief zij ze niet meer weder;
Doch nu nog kuste 't meisje haar zoo teeder
Dat zelfs de Graaf er bij te weenen stond.

IX.

En Emma rust in 't oude grafgesteente
Der Thorvelds, verre van het stadsgebrom.
Ze onteert het niet, hun grafelijk gebeente:
Heeft zij gefaald, zij boette er bitter om,
En 't lijden is der vrouwen adeldom.
Geen wandelaar zal langs de tombe treden,
Of haar het meest gedenken in gebeden.

X.

Den zelfden dag als zij ten grave zonk,
Liet haar gemaal om beï de vrienden zenden,
Die het geheim van al 't gebeurde kenden.
Er was een angst, die zijne ziel doordrong:
Hij vreesde dat hun zou een woord ontvallen
Dat, hem ter schande, door het land zou schallen;

Dut zelfs de laster 't lijden zijner vrouw
Misschien geheel op hem nog werpen zou.
Hij liet dus Willem roepen met de bede:
'Brenge uw vriend, den advokaat, ook mede.'
En als het paar in zijn paleis verscheen,
Ging hij met hen in eene zaal alleen.
Hij stapte er denkend eenmaal heen en weder,
En zette zich dan moedloos vóór hen neder.
'Gij kunt mij, sprak hij stil, gij kunt mij meer
Ontrooven dan fortuin en leven, - de eer.
De naam van Thorveld staat in 's lands chronijken
Op menig blad met roem en deugd te prijken,
En immer sprak de vader tot den zoon:
'Doe ieder wel, maar duld nooit iemands hoon!'
Zoo is mijn stam tot heden rein gebleven
Van smaad en schande die op andren kleven;
Zoo vreet geen roest in 't eeuwenoude schild
't Welk de eerste Thorveld heeft omhoog getild.
Ik ben de laatste; - 't blijkt uit mijne haren
Dat geene vrouw mij nog een kind zal baren...
Ik ben de laatste, en van de wereld af,
Draag ik den naam alleen niet in het graf.
Zegt, gij die 't weet, zegt, zal hij achterblijven
Opdat men hem verachtend neêr zou schrijven,

Opdat al wie van mijne vaadren leest,
Ook schimpend denke wat ik ben geweest?
En op dien toon, met sidderende lippen,
Bezwoer hij hen, geen woord te laten glippen
Van wat zij wisten over haar die hij
Als gade had gevoerd aan zijne zij'.
Hij zegde hun hoe men haar had bedrogen,
Hoe lang en diep zij boete had geplogen,
En hoe zij had verzucht naar 't meisje dat
Zij op haar sterfbed weêrgevonden had.
Hij zegde dat hij hoopen gouds zou geven,
Om 't arme kind te helpen in het leven,
Op één beding: dat niemand hoorde of las
Dat vrouwe Thorveld hare moeder was.
'Dat, sprak hij hun, zult gij bij eede zweren!
Vraagt mij daartoe al wat gij moogt begeeren,
En zweert mij ook, zweert, bij den Christus daar:
Zegt nooit, mijn' vrouw baarde eenen moordenaar!'
Hij wees een kruisbeeld aan, uit steen gehouwen,
Dat van den muur hen fronsend scheen te aanschouwen,
En hij zag bleek en beefde, of al zijn bloed
Stil stond, zoo zeer geschokt was zijn gemoed.

XI.

Zij zaten hem verwonderd aan te staren.
 En Hugo sprak: 'Graaf Thorveld, mij bemint
 De onschuldige Ida, Emma's levend kind.
 Ze is mijne bruid: uw geld moogt gij bewaren....
 Na alles wat de droeve is wedervaren,
 Is 't maar in liefde dat zij welzijn vindt.
 Denkt ook niet meer dat *ik* iets kan begeeren
 Om u den eed, dien gij verlangt, te zweren:
 Ik zal 't geheim begraven in mijn hert!'

En Willem stond nu op, met lachende oogen,
 En sprak, eerbiedig vóór den Graaf gebogen:
 'Mijn' moeder zit met groensel op de merkt....
 Ik ook bijtijds, en moesten wij 't vergeten,
 Slechts ééne week, wij hadden niet meer te eten....
 Maar dat ge mij zóó spreken durft, heer Graaf,
 Vind ik, rechtuit, niet edel of niet braaf.
 Gij biedt mij geld, hoe ik het draaie of keere,
 Alleen mits dees: dat ik u niet onteere....
 Wat zoudt gij doen, zoo iemand ooit bestond
 U zulken smaad te plegen met den mond?
 Kom aan, heer Graaf, gij hebt u dan missproken!

Nooit heb ik een gegeven woord gebroken:
'k Zweer wat gij vraagt! - maar doet ook gij den eed,
Aan geenen mensch te zeggen wat gij weet:
Dat hij, mijn vriend, zal met de zuster trouwen
Van hem wiens hoofd de beul heeft afgehouden.
Zweert hem dat ook, Graaf Thorveld, zoo als ik!
Hij zwoer het stil, met neêrgeslagen blik.
En Willem nam hem bij de hand, en legde
Hem zijn gemoed goedaardig bloot; hij zegde
Dat men ook *mensch* is in den hoogsten staat;
Dat hij ook alles eens zou moeten derven,
En als de minste medebroeder sterven;
Dat hij dus wis geene enkele goede daad
Uitstellen wilde tot het was te laat;
Dat hij terstond zulk eene daad kon plegen,
Die eens, bij God, zwaar in de schaal zou wegen.
En hertelijk verhaalde Willem dat
Het kind der vrouw die hij had lief gehad,
Nog geenen naam mocht dragen dan dengenen
Dien haar een Blinde wel had willen leenen;
Dat zij vol hope had gewacht naar dien
Der moeder die zij niet meer weêr zou zien;
Dat Ida steeds een engel was gebleven,
Waerd dat de Graaf haar *zijnen* naam zou geven,

Haar als *zijn* kind erkennen; dat hij dan
Zou handlen als te recht een edelman.... -

Graaf Thorveld zweeg, en als zij henengingen,
Sprak hij slechts dit: 'Ik dank u, jongelingen....'

XII.

De zelfde week was nog ten einde niet
Als Ida reeds Gravinne Thorveld hiet,
En 't huis bewoonde, waar zij was geboren,
Waar ze Emma had gevonden en verloren.
De Graaf deed meer: hij schonk haar een miljoen,
Om haar de smert des levens te verzoeten;
En zij, niet wetend wat er meê te doen,
Zij legde 't haren minnaar aan de voeten.

XIII.

Dan toog de Graaf nog eenmaal naar het Hof.
Hij vroeg en kreeg een onbepaald verlof.
Toen ging hij sloop en is hij uitgeweken,
Doch niemand weet naar welke wereldstreken.

Maar onder 't volk gelooft men t'allen kant
Dat hij gezeild is naar het Heilig Land.
Men zegt, hij was in zijne jonge jaren
Met eenen vriend er reeds naartoe gevaren,
En is nu weêr naar de oevers der Jordaan,
Om elken dag te knielen op de baan
Waar met zijn kruis de Heiland heeft gegaan.

EINDE VAN HET EERSTE BOEK.

Tweede boek.

Eerste zang.**I.**

Men moge 't vreemd, men moge 't grillig vinden,
 Ik loop niet hoog met wat men heet 'de vrinden.'
 Hij moet gewis al sukkelachtig zijn
 Die ze niet op kan noemen bij 't dozijn.
 't Kost immers niets, bekenden bij 't ontmoeten
 Maar met den naam van vrienden te begroeten?
 Het kan geen kwaad en doet genoeg aan.
 Of 't hun dan goed of kwalijk moge gaan,
 Dat weet men niet en wenscht men naar de maan!

Daarom, laat ons de eenvoudigen beklagen
Die eenen vriend diep in het herte dragen
En, daar zij zelven edel zijn en goed,
Ook bouwen op zijn houw en trouw gemoed.
Klimt hij in 't land wat boven de andre menschen,
Hen zal hij de eersten uit zijne oogen wenschen.
Laat ons vooral schokschoudren over hem
Die 't schandig heet en roept met schorre stem
Dat hij zich 't bloed voelt naar de hersens loopen,
Als hij rond hem de vriendschap ziet verkoopen.
Is zij de waar niet, edel menschenras,
Die steeds bij u het meest voorhanden was?

Te dom was Flip om ezels voort te drijven;
Ging hij voorbij, men woû hem niet bezien;
Hij dronk kort nat en liep naar slechte wijven,
Zat diep in schuld en schande bovendien;
En ziet, op eens, men weet niet hoe gekomen,
Was hij schatrijk, dat wist men 't allen kant,
En aller hoed werd voor hem afgenomen,
Elk ging tot hem en drukte hem de hand.
Er bleef geen huis voor hem meer toegesloten;
De dochters groetten hem, op moeders raad,
In 't feestsalon, ten schouwburge en op straat,

Met hunnen zoetsten glimlach op 't gelaat,
 En hij had brein, want zijne stadgenoten
 Verkozen hem met hoogmoed voor 't senaat.

Ik min het rijm, het slimme rijm, dat *goederen*,
 Als *beest* van *geest*, doet volgen van *gemoederen*,
 En 'k acht den man die op de knieën zinkt
 En handen kust omdat er goud aan blinkt!

II.

Dat kan men Willem in het hoofd niet praten.
 'k Beproefde 't eens, maar 't mocht, eilaas! niet baten....

III.

De Wroeter was met Ida dus getrouwd.
 (Want, Lezer lief, gij hebt nog niet vergeten
 Dat hij alom de Wroeter werd geheeten?
 't Is van belang dat ge alles goed onthoudt.)
 't Was feest geweest, en Willem had gezongen,
 Geluk gewenscht, geraasbold en gesprongen:
 Hem had de wijn het hoofd op hol gebracht.

Ook Schoone Beth had haren kop verloren,
 Zoodat zij thuis, ontwakend bij het gloren
 Der heete zon, het luid geroep liet hooren:
 ‘Och, Willem, op! 't is reeds een uur of acht!’
 En niets meer wist van lang vóór middernacht.

't Was nu te laat om nog ter merkt te rijden.
 ‘Kom, zegde zij, ik zal wat boonen snijden.’
 Zij nam een mes, schoof eenen tob ter zij',
 En Willem ook schoof zijnen stoel er bij.
 ‘Nu zijn wij saâm en kunnen 't overleggen,’
 Begon hij dra, als hadd' hij veel te zeggen.
 Zij glimlachte eens, niet denkend of hij woû
 Haar melden dat hij eerlang trouwen zou.
 ‘Welnu, sprak Beth, weest maar niet zoo verlegen;
 Gij hebt het mij al lang genoeg verzwegen;
 Het kome er uit; ik keur het immers goed?’
 ‘'t Is waar, sprak hij, sinds Ida haar verhuizen
 Behoeven wij het niet meer uit te pluizen:
 Van drie op twee, het is een groot verschil.’
 ‘Dat zeg ik ook, zeî Beth, 't raag zoo niet duren.
 Ziet maar eens uit bij verren of bij burenen....’
 Hij kijkt haar aan, niet wetend wat zij wil.
 Maar zij gaat voort: ‘Daar is de kleine Zwarte

Uit de *Avondstar*, bruin Mieken uit de *Spâ*,
 Of rosse Roos, wat dwaas, maar goed van herte...
 Er loopen er genoeg u achterna!
 ‘God sta mij bij! roept hij nu, ik zou trouwen?
 Vóór heel de stad? Och, hoe ze lachen zouën!’
 ‘Wat wilt gij dus?’ vraagt ze ongerust. - ‘Ik meen
 Dat ik genoeg win, ik, voor ons getweên,
 En dat gij dus geen uur meer hoeft te werken.
 Daar vliegt ge al op! maar hoort mij toch eens aan,
 Zit nogmaal neêr, gij zult weldra bemerken
 Dat gij voor mij te veel al hebt gedaan.
 'k Ben lang bejaard, en liete ik u betijen,
 Gij zoudt mij nog in eene koets doen rijden.
 Dat wil ik niet, en gij moet wandlen gaan!
 Van morgen af verkoop ik uwen wagen;
 Met zijnen prijs koopt ge u een gouden kruis;
 Daar gaat gij al eens meê bij Ida thuis,
 En ik, ik zorg voor 't brood van alle dagen.’

Zij legde plots de hand hem op den mond:
 Die taal had haar doen siddren en verbleeken.
 ‘Zal ik dan ook geen woordje mogen spreken?’
 Riep ze uit met drift, stampvoetend waar zij stond.
 ‘Ik niets meer doen? Ik stierve op zeven weken...

Uit wandlen gaan? Och, Willem, Willem, zoon,
Ik ben mijn' kraam en klanten zoo gewoon!
'k Zou, gaande, als eene bannelinge droomen;
Waarheen dan ook, 'k zou op de Meir uitkomen.
Nog liever thuis.... En 'k heb u reeds verteld
Dat ik al vaak ajuinen heb besteld
Bij die mevrouw, wier vel zoo droog, wier wezen
Zoo dun is dat ge in haren mond kunt lezen.
Wel, die vreet thuis haar hert op tot den noen,
En heeft nadien ook anders niets te doen.
Dat zou ik ook, moest gij mijn kraam verkoopen.
Ik zal niet eeuwig op deze aarde loopen;
Verandert niets aan mijnen ouden dag;
Zegt dat ik nog als vroeger leven mag....'
Zij sprak dus, over Willem heengebogen,
Die haar aanzag met zoete, vochtige oogen.
'Ik weet, hernam zij met nog meer gevoel,
't Heil uwer moeder is uw enig doel,
Maar 't bezigzijn laat zoet geluk mij smaken,
En 't niets doen zou mij zoo rampzalig maken!'
Gelijk op vuur zat hij op zijnen stoel.
'Och! riep hij uit met de armen opgeheven,
Wie dacht dat gij den drommel zoudet geven,
Als ware 't niets, van 't rijkemenschenleven?'

En hij erkende met verheugden geest,
 Zij had gelijk, en hij was dom geweest.
 ‘Daarbij, hernam zij, laat het mij u zeggen,
 ‘t Is altijd goed zoo wat ter zij' te leggen,
 Al ware 't maar een appel voor den dorst.
 Ook zou 't mij gaan, mijn kraam wat uit te breiden,
 En al een zeil te kunnen openspreiden,
 Dat mij bevrijdt van regen, wind en vorst.
 Ik wou zoo wat in mijnen stiel veroveren....’
 Dat laatste woord scheen Willem te betooveren.
 ‘Laat mij maar doen, gij zult te kijken staan!’
 Riep hij, sprong op en wilde henengaan.
 ‘Zoo haastig niet, zeï Beth en hield hem tegen;
 ‘t Is zomer nu en ver van sneeuw en regen.
 Hadde ik zoo gauw wat nieuws aan kraam of lijf,
 Op een-twee-drie riep ieder groenselwif:
 Dat heeft ze vast van Ida al gekregen!
 Dus, zoon, geduld nog eene maand of vijf.’

IV.

En 's andrendaags, vóór al de groenselkramen,
 Nam Schoone Beth weêr plaats in op de Meir;
 En een voor een, als de andre wijven kwamen,

Beet elk haar toe: 'Gij komt lijk toch nog weêr?
 Zal zij die brood van u kreeg om te leven,
 U nu geen deel van haren rijkdom geven?'
 'Hoort, zegde zij, wanneer het noodig is,
 Heb ik voor u nog plaats aan mijnen disch.'
 En Willem ook moest op den Oever hooren:
 'Wat vriend, wat vriend!' maar 't kon hem niet verstoren,
 Want frisch als rozen daagden t'allen kant,
 Los aangekleed, met korfjes aan de hand,
 Zijn' meidjes op, die blozend hem bekeven,
 Omdat hij eens - maar ééns - was weggebleven.
 Dan, weêr was 't uitverkoopen hem een spel:
 Hij reed naar huis en riep tot elk 'vaarwel!'
 Wanneer het pas half negen was geslagen,
 Zoodat de kraamsters hem maar loensch bezagen
 En heimlijk hem verwenschten naar de hel.

V.

Ziet, Schoone Beth stond hem reeds af te wachten;
 Zij was al thuis van even na den achten;
 En elken dag, wat weêr het wezen mocht,
 Was zij nadien zoo spoedig uitverkocht.
 't Was Ida die, te kiesch om te beschermen,

Het koopen liet en 't zond aan schamele armen,
Want immer dacht zij hoe zij toch de vrouw,
De goede vrouw, naar plicht beloonen zou.
Ook Hugo had geen vuriger verlangen
Dan Willem meê te deelen van den schat
Dien hij in geld en goederen bezat,
En hem als broeder aan het hert te prangen,
Maar wist, zoo hem een woord van hulp ontviel,
Hoe 't zijnen vriend zou kwetsen in de ziel.
Nog meer voelde Ida hoe zij met geschenken,
Als met eene aalmoes, moeder Beth zou krenken;
En toch, hun lustten weinig geld en goed,
Als vrienden met zulk rein en gul gemoed
Hun deel niet hadden van dien overvloed.

VI.

Zij gingen saâm hen menigmaal bezoeken,
Besloten hun te spreken van de zaak:
Het moest er uit, want Hugo was ter spraak,
En, viel het zwaar, zou Ida hem verkloeken.
Door 't zolderraam lag Willem schier altijd
Met zijne pijp, zij zagen hem van wijd.
Dan, Schoone Beth, op zijn geroep of teeken,

Kwam ook haar hoofd door 't zoldervenster steken:
 Zoo knikten zij de jonggetrouwen toe.
 't Was een onthaal, een vragen, een vertellen,
 Een' gulheid waar geen eind was aan te stellen:
 Hield Willem op, de moeder was niet moê; -
 En 't paar ging heen gelijk het was gekomen,
 Met heel zijn plan en vele nieuwe droomen....
 Zoo ging het ook als Willem bij hen kwam,
 Of Beth er al een kopje koffij nam.
 Had Ida zelfs den mond al eens half-open,
 Het woord was weder naar heur hert gekropen.
 Daarbij, sinds, achter Koenraad die verdronk,
 De losbol roekloos in de Schelde sprong,
 Was hij half-doof, er tuitte een zijner ooren;
 't Gebeurde zoo dat uit vriend Hugo's mond
 Toch eens een woord, een zin viel, maar dan stond
 Hij langs dat oor en ging de klank verloren....
 'Ik moet naar Reeth! zoo riep hij, 'k mag wat zijn:
 Vriend, wat gij zegdet, is voor mij latijn!'

VII.

En inderdaad, op een' dier schoone dagen
 Als pottenbakkers en het Boerken vragen,

Trok hij naar Reeth en wat op avontuur.
 Van Berchem af koos hij de binnenwegen,
 Sprak geenen boer of wenschte meê om regen,
 Zag geene meid of wandelde haar tegen,
 Kreeg ze aan den lach, al zag zij nog zoo zuur,
 Liep vaak verdoold, maar raakte niet verlegen,
 Zoodat hij toch te recht kwam op den duur.
 ‘Kom, laat de zon en laat ook mij eens kijken,’
 Zei 't Boerken en bracht Willem in den hof.
 Nauw voelde deze in 't oor hem peutren, of
 Hij sprong omhoog en liet zijn' vreugde blijken.
 ‘Gered! gered! met zoo wat zonneschijn....
 O! riep hij uit, wat zal het kermis zijn!’

VIII.

En kermis was 't: - met bleinen op de voeten,
 Vol hesp en bier, van 't zwerven afgemat,
 Nog wijd van huis, schoon lang na middag, zat
 Hij aan een' kroeg zijn zwieren duur te boeten.
 Wat hij nu stof tot overdenken had!
 ‘Sul!’ gromde hij, 'k trakteerde zooveel boeren,
 En nu, niet één om mij naar huis te voeren!’
 Er kwam een slach van paerdenkoopman aan,

Die met een ros ter jaarmerkt scheen te gaan,
Een ros veel te oud tot trekken of tot loopen,
Dat nauwlijks docht om 't vel er af te stroopen.
't Was zonder toom, maar had aan zijnen hals
Een kempen zeel dat Jachem toegaf, als
Een kenner trek had om het beest te koopen.
Dat was de kans, dacht Willem, en hij bood
Tien francs er voor aan Joachim den jood,
Al wat hij had, behalve wat in nickel.
De jood sloeg toe, gansch blij door onzen gast
Zoo goed en gauw van 't beest te zijn ontlast,
En voor den nickel haalde moeder Schrikkel
Hooi van den schelf en brood uit hare kast.
'Zoon Abraham's, ik woû van u wel hooren
Wat verder brengt, zoo'n roggebrood of sporen?'
Dus pratend, gaf hij Mie haar brood en hooi,
En, zonder roskam, wreef hij ze met strooi.
Dan - op! en weg....
'Hij rijdt als Sinte Marten!
Riep onze jood: ja, slechts nog eene mand,
En 't is of hij met lekker rijdt door 't land.
Nou, 'k heb zijn geld en lach met zijne parten!'
Hem reed een' koets voorbij, met Frits' boelin,
Bianca, als vrouw Venus zelve, er in.

Zij zag hem aan, hem na met een verlangen
Dat plots een' kleur joeg over hare wangen.
Maar 't ros ging goed en draafde soms, zoodat
Hij op een uur kon komen aan de stad.
Op eens - hij kon zijne oogen niet gelooven -
Werd vlak vóór hem een slagboom toegeschoven.
'Barreelgeld!' zegde een' dikke meid, en stak
Reeds half gestoord de hand uit als zij sprak.
'Drie cents en half, hernam de dikke deerne;
Spoedt u, mijnheer, ik sammel zoo niet geerne.'
Maar Willem zag ze wild en vragend aan,
Als hadde hij geen enkel woord verstaan.
'Wat? riep hij dan, ik hebbe daar zoo even
Voor Knokkel hier mijn' laatste duit gegeven;
Want, malsche poes, ik kan te voet niet gaan!'
Zij heeft heure armen op de borst gevouwen
En staat hem met bewondering te aanschouwen.
Dan gaat heur oogslag over 't mager paerd:
Zij schuddebolt van 't hoofd tot aan den staert.
Maar moeder Strop, die nooit had kunnen lijën
Dat ze op de baan met jonkers stond te vrijen,
Kwam uitgeschoten, krikkel en verwoed,
Liep recht tot haar, en keef eens kort en goed.
De meid had wel de schouders op te halen,

Te staamlen dat Mijnheer niet kon betalen, -
 Dan hadd't ge moeten hooren hoe het wijf
 Erover ging, - zij woû hem schier te lijf.
 'k Zit hier zoo arm als ooit een zwijnenhoeder,
 Sprak Ridder Wilm, en kan er niet aan doen.
 Drie cents en half.... gaat meê naar mijne moeder,
 Of 'k zal ze u brengen, morgen vóór den noen.
 Wat wilt ge in pand, dan kunt ge niets verliezen,
 Mij of mijn paerd? nu hebt ge maar te kiezen!
 'k Wil uwe laerzen, poovere mijnheer!
 Zoo schreeuwde 't wijf, en komt hier nimmer weêr!
 Hij speelde ze uit en wierp ze vóór haar neêr.
 Nu lag voor hem de steenweg weder open;
 Met eenen ju! ging zijne Mie aan 't loopen;
 Maar menig boer, die uit het veld keek, riep
 Dat de arme knol op houten stelten liep.

IX.

Wat scheelde 't hem? Hij reed toch, en al dravend
 Bracht hem het ros toch dichterbij de stad;
 Maar 't schokte zoo en was zoo mager dat
 Hij nu weldra gelijk op scherven zat.
 Daarbij, 't was nog op verre na geen avond:

Op zijne kousen, zonder laerzen aan,
Zou hij nu wel een eind wegs kunnen gaan.
Hij steeg dus af, en ziet, - daar stapten beide,
Het ros aan 't zeel waarmede hij het leidde.
Zoo nam hij 't beest eens goed in oogenschouw,
Bezorgd om 't geen er van geworden zou.
'Scherminkel, sprak hij met diep medelijden,
Het doet mij spijt, op u te moeten rijden.
Zoo stijf en stram in elke pees en spier,
Van jongs af slaaf en nog geen rentenier!
Hebt gij dan nimmer dan den ploeg getrokken?
Of was uw baas een vloekende koetsier,
Die haver gaf met zweep en holleblokken?
Dat komt van knecht of meid te zijn, hé Mie,
Bij Arm en Krot of Kaal en Compagnie?
't Is eene les, en 'k zal ze goed onthouën.
Hadd't gij gediend bij eene dier mevrouwen
Waar mijne moeder dikwijls is geweest,
Vet zoudt ge er nog op stal staan, mager beest!
Daar wordt een mensch zoo oud niet weggezonden,
En, sterft mevrouw, dan erven zelfs de honden.
Uw lot was de inzet op een teerlingspel:
Nu zijt ge mijn, maar nu ook zijt ge wel!
En zoo geraakt hij ernstig aan 't verzinnen

Wat hij te huis met Knokkel zal beginnen.
 ‘Laat dat maar gaan! zoo roept hij eensklaps uit.
 Is 't veel gewaagd, het is nog niet verbruid;
 En ge zult zien, ik zal er nog op winnen.’
 't Belangrijk paar kwam eindelijk aan de poort.
 Hij sprong er op, en moedig draafde 't voort.
 O! slechts te paerd wou hij de stad nu binnen!

X.

Doch 't valt niet eens den losbol in den kop,
 Langsheen de Meir of 't Kerkhof om te rijden,
 Al ware 't maar om zich te doen benijden;
 Neen, recht naar huis, allengskens in galop,
 Om te eerder zijne moeder te verblijden.
 Beth loste hare stootkar in den gang
 En gromde stil: ‘waar blijft hij toch zoo lang?’
 Als zij van ver den ruiter aan zag komen.
 Verbluft, hief zij heure armen boven 't hoofd,
 En dacht, zij stond vóór hare deur te droomen,
 Ofwel haar zoon was van 't verstand beroofd.
 Dan, bij een nader, bij een scherp aanschouwen,
 Kon 't lustig wijf nauw haar gelach weêrhouën:
 Hij was voorwaar zoo koddig om te zien,

Met zijne broek omhoog tot aan de kniën,
 En zijnen hoed die danste dat er wijven,
 Reeds half aan slag, vergaten voort te kijven.
 Doch 't kriede weêr van kindren op de straat.
 ‘Och! zuchtte Beth, zou 'k dat beleven moeten?
 Een paerd! riep ze uit, met ijzer aan de voeten.
 Om Gods wil, zoon, past op of 't is te laat!’
 ‘Ju!’ riep hij, 't ros aansporend met de hielen,
 En mompelde om 't nog beter te bezielen:
 ‘Hoe gauwer nu, hoe eerder, kameraad,
 Krijgt gij savooijen, koolen en salaad!’

XI.

Zoo kwam hij thuis, maar wat al vrouwen kwamen
 Met hun klem volk nu ook om hem te zamen!
 Beth keek hem aan, maar dorst niet knorren, want
 't Kon zijn dat hem iets haperde aan 't verstand.
 Doch Willem zegde dat zijn oor genezen,
 Dat Mie al hunkrend er was uitgerezen,
 En vroeg haar fier hoe zij het beestje vond.
 Dan ging ze er eens, gelijk een kenner, rond,
 En vroeg of dat reeds eene was der schragen
 Waarop haar kraam zou worden opgeslagen?

Ook vroeg zij wat het kostte, en waar hij woû
Dat zulk geraamte hun toe dienen zou?
De heele hoop stond brandend van verlangen
Om uit zijn' mond het antwoord op te vangen.
Hij streek het eens, vol hoogmoed, eer hij zei:
'Wat mij dat kost? een' appel en een ei....
Ik ben van zin het beest wat vet te maken,
En zal het dan wel makkelijk kwijt geraken.'
'Vet, lieve Heer! waarmeê zoo al?' vroeg Beth.
'Met afval, sprak hij, afval make 't vet.'
Maar op dat woord kon geen van al de wijven,
Geen uit den hoop, nog langer stille blijven.
'Hooft, zegde hij, dat krijg ik wel gedaan;
Het heeft geen' nood, het moet niet spoedig gaan:
Intusschentijd zal 't dienst doen alle dagen.
Van morgen af span ik het in den wagen.
Dat wil ik u algauw eens toonen: - ziet!
Maar 't ros, eilaas, kon in de dissels niet.
Alweder kon de omringende hoop vrouwen
Met hun klein volk geene effen' tronie houën.
Hij schudde 't hoofd, als deed het hem verdriet.
Dan woû hij 't beest aan 'Rijke Trien' verkoopen,
Die zeven kindren, maar geen brood bezat;
De sloor viel uit, omdat hij meende dat

Zij 't om hare ooren zoo gemakkelijk had.
 'Kom, sprak hij toen, nu is het moëgelopen
 En moet op stal; wij zullen later zien
 Of ik 't wel zal verkoopen en aan wien.'
 Hij ging ermeê om 't in den vloer te zetten;
 Doch nu ontstond, bij woeling en gedrang,
 Zulk een geschreeuw van vrouwen uit den gang,
 Bevreesd of 't hunne kindren zou verpletten,
 Dat Beth hen hielp om zoo iets te beletten.
 'Toe, riep zij uit, ridmeester, 't is al goed:
 Rijdt weg, en komt niet weder dan te voet!'
 'Zoo geeft mij schoenen, sprak hij, geene kleine, -
 Die onder 't bed - ik ben maar ééne bleine....'
 Zij liep er om, en Mie reed stijf en stug
 Den straathoek om, met Willem op den rug.

XII.

Waarheen met zulk een paerd?
 Op Gods genade!
 En ziet, 't is nauw twee straten ver gegaan,
 Of ginder komt een arme kruijer aan,
 Met een' vracht zand, waarboven eene spade;
 En 't paerd blijft staan, geschokt en trillend staan,

Als om den man met deernis gâ te slaan.
Ook Willem slaat hem medelijdend gade....
Het is een oude, meer door 't werk geknakt
Dan door den last der jaren kromgebogen;
Hij rust om 't zweet van zijn gezicht te droogen;
Flauw roept hij 'zand,' nog flauwer staan hem de oogen;
Het grieft, te zien hoe hij om adem snakt.
Toch, merkbaar is het, lijdt hij zonder wrokken.
Lang heeft een paerd voor hem de kar getrokken;
Maar paerd en kar heeft hij verleden week
Om brood verkocht, eer zijne vrouw bezweek.
Thans kruit hij zelf, schoon moed en kracht hem falen,
Om niet al beedlend om te moeten dwalen.
En 't is *zijn* paerd dat vóór hem staat, dat hem
Aanspreken zou, bezate 't eene stem!
Hij ziet het aan, en 't woord dat *hij* wil spreken,
Blijft als een krop hem in de kele steken.
Hij gaat erheen, maar kan niet, keert weêrom
En wil de straat uit, van ontroering stom.
Doch Willem, met een' gil ten gronde springend,
Vat zijnen arm en, hem te blijven dwingend,
Vraagt, raadt, verneemt en laat den man niet voort
Dan als hij 't ros goed vasthoudt bij de koord.

Dat gansch tooneel had Hugo, trotsch en blijde,
Van verre aanschouwd, met Ida aan de zijde.
Nu trad hij toe en vroeg aan zijnen vriend
Waar, zonder kar, een paerd den boer toe dient?
'Verzelt den man dan toch naar Neel de Craecker,
Ge kent hem wel, den manken wagenmaker?
Ge weet de rest....'

En Willem riep: 'Verstaan!
'k Ben niet meer doof, want ziet ons maar al gaan!'
En vol geluk, wat men er ook van zeide,
Trok hij frisch op met paerd en kruijer beide.

Tweede zang.

I.

Liet God de Heer me eens openhertig wenschen,
 Ik bade Hem: 'Verbeter toch de menschen!'

Hij schiep ze vrij, elkanderen gelijk,
 En vaak trapt één er duizenden in 't slijk.
 Die ééne is 't niet, - neen, liever potentaten,
 Dan hen die zich er door vertrappen laten:
 Er is iets grootsch in al wie duizend man
 Als eene kudde slaan en stroopen kan;
 Maar wat zijn zij, de ootmoedige onderdanen,
 Die deernis wekken met gezucht en tranen,
 Als hunne hand, gesterkt door hunnen walg,
 Den dwingland op kan knoopen aan de galg?

Ja, 't is iets grootsch, en 't moet het herte streelen,
Met trots en macht aan andren te bevelen.
Doch wie mag 't zijn, de sceppter, 't geld of 't woord,
Wien zulk gebied het zekerste behoort?
Wie mag het meest met menschenwaerde spelen?
Zou met den Czar een Rothschild willen deelen?
En strijken zij niet alle bei de vlag,
Staan zij niet om voor 't priesterlijk gezag?

De priester Gods! - Het is of hij de zielen
Der menschen naakt had liggen op de hand,
Of hij ze draaide en keerde t' allen kant,
Besluiteloos tot zeegeen of vernielen....

Heer Rothschild's kas is vol, wanneer hij 't wil,
Vol van 't gezucht, den angst van duizend lieden;
Een dwingland heeft, tot boeting eener gril,
Maar rondom zich een' slachting te gebieden;
Doch geen, hoe ver zich hunne macht ook spreid',
Houdt zielen vast en dreigt bij eeuwigheid!
Houdt zielen vast als hij die langs de wegen
De kudden volks ziet knielen om zijn' zegen,
Die bindt, ontbindt en over God beschikt:
Hij is het Oog dat in 't geweten bliket.

Wanneer toch zal de Mensch zich-zelve wezen
En niemand meer als zijnen meester vreezen?

II.

‘Ik ben niet doof meer,’ had hij hem gezegd.
Dies wilde Hugo nog de kans eens wagen,
En nam hem meê om in de heif te jagen;
Maar, hoe hij ook de zaak had overgelegd,
Vriend Willem woû van geene hulpe weten,
Zoolang hij zelf brood winnen kon en eten.
‘t Was de eerste maal dat hij met roer en hond,
Gelijk een heerschap, zich op jacht bevond;
Doch hij die in zijn Uilenspiegelsleven
Met steenen meer dan ééne musch deed sneven,
Schoot zooveel wild dat hij aan Hugo vroeg
Wat hij zou doen met alles wat hij joeg?
Ging het zoo voort met hazen en patrijzen,
Er kwam genoeg om honderd man te spijzen.

Daar vliegt op eens door 't hoofd hem een gedacht,
Een vreemd gedacht, dat mal hem tegenlacht.
‘Beth woû zoo wat in haren stiel veroveren.’
Dat woord schijnt nu nog meer hem te betooveren.

Hij roept met vreugd: 'Vriend! daar gij toch iets wilt,
 Geen groensel meer, - mijn' moeder doe in wild!'
 En hij legt uit, terwijl zijne oogen glansen
 En hunne honden kwispelen en dansen,
 Op welke merkt en in wat deftig kraam
 Zij zitten zullen, zij en hij te zaâm.
 En Hugo, die weêr heel zijn hert mag hooren,
 Drukt hem de hand zoo vast als ooit te voren.

III.

'Zij doe in wild!' - een dag of twee nadien
 Zat Schoone Beth op de Eiermerkt, omhangen
 Met alles wat gejaagd wordt en gevangen.
 't Geluk blonk uit op hare roode wangen;
 De groenselwijven kwamen er naar zien.
 Als een poelier, met priem en mes en honden,
 Stond hij naast haar, den voorschoot aangebonden.
 Weêr trok hun oog, die spiegel van hun heft,
 Het meeste volk dat wandelde op de merkt;
 En weêr vooral het jonge volk met rokken
 Gevoelde zich tot Willem aangetrokken.
 Toch kwam er ook eene edele mevrouw,
 Die graag een paar patrijzen koopen wou;

Haar korfje droeg de dienstmeid, eene kwezel,
Die tot haar sprak met heimelijk gefezel.
'Dat is nu die - ge moet ze wel bezien -
Sprak Beth, die hare hoeven niet kan tellen;
Die eens, als ik ajuin er ging bestellen,
Een oordjen afdong op een' cent of tien!'
En Willem, schoon hij tot de meidjes knikte,
Zag hoe zij 't paar patrijzen woog en wikte.
Doch als mevrouw den koopprijs had gehoord,
Gaf zij die weêr en trad zij zwijgend voort.
Zij kwam terug, en wikte en woog ze weder,
Vroeg weêr den prijs, en legde op nieuw ze neder,
Ging nogmaals voort, en kwam ten derden keer,
En bood de helft, - geen oordje min of meer.
Toen klopte Willem ze op den schouder, legde
't Patrijzenpaar in 't korfje neêr en zegde:
'k Geef ze u voor niet, arm vrouwken, weest eens blij.
Leest nu en dan een' vaderons voor mij....'
't Was raak, zóó raak dat eensklaps, vóór zijne oogen,
De twee patrijzen weêr zijn kraam in vlogen,
En zij de merkt verliet, of haar de grond
Verzengen zou, zoo zij er stille stond.
Aan hare poort - niet eerder kon zij spreken -
Drong zij met kracht en gramschap er op aan,

Dat nooit de meid meer aan dat kraam zou gaan,
 Dat ze anderszins haar testament zou breken;
 ‘En dan, sprak zij uit haar gekwetst gemoed,
 Leurt dan met zand, gelijk uw vader doet!’

IV.

Zoo trad mevrouw Urbijn, verhit van zinnen,
 Met Nelleken de wijde koetspoort binnen.
 Daar kwam tot haar, met zijne zoetste taal,
 Heer Vredecus, die wandelde in 't portaal.
 Hem volgde een heer met neêrgeslagene oogen,
 Den hoed af en eerbiedig ingetogen.
 De pater had mevrouw haar stem gehoord;
 Nu zag hij haar verbitterd en gestoord,
 Zag ook de meid naar hare keuken sluipen,
 En hield terstond, op diep ontroerden toon,
 Op de onderhoorgen zulk een streng sermoen,
 Dat Nelleken, aan zijnen lof gewoon,
 Van gramschap heete tranen neêr liet druipen.
 ‘Wat wordt, sprak hij, de rust van hert en hoofd,
 Door meid en knecht, den meester vaak ontroofd!
 Veel erger nog: hoe vaak gaan ze onbezonnen,
 Oneerlijk om met 's meesters geld en goed,

Zoo zoet geërfd, veelal zoo zuur gewonnen....'
Daarom had hij, met blijdschap in 't gemoed,
Ter eere Gods, zich naar mevrouw gespoed,
Om met geluk Hare Edele aan te konden
Dat hij voor haar heer Vromen had gevonden,
Wiens kunde in 't vak, bij weergâlooze trouw,
Haar wereldsch goed met zorg beheeren zou....

Heer Vromen was de man die hem verzelde.
Hij boog zich dieper, prevelde dat hij
Zijne ondervinding haar ten dienste stelde,
En sprak: 'Daartoe sta God de Heer mij bij!'

De pater noemde een aantal rijke lieden
Wier aardsch vermogen Vromen door zijn vlijt
Aanmerklijk had vergroot op korten tijd.
Hoeveel te beter zoû dat hier geschieden,
Dewijl mevrouw meer lands had dan misschien
Een menschenoog in eens kon overzien,
En haar verteer slechts weinig kon bedieden,
Dewijl hare Edelheid met hertelust
Een leven sleet van eenzaamheid en rust,
Met een jong nichtje en twee onnoozle meiden,

Of, wijzer nog, slechts ééne tusschenbeiden,
Die baden, kuischten en den disch bereidden....

Met eenen glimlach hoorde zij het aan,
En vroeg hun, meê in eene zaal te gaan.

V.

Een nichtjen in dat treurig huis verscholen?
Een meisje, ja, dat nog geene achttien maal
De ontluiking zag der rozen en violen,
En zelve zingt gelijk de nachtegaal.
Waar zij verschijnt, verspreidt zij vreugd en leven;
Het huis weêrgalmt alsof het haar bedankt;
Den breeden trap schijnt ze op en af te zweven,
En in haar hofje dartelt zij, omgeven
Van bloemengeur, waarin zij vlinders vangt!

Dat vroolijk kind is echter eene weeze,
Die niets bezit dan wat mevrouw haar schenkt;
Maar heeft zij voor de toekomst geene vreeze,
Zij weent nochtans als ze aan 't verleden' denkt.

Hare arme moeder is zoo droef gestorven!
Zij was mevrouw haar' zuster, doch heur hert
Had Jonkheer Banck van Tholen niet verworven:
Een koopman was 't die haar tot gade werd.
Zij zelve dus, uit aadlijk bloed gesproten,
Had koel de hand eens edelmans verstooten....
Lang had daarom mevrouw Urbijn getreurd.
Die stem der spijt had eindelijk gezwegen,
Wijl de eer en macht des koopmans immer stegen.
Maar heil en ramp verwisselen bij beurt:
Een storm op zee deed zijne schepen stranden,
Een vonkje vuurs zijn stapelhuis verbranden;
Op ééne maand was de benijde man
Zoo goederloos als men het wezen kan.
Dan werd mevrouw - God moge 't haar niet wreken! -
Weêr koud als ijs; zij noemde 't eene straf.
Het hertwee dreef het echtpaar naar het graf;
Zij bogen 't hoofd, en alle bei bezweken.
Dan woû mevrouw nog hare zuster spreken;
Het was te laat.... - Greep haar de wroeging aan?
Ze is met het kind bedroefd naar huis gegaan.

Sinds denkt elkeen dat bij haar eigen sterven
Het nichtje haar vermogen gansch zal erven.

VI.

Aan Vredecus heeft zelfs mevrouw Urbijn
 Gezegd: 'Zij zal mijne erfgename zijn.'
 In hare ziele leest de eerwaerde vader
 Als in een boek; hij is haar gids en rader.
 Sinds denkt hij vaak, doch spreekt het nimmer uit:
 'Voor mijnen Frits wat kostelijke bruid!'

En zit soms lang het middel te verzinnen
 Om 's meisjes hert voor zijnen Frits te winnen.
 Gekoppeld heeft hij velen reeds, want goed
 Kent hij de maagd en 't maagdelijk gemoed.
 Mocht Bertha toch zich tegen 't plan verzetten,
 De moei zoû wel dien wederstand beletten:
 Zij was 'mevrouw' en wilde een' edelman;
 Frits was er een, daar had hij blijken van.

IV.

En Frits' fortuin, de vier miljoenen, waren
 Tot twee verbrast sinds de een-en-twintig jaren;
 't Was of de schat dien hem zijn vader won,
 Als eene mijn, geen einde hebben kon.
 Bianca was niet de eenige gebleven

Die meê verkwistte in een losbandig leven,
Maar Bertha's goed zou hem in macht en eer
Veel hooger op doen klimmen dan weleer.
Dies was een lach om zijnen mond ontloken,
Als Vredecus van haar hem had gesproken.
Doch - en dit zij tot 's paters lof gezeid -
Niet dat gedacht had hem tot Frits geleid:
Bianca woû, hoe men haar ook mocht noemen,
De schandlijkheid haars levens niet verbloemen,
En hij woû zien of reine liefde en trouw
Hem voor altijd van haar niet scheiden zou;
Want eenmaal zouden toch de dagen rijzen
Dat Frits der Orde diensten zou bewijzen.

VIII.

Maar Bertha was, hoe lustig van gemoed,
Het meisje dat naar eigne luimen doet,
Tot veel bereid om andren te verblijden,
Maar dat wel minst de koppelaars kan lijden.
Eens heeft mevrouw - het kostte haar geweld
Zoo kwistig om te gaan met blinkend geld -
Frits uitgenood met Vredecus te zamen,
Die dan ook graag bij haar ter tafel kwamen;

Maar van den disch is Bertha opgestaan
 En spelend naar haar bloempriëel gegaan.
 De pater zag 't en grommelde om 't mislukken;
 Frits zat beschaamd te neuriën en dronk;
 En kon mevrouw 't misnoegen onderdrukken,
 Dat, rood als vuur, haar op het wezen blonk,
 Zij kon 't niet meer, als Nelleken haar meldde
 Dat Bertha zingend achter vlinders snelde....
 Een andermaal trof Vredecus haar aan
 Vlak vóór de poort; hij waagde 't haar te spreken
 Van Frits zoo als hij 't nooit nog had gedaan;
 Maar zij, om plots de lofspraak af te breken,
 Riep schertsend uit: 'Trouwt gij er dan maar meê!
 En liep weêr heen, gelijk zij 't vroeger deê.

Zij deed nog meer: op zeekren vrijdag morgen,
 Ging ze opgeruimd met Nelleken ter markt,
 Om voor wat wild en dit en dat te zorgen,
 Wijn hare moei wat pijn had aan heur hert.
 Zij wist niet hoe ze er henen werd gedrongen,
 Maar regelrecht ging zij op Willem toe;
 Doch, bleek van angst en met den uitroep 'hoe!
 Kwam Nelleken bij tijds vóór haar gesprongen,
 En zegde haar waarom mevrouw niet wou

Dat ze aan dāt kraam het minste koopen zoû.
 Dàn woû zij vast dien kerel eens aanschouwen
 (Hij had toch zoo geen schelmstuk uitgericht),
 En sprak hem aan en zag hem in 't gezicht,
 En kocht een' haas, en kon zich niet weêrhouën,
 In 't henengaan, te zeggen tot de meid:
 'Hij staat mij aan, - gij sloor met uw laweit!'

De kwezel zweeg, maar dacht: het zal u rouwen....

IX.

Het nichtje ging nog meermaal aan dat kraam,
 En vond ook Beth bespraakt en aangenaam.
 'k Speel thuis alleen, of zit er op de trappen,
 Zeî haar het kind; des middags als ik eet,
 Knort mijne moei om 't minste dat ik deed.
 Hier kom ik graag wat koopen om te klappen....'
 'Komt maar voor niet, zeî Beth, en als zij 't weet,
 Zegt haar gerust dat gij haar kunt ontberen,
 Dat ik u 't wildverkoopen wel zal leeren!'
 Meer hoefde er niet om dikwijls weêr te keeren....

X.

En de eene dag liep na den andren heen...
Op zeeken keer zat Vredecus alleen,
En voelde diep dat al wat hij zoû pogen,
Op Bertha niets voor Frits en zoû vermogen.
‘Welaan, sprak hij, en trad de kamer rond,
Een ander doel, en toeve ik geenen stond!
Mevrouw is gram om wat er vóór hare oogen
Door hare nicht aan tafel werd geplogen;
Wat zal zij niet, als zij van andren hoort
Hoe Bertha mij versmaad heeft aan de poort,
Wat zij misschien nog elders heeft misdreven?
Welaan, noch rust, noch duur haar meer gegeven;
Elkeen aan 't werk, heer Vromen bovenal,
En dan gezien wie de erfnis hebben zal!

Derde zang.

I.

Bestonden er geene andre Jezuïeten
 Dan die men ziet met rok en tikkenhaan,
 't Zou op de wereld wis wat beter gaan
 Om vrank en vrij van 't leven te genieten.
 Wie rekest al de rampen op, gesticht
 Door slechts één' mensch met dubbel aangezicht?
 Loyola wist dat trouweloze zielen
 Bij millioenen op deze aarde krielen,
 En hoofden, - hoofden bracht hij bij elkaâr,
 Gelijk een vorst voor zijne legerschaar.
 Wie vreest zoo zeer, als eenmaal onze wallen

Voor de overmacht in puinen mochten vallen,
 Een' hoofdman die den zegetoon doet schallen,
 Als een' soldaat die, brand- en moordenszat,
 Luid hunkert naar het plunderen der stad?
 Dus ook, vreest hen die, eenzaam en vergeten,
 Geen Jezuïet, maar kwezelaren heeten,
 Wier hart ontvlamt met des te heetren gloed
 Daar 't immer vrij van driften schijnen moet.

II.

Mevrouw Urbijn zegde eenmaal tot heer Vromen
 ‘k Heb eigendom zoo wat ten allen kant:
 't Zijn huizen daar, en elders is het land;
 'k Heb bosschen ook, maar weet niet welke boomen....
 Zet mij dat al eens op een blad papier,
 Maar kort en goed, en brengt het dan naar hier.’
 En Vromen droeg mevrouw, na weinig' dagen,
 Den staat dien zij hem wel had willen vragen.
 't Geluk blonk hem in de oogen als hij trad
 In 't muf salon waar zij te wachten zat.
 Hij wenschte haar geluk om een vermogen
 't Welk ouden adel waerdig was, en dat,
 Zoo zij het woû, nog merklijk kon verhoogen.

Dan las hij 't blad papier met stille stem,
En trotsch en blij bewonderde zij hem....
Het bleek haar dra dat, liet zij hem betijen,
Met menig' hoeve en hare landerijen,
Ze een derde meer zou trekken dan de som
Die jaarlijks kwam van al dien eigendom.
'De boeren, sprak hij, dragen grove kleëren,
Maar koopen grond en worden rijke heeren,
En trouwen zij dan hunne dochters uit,
Eene eigne hoeve is de uitzet elke bruid.
Dat voedt den trots die lieden, die vergeten
Dat zij toch steeds uwe onderdanen heeten....'
Dan las hij voort, en hield hij somtijds op,
Zoo wenschte hij dat zij nog vele jaren
Met zulk fortuin God's zegen mocht ervaren,
En men 't na haar ook zorgvol mocht bewaren;
Doch bij dat laatste schudde hij den kop....
Mevrouw had ook in Vlaandrens arme streken,
Niet wijd van Gent, een aantal huisjes staan,
Met elk een' stal, en elk een' moestuin aan,
Om eene koei en groenselwaar te kweeken.
Daar woonden wevers, arme wevers, in,
Met heel een oud en heel een jong gezin.
De tuin, - de tuin gaf 't brood hun, dat het weven

Der vaders aan zoovelen niet kon geven,
En Vromen zeî dat eene rijke vrouw,
Een' fabrikante, ze allen koopen woû;
Dat ze een kasteel dichtbij er had doen bouwen,
Dat heerlijk was, recht heerlijk om te aanschouwen,
En dat zij in den blijden glans der zon
Die kleine huisjes niet verdragen kon.
Zoo al dat land te koop waar, met genoeg
Kocht zij het aan, om 't bij haar hof te voegen.
'Ja, zegde hij, mevrouw, uw landlijk goed
Houdt schatten in die gij niet eens bevroedt.
Denk ik daarbij aan renten, deelen, loten,
Dan roep ik uit: hoe groot zelfs tusschen grooten!
....Dat zulk fortuin ten goede niet altijd
Bestuurd zal zijn, vervult mijn hert met spijt....'
En bij dat woord, nog droever dan te voren,
Hoofdschudde hij en liet hij zuchten hooren,
Zoodat mevrouw hem zelve onrustig vroeg
Wat hij verborg en wat hem vrees aanjoeg.
'Ach, zegde hij, nooit zou 'k het mij vergeven,
De zoete vreugd te storen van uw leven.
Geniet met vrede in uwen ouden dag
Een heil dat ieder niet genieten mag.
't Zij, na uw' dood, als God het zal beschikken.

Laat mij alléén voor menschlijke ondeugd schrikken....?’
En hij boog 't hoofd op zijne borst, als viel
Het onder 't leed dat heerschte in zijne ziel.
‘Heer Vromen, spreek! 'k wil alles, alles weten!’
Riep thans mevrouw van wreeden angst bezeten.
‘Dewijl gij 't wilt, verneemt dan, Eedle vrouw,
Wat u mijn mond zoo graag verzwijgen zou.’
En hij verhaalde, als mochte zij 't vergeten,
Wat Bertha zich aan tafel had vermeten;
Ook welken hoon, wat schande nooit gehoord,
Zij Vredecus gedaan had aan de poort.
‘Dat, zegde hij, al weet men 't allerwegen,
Heeft zijn Eerwaerde aan iedereen verzwegen.
Hij bidt dat uw fortuin, na uwe dood,
Niet strekke tot wat zondig is en snood....

Eens, ging hij voort, 'k had in de kerk gebeden,
Was ik bijna den tempel uitgetreden,
Als Nelleken me in 't oog viel, die geknield
Te weenen zat en 't hoofd gebogen hield.
Zij zat alleen, in eenen hoek verdoken;
Daar heb ik haar met deernis aangesproken,
En ik vernam dat zij dus weende om wat
Uw nichtje jegens u misdreven had.

Zij zegde mij wat onlangs, vóór elks oogen,
 Door een' poelier, u hoonends, was geplogen,
 En dat uw eigen nichtje sedert dan
 Wild had gekocht van dien verwaten man,
 Ja, dat zij lang; spijt Nelleken haar smeeken,
 Met hem had staan te lachen en te spreken....'

III.

Mevrouw rijst op, rijst verontwaerdigd op.
 Zij houdt den zetel vast, om op te leunen;
 Zóó beeft heur arm dat hij ze nauw kan steunen;
 Haar hoofd is duizlig van heur hertgeklop:
 'Dus omgaan,' zegt ze, en hare dunne lippen
 Ook beven, als die woorden haar ontglippen,
 'Dus met het schuim....' - en om haar herte woelt
 Al de afkeer dien zij jaren heeft gevoeld.
 Zij poost. -
 Hernemend, zegt zij hem: 'Heer Vromen,
 Ik wil de dienstmeid thans vóór mij doen komen.
 U dank ik om uw' eerbied jegens mij
 En mijnen naam; nooit zal ik dat vergeten.
 Verneemt nog meer, en laat mij alles weten.
 Dat me uw bezoek steeds aangenamer zij!'

De veinzaard spreekt: 'Ik zou het diep betreuren,
 Moest uwer nicht iet schadelijks gebeuren,
 Om wat zij, laas! tot heden heeft misdaan.
 Ze is verre reeds van 't goede pad geweken,
 Doch - en, mevrouw, dat dreef mij tot u aan, -
 Wellicht verleert zij de ergste dier gebreken....'
 'Neen, onderbrak zij met een wrang gemoed,
 Heer Vromen, neen, - het zit haar in het bloed!'

Heer Vromen zuchtte en sloeg den blik ten hoogen....
 Dan bracht mevrouw hem aan de deur, waar zij
 Hem nogmaals aanried, wonderen te pogen,
 Om Bertha's kwaad toch al te weten mogen....
 'Daartoe, sprak hij, sta God de Heer mij bij!'

VI.

Hij ging en, wijl mevrouw gramstorig belde,
 Ontmoette Nel'ken, die naar boven snelde.
 Zij wilde weêr den trap af, om de poort
 Te ontsluiten, doch hij fluisterde 'loop voort.'
 En haar ontving mevrouw Urbijn met woorden
 Als nimmer knechts van hare lippen hoorden.
 Het was 't verwijt om 't geen de domme meid

Niet haar, mevrouw, maar andren had gezeid.
Zóó had de kwezel juist het overleid....
Zij snikte met de handen vóór hare oogen
Dat zij niet had gedurven; dat die heer
't Geheim haar had ontrukkt, en wat dies meer;
Dat hij haar dus, o jammer! had bedrogen;
Dat ze anders nooit geklaagd had in haar leed,
Nooit dan tot God, Hem biddend om meêdoogen
Voor 't geen op aarde Bertha al misdeed.
'Al?' riep mevrouw - 'O! ik heb mij missproken!
Was 't antwoord en, om de onrust aan te stoken,
Sprak zij met haast, als driftig en oprecht:
'Zooveel misdoet niet Bertha als men zegt!
Mevrouw Urbijn werd bleek: - door al de haren
Haars hoofdes was een' killigheid gevaren.
Zij hiet de meid bedriegelijk en slecht.
'Zou mijn fortuin, zoo grijsde zij haar tegen,
Eens dienen om onwaerdigheid te plegen?
Wat zooveel eer bevat, zou hare hand
Dat kwistig strooien op den weg der schand?'
'O neen, mevrouw! - en Nel'kens oogen blonken -
De duizend francs die gij haar hebt geschonken,
Besteedde zij - ik weet, ik weet het goed, -
Tot geene daad die u beschamen moet!'

Dat was te wreed, al zegde zij 't zoo zoet.
 Mevrouw liet zich in haren zetel zijgen;
 Haar hert deed zeer; met moeite kon zij hijgen;
 Zij zakte in zwijm; doch 't laatste dat zij wist,
 Stiet ze uit al zuchtend: 'duizend francs verkwist!'

V.

Mevrouw had daags na 't sterven harer zuster
 Die som in Bertha's blanke hand gelegd,
 De maagd omhelsd, haar zoeten troost gezegd,
 En sedert ging het in haar hert geruster.
 Wat toch had Bertha met dat geld gedaan?
 Ver in de heï, waar zelden menschen gaan,
 Dan die er van hun' kinderjaren wonen,
 Bebouwde een boer een bunder vruchtbaar land,
 Als een oasis tusschen 't heidezand,
 En won er 't brood voor vrouw en kleine zonen.
 Het huisje, met het bunder lands er om,
 Was, als de heï, mevrouwes eigendom.
 Eens togen twee verliefde schilders, beide
 Met stok en pijp, door de uitgestrekte heide,
 En de eene klopte, boven 't drooge kruid,
 Zijn' bruine pijp op zijnen gaanstok uit.

Zij gingen voort met onbekommerd herte,
Luid juichend om een' toren in de verte,
En achter hen ontstond allengs een brand
Die slangsgewijze voortkroop t'allen kant.
De wind, o jammer! dreef het vuur naar 't koren
Des armen boers, die riep: 'wij zijn verloren!'
En die, eilaas! al strijdend met de vlam,
In eene rookwolk om het leven kwam.
Niet lang nadien, de vrouw zat nog te weenen,
Was weêr de huur van huis en veld verschenen,
En liet mevrouw Urbijn haar weten dat
Zij hare pachtsom te betalen had.
De weduwvrouw had in de laatste weken
Slechts brood met hare tranen mogen weken,
En liet mevrouw verzoeken om toch haar
De pachtsom kwijt te schelden voor een jaar.
Die bede mocht de droeve vrouw niet baten:
Betalen zou ze, of huis en veld verlaten....
Dan pleegde zij geweld op haar gemoed,
En kwam ter stede, en wilde haar te voet.
Maar, als of God het schikte, door de ruiten
Zag Bertha haar en kwam de poort ontsluiten,
En de arme vrouw zag haar met tranen aan,
Als was vóór haar een engel komen staan.

Een' stond nadien, zelf met bekretene oogen,
 Was 't goede kind de trappen opgevlogen,
 En bracht de beurs, die zij der vrouw in nood
 Met heel heur hert in bei de handen sloot.

Dus heeft mevrouw het minste niet verloren,
 En 't ander mensch was rijk als nooit te voren...

VI.

Mevrouw bekwam; zij schudde 't hoofd en zei:
 ‘k Vergeef het u, lomp schepsel uit de he!l!
 Doch ditmaal slechts! Gaat en verwittigt mijne....
 Verwittigt *haar*, dat zij vóór mij verschijne!’
 De dienstmeid ging al snikkend van haar heen,
 En uit haar hofken, waar zij speelde en lachte,
 Liep Bertha, als zij hoorde wie haar wachtte.
 Zij had een' gouden vlinder bij den poot,
 En juichte nog als zij de zaal ontsloot.
 Verwonderd was ze en voelde tevens schaamte,
 Toen hare moei oprees als een geraamte,
 Maar stond, wanneer zij strenge reekning vroeg,
 Gelijk de Schuld die de oogen nedersloeg....
 ‘k Weet alles! duwde de edelvrouw haar tegen,

Gaat uit mijne oogen, rouw en boete plegen!
Gaat, dreigde zij, en wacht u, wacht u wel,
Vóór mij te komen, buiten mijn bevel!’
En Bertha, hare moeie ziende beven,
Gelijk de Dood, den arm gram opgeheven,
Deinsde achteruit en was schier zonder leven.

Zij was geknakt, als eene bloem geknakt.
Den trap woû ze afgaan, maar van al de treden
Zou de arme maagd gestort zijn naar beneden,
Waar' ze aan de zaaldeur niet ineengezakt.
Gelukkig konden tranen, vele tranen,
Voor 't wicht des herten eenen uitweg banen,
Zoodat het kind, in 't diepste harer ziel,
Slechts eene droeve mijmering behiel'.

Doch de oude vrouwe strekte zich te bedde;
Heur hert was krank en uitgeput haar kracht;
En Nel'ken, die haar thee liet drinken, dacht:
‘Dat doktor Bal haar nu nog maar eens redde!’

Vierde zang.

I.

Goud, geeft mij goud, - zoo zucht men in de mijnen -
 En ik zie ook den hemel en de zon;
 'k Jaag in het bosch op hazen en konijnen;
 'k Vlieg herten na, te paerd, als een baron!
 Goud, geeft mij goud, - zoo spreekt op zee de visscher -
 En 'k zend een schip om vonkelend gesteent';
 En in geen hof, bij vorst noch keizer is er
 Eene als de vrouw die in mijn huisje weent....
 Goud, geeft mij goud, - krijgt een gevloekte koning -
 Mijn leger mort; reeds smolt ik mijne kroon....
 Goud! - roept het volk - één man uit elke woning;
 Deelt wapens uit, en bonst hem van den troon!

Goud, geeft mij goud! - zoo grijnsden de alchymisten, -
 En zelf de Paus kust mijne zwarte hand;
 Ik zwaai den staf zoo over Turk als Christen,
 En als voor God kniele elk voor mij in 't zand!

Goud! zuchten ook de paters, lieve vrienden,
 En vrouw Urbijn zal 't smertlijk ondervinden.

II.

Voorwaar, zij lag om niet meer op te staan....
 De nacht ging om in een gedurig woelen,
 Het hoofd zoo heet dat men het niet kon koelen,
 In eene koorts die niet wilde overgaan.
 De dienstmeid moest geneesheer Bal doen komen,
 Doch zij liep eerst naar Vredecus en Vromen.
 Na zijn bezoek verklaarde doktor Bal:
 Er is geen kruid dat haar nog redden zal,
 En gaf den raad om iemand heen te zenden
 Tot hen die zij als bloedverwanten kenden.
 De pater ging aan 't bed: hij troostte haar,
 Verdreef 't gedacht van erg zijn en gevaar,
 Doch voegde er bij, dewijl zij t'allen stonde,
 Als iedereen, vóór God verschijnen konde,

Dat hare ziele rein moest zijn van zonde
 Gelijk een spiegel vlekkeloos en klaar.
 Hij maant haar aan, hij, een van Gods gewijden,
 Hem elke zonde en twijfel te belijden,
 En vraagt, bekommerd, of ook nacht en dag
 Op hare kamer iemand bidden mag,
 Een heilig man, als pater Coen, wiens bede
 Den hemel noopt tot zegening en vrede....
 Zij stemde toe, en 't duurde nu niet lang
 Of Coen kwam in en knielde op eene bank.

III.

De dag ging om, en weder werd de nacht
 In heete koorts en woelen doorgebracht.
 Dan biechtte zij, en Vredecus leende ooren
 Voor welke zucht noch aarzling ging verloren;
 En als zij na lang fluistren had gedaan,
 Bleef hij vóór 't bed als in gedachten staan.
 Dan vroeg hij haar of diep in haar geweten,
 Om haar fortuin, haar niets en werd verweten,
 Of niets haar knaagde, diep in haar gemoed,
 Om 't geen men doen mocht met haar wereldsch goed?
 Zij zag hem aan, als wilde zij hem klagen

Dat ze inderdaad voelde aan heur herte knagen,
 En hij sprak dus: 'Bedenkt, hoogeedle vrouw,
 Dat al het kwaad waartoe na uwe dagen
 Met uw fortuin zou worden bijgedragen,
 Op uwe ziele nedervallen zou....'
 Zoo gaat hij voort: 'Het goede, daarentegen,
 Zou bij den Heer ten uwen heile wegen....'
 En daar hij zweet ziet paerlen op 't gezicht
 Der zwakke vrouw die vóór zijne oogen ligt,
 Verhaalt hij dat in nooit volprezen' tijden
 Schier geene abdij, geen klooster werd gesticht,
 Dan met het geld van eedlen opgericht,
 Om zich van 't vuur der helle te bevrijden;
 Dat menig Heer, die gansch zijn leven God
 Getergd en met Zijne almacht had gespot,
 Plots van den last der zonden werd ontheven,
 Als hij zijn goed aan kloosters had gegeven.

IV.

Dies vroeg zij hem: 'Wat raadt ge mij te doen?'
 En Vredecus sprak dus tot vader Coen:
 'Gij, wijze broeder in de heilige Orde,
 Gij hoort het, richt tot ons thans uwen zin:

Wat geeft daartoe de goede geest u in?
Wat wil hij dat van haar fortuin geworde?’
‘Het wereldsch goed, sprak Coen, verderft de ziel,’
Terwijl het hoofd hem op den boezem viel.
‘Wie is bestand, alléén den last te dragen
Van zulk fortuin en Gode te behagen?
Mijn herte beeft dat men het mij zou vragen....’
‘Gij hebt, sprak Vredecus, ten hoogsten trap
Van deugd en wijsheid u nochtans verheven;
Dien last alléén te dragen doet u beven;
Maar denkt, onze Orde is eene broederschap....’
‘Ze is als de vele pijlers waar de bogen
Eens tempels vast op rusten in den hoogen,
Zei Coen, wiens oog op eens van vreudge glom.
Één pijler stort ter neder op zich-zelfen:
Gesterken staan zij onder kerkgewelven
En torschen den ontzaggelijksten dom!’
‘Dus viele 't licht, indien wij al te zamen
Den zwaren last, tot weldoen, op ons namen?’
‘Tot weldoen, broeder, zijn wij steeds verplicht.
Te zamen valt de zware last ons licht.
Zoo mag mevrouw gerust hare oogen sluiten:
Er zal geen kwaad uit haar vermogen spruiten.
Nochtans, o broeder! bidden wij daarvoor!’

En boven 't hoofd hief Coen zijne armen weder,
 En Vredecus knielde aan de sponde neder,
 En hun geprevel ruischte haar in 't oor.

V.

En heel dien dag lag de oude vrouwe te ijlen.
 ‘Ter helle niet!’ ontsnapte haar bijwijlen;
 ‘Bouwt kloosters! bidt, - bidt allen toch voor mij!
 Die duivlen weg! knielt, knielt in heel de abdij!’
 En 's avonds waren hare grijze lokken
 Schier wit als sneeuw, zóó had ze de angst doortrokken.

VI.

De koorts nam af, maar meer nog hare kracht.
 Zij hoopte wat verkwikking in den nacht,
 En waarlijk sloot een zachte slaap haar de oogen,
 En werd heur hert met balsem overtogen.
 Doch na wat rustens drukte nu een droom
 Weêr haar gemoed niet folterenden schroom.
 't Was ditmaal haar geweten dat ontwaakte,
 De stem des bloeds, die zegde, harer nicht

Was zij toch hulp en onderstand verplicht,
Dat nood zoovelen zondaresse maakte,
En ging de maagd verloren door den nood,
Dat zij 't voor haar zou boeten na de dood.

Als 't licht werd, sprak ze aan Vredecus van sterven,
Smeekte om gebeden, doch vertrouwde hem
Dat zij de wees niet gansch en dorst onterven,
En hij sprak dus met droefheid in de stem:
'De vrome werken, met uw goed te stichten,
Zou elk van ons het eerst tot Bertha richten,
Zoo haar gedrag...

Doch, edele mevrouw!
Bij uwe zaligheid in 't eeuwig leven,
Tergt God niet met haar een fortuin te geven
Dat haar nog meer tot zonden nopen zou!'
'Zoo laat, sprak zij, hier een notaris' komen.'
En hij: 'Nog dit worde eerst door u vernomen...
Gij weet, - gij, telg uit een doorluchtig bloed,
Trouw aan de Kerk met nederig gemoed, -
Hoe door het ongelooft de heiligste orden
In onzen tijd vervolgd, beleedigd worden.
Zoo mogen wij niet erven; 't is de wet
Der goddeloosheid die het ons belet.

En 't weldoen is nochtans de roep der broederen,
 Die men berooft van wereldlijke goederen!
 Gelukkig zijn wij, als een heilig man
 Voor ons ontvangt wat Christenen ons gunnen;
 Gelukkig, als wij kloosters bouwen kunnen,
 En onze hand aalmoezen strooien kan!

Na eene poos hernam hij: 'Een dergenen
 Die hunnen naam daartoe met liefde leenen,
 Is hij dien gij zooveel vertrouwen schenkt,
 Heer Vromen, die nooit aan zich-zelfen denkt.
 Hij dus, mevrouw, hij moge na uw sterven,
 Voor wet en recht, uw gansch vermogen erven....'

De kranke staarde hem verwonderd aan.
 'Hij heeft, sprak hij, dat meer voor ons gedaan.
 Wat gij hem nu, zal hij ons morgen geven.
 Spreekt, vader Coen, hij is uw biechteling,
 Spreekt gij van hem, daar u van gansch zijn leven
 Geene enkele daad, geen blik verloren ging...'
 Coen scheen in geestdrift en geluk verslonden.
 'Ik bloze, sprak hij, om mijne eigne zonden,
 Wanneer mijn oog in zijn geweten ziet.
 Zoo zuiver is de blanke lelie niet!'

VII.

Een uur nadien, met neêrgeslagene oogen,
 Stond Vromen vóór het ziekbed neêrgebogen.
 Hij loosde zuchten, wischte meengen traan,
 Zwoor dat hij haar ten dienste zoude staan
 En dat, uit zijne handen, haar vermogen
 In die der paters recht zou overgaan.
 Zij sprak dus weêr: 'Laat een' notaris komen.'
 En Vredecus ging henen met heer Vromen.

'Wie?' vroeg hij hem en deed de deure toe.
 'Niel,' was het antwoord; doch de pater morde:
 'Notaris Niel? die vijand onzer Orde?
 Dat opperhoofd der haters? Vriend! welhoe?...''
 'Ik ken hem,' lachte Vromen, en zijn wezen
 Liet in de diepte zijner ziele lezen.
 'Geen kwezelaar! vervolgde hij met klem:
 Het dom publiek zal zwijgen, vriend, om hem!'
 Glimlachend sprak daarop de pater: 'Immer
 De zelfde vos, ja, dagelijks nog slimmer!'
 En Nelleken hing haren mantel om,
 En liep om Niel als om een' bruidegom.

VIII.

De laatste wil der veege was beschreven;
 Niel keerde huiswaarts met het testament.
 De doktor kwam en zegde dat ze omtrent
 Den avond deze wereld zou begeven.

Dat gaan en komen trof de droeve wees
 Ten laatste toch met achterdocht en vrees.
 Zij sprak het eerst de dienstmeid aan, gedreven
 Door een gevoel dat haar geheel deed beven;
 Dan Vromen, dan ook Vredecus, die gram,
 Vol heilge strengheid, bij den arm ze nam,
 En zegde dat hare onbezonnenheden
 Hare eedle moei nu pijnlijk lijden deden.
 Zij vouwde hare handen in elkaâr
 En bad hem zoo: 'O! laat mij eens bij haar!'
 Hij merkte wel dat ze alles zoude pogen
 Om aan het ziekbed harer moei te mogen,
 En zeï dat, schoon de doktor het verbood,
 Ze er bij zou mogen, als de vlaag der droomen,
 Die de ijlkoorts nu juist weêr had op doen komen,
 Zou over zijn, en zij wat rust genoot.

Zij kermde om haar toch gauw te mogen spreken.
 Hij zag al meer, zoo hij de zaaldeur sloot,
 Dat zij wellicht die open zoude breken,
 Om hare moei vergiffenis te smeeken.

IX.

Er was iets dat den ouden Jezüiet
 En Vromen ook noch duur noch ruste liet:
 De sleutels die zoovele onschatbre waarden,
 Papier en goud, in kas en schuif bewaarden.
 Die sleutels droeg mevrouw op hare borst,
 Waar vast geen mensch het lint ontknoopen dorst.
 ‘Gij moet ze hebben!’ mompelde de pater.
 ‘Ik Zal!’ zegde Vromen, en een weinig later
 Stond hij aan 't ziekbed met een gloeiend hoofd.
 Zij was nog niet van haar verstand beroofd.
 Hij draalde niet, de laatste proef te wagen
 En lispelend de sleutels haar te vragen.
 De stervende oogen richtte zij tot hem,
 Als vroeger zij: ‘Was dat wel uwe stem?’
 Dan boog hij zich dichtbij, sprak opgewonden
 Van God en hemel, duivelen en zonden,
 Dooreen, verward, en sloot zijne aanspraak dus:
 ‘Ik koom er om van wege Vredecus....’

Hij bidt voor u met de armen opgeheven....
Zóó met uw hert aan sleutels vast te kleven!
Zal hij u die des hemels dan niet geven?
En bevend gaf zij hem den sleutelbos....
Hij knoopte 't lint van haren hals niet los,
Maar snokte 't af, en ging triomfvol henen,
Met oogen die als vuurfonkel schenen.

X.

Wanneer mevrouw den geest gaf, lag de nicht
Bezwijmd vóór 't bed, als eene doode ligt....

Vijfde zang.**I.**

Ik min u niet, verwijfde zuiderlanden,
Die zonen teelt vol hoogmoed en vol trots,
En waar zoo vaak in ketens en in banden
De Vrijheid zucht, die liefste dochter God's!
Ik min u niet, gij die het vranke Noorden
Met dweepers plaagt, die schuw zijn van het licht;
Gij die alleen in onze krachtrijke oorden
De luiheid kweekt en kloosterorden sticht!
En wat al smaad, wat rampen zijn gevallen
Op u, mijn land! - wat rampen uit het Zuid!

Dies haat ik u, o Frankrijk! onder allen,
Want nog broeit gij ons nieuwe rampen uit!

En toch mag elk den Zuiden iets benijden:
De druif die gloeit in zijnen zonschijn....
Wie zich het schame, ik moet het luid belijden,
Ik min het, niet maar min toch zijnen wijn.
Ik min den wijn, want waar de bekers klinken,
Daar schijnt het hert dwars door de kleeding heen;
De tong gaat los bij 't jubelen en drinken,
En menig' wordt wat hij tot dan niet scheen.
Het maagdelijn van tweemaal negen lenten
Valt met het glas den jongling aan de borst;
En in den kring der drinkende studenten
Zweert een den val van hun' gevloekten vorst.
De grijsste jood kan bij den wijn niet zwijgen;
De koopman pocht op wat hij durft bestaan;
Den armsten bloed ziet men van woede hijgen,
En een verstokte klaagt zich-zelven aan.
Wat ook de Paus geheimen moog' bewaren,
Door God den Geest gefluisterd in zijn oor,
Een' tweede flesch van vijf-en-twintig jaren,
En zijn barbier gaat lachend er meê door!

II.

En Vredecus zond zijnen knecht tot Vromen,
 Om onbemerkt naar 't klooster eens te komen;
 En als heer Vromen in de kamer trad,
 Waar hem de pater af te wachten zat,
 Zei deze hem: 'Wij hadden harde dagen....
 U, waerde vriend, mag men vooral beklagen;
 Nog meer dan ik zijt gij wis afgemat,
 En 't weêr bij dag is drukkend in de stad.
 Daar alles toch niet beter uit kon scheiën,
 Gaan wij een' dag naar buiten ons vermeiën;
 Gaan we eens naar 't Hof: de vlakke heilucht is
 Op weg er heen zoo zuiver en zoo frisch,
 En ginds in 't boomenlommer, waar wij rusten,
 Zal een glas wijn ons eens zoo lekker lusten.
 Heer Coen rijdt meê; is hij wat droog en stijf,
 Ook Minne zal er zijn met zijn dik lijf:
 Die zal ons wel, hoe Coen hem moge laken,
 't Verblijf er zoet en 't leven vroolijk maken....'

III.

En 's andrendaags, eer 't voor de vroegmis luidt,
 Rolt eene koets de stad met snelheid uit.

Vier paters voert het vlugge rijtuig mede,
 Want Minne woû dat Dom ook mede rede;
 Was Dom nog jong, zijn proeftijd was gedaan,
 En 't was een lust, met hem op reis te gaan.
 Dan, Vromen stond te wachten op de baan,
 En klom bij de andren, daar waar geene lieden
 Van kennis hem bemerkten of bespiedden.
 Hij boog de knie vóór Coen, die in een' hoek
 Te lezen zat in zijn getijdenboek.
 'Eerwaerde vader, sprak hij, ik heb heden,
 Vergeeft het mij, niet in de kerk gebeden....'
 En zijnen zegen gaf hem pater Coen;
 Ook Vredecus, tot wien hij zich dan keerde,
 Sloeg hem een kruis, hetgeen toch hem niet deerde;
 Maar als hij Minne's zegen ook begeerde,
 Zeî deze hem: 'Kust liever mijnen schoen!
 Wat zoudt gij met zoovele zegens doen?'

IV.

Het heerlijk Lusthof waar zij henen togen,
 Behoorde Grift, den koopman uit de stad,
 Die ook op zee een aantal schepen had. -
 Zoo dacht het volk; doch al wat hij bezat,

De paerden zelfs die met de koetse vlogen,
 Was 't eigendom der paters, in wier kas
 Geen stuk beschimmeld geld te vinden was.

V.

Dan, op het Hof, het heerlijk Hof, gekomen,
 Met zijne hoog- en dikgestamde boomen,
 Gevoelden zij de lucht zich tegenstroomen,
 Zoo krachtig-frisch dat gansch een vooglenheer
 Er zich in baadde, zwevend op en neêr.
 De stedelingen snelden door de dreven
 Met blooten hoofde en de armen opgeheven,
 En wuifden zich de boomlucht in 't gezicht.
 Alleen had hij die 'Dikbuik' werd geheeten,
 Meer zweetend dan al de andren samen zweetten,
 Naar 't woonhuis en den kelder zich gericht.
 Dra kwam hij weêr met drie verlakte flesschen,
 Riep dat hij had wat aller dorst zou lesschen,
 En zette in 't gras zich neder op het mos.
 't Was morgendwijn; hij trok de kurken los,
 En zeî tot Coen, die stond op hem te smalen,
 Dat wie niet dronk, het alles zou betalen;
 Maar ieder proefde een eerste, een tweede glas,

En 't smaakte goed tot alles ledig was....
 Dan, zoo gesterkt, zou men 't geduld wel lengen
 Tot dat men hun een kloek ontbijt zou brengen,
 En Minne ging ter keuken, want hij woû
 Dat de oude meid het wèl bereiden zou.

VI.

Maar bovenal was 't onder 't middagmalen
 Dat elk zijn hert vrijmoedig op kon halen, -
 Dan, als zij reeds, ruim zeven uren daar,
 Gemeenzaam schertsten, lachten met elkaâr;
 Als ze, om te doen gelijk de boeren eten,
 In 't boomenlommer waren neêrgezeten,
 En elke flesch die niets in 't lijf meer had,
 Door Minne en Dom van tafel werd gevat,
 En rondomheen in 't groene gras gesmeten. -
 Op eens, bij d'uitroep: 'Deze moet het zijn!'
 Greep Dikbuik de eerste flesch Champagnewijn.
 'Dees kwam voor ons den wijngaard uit des Heeren!'
 Maar daar hem Coen den rug toe wilde keeren,
 Sprak Dom: 'Wij zijn thans buiten, vader Coen;
 Zoo laat het ons eens vrij en vrolijk doen.'
 Ook Vredecus en zelfs de valsche Vromen

En vreesden voor geene ooren aan de boomen.
'Dat groen, die vijver en dees grastapijt
Herinren mij gansch mijn' soldatentijd.
Slechts kan men hier, als in de warme landen,
Geene appelcienen plukken met de handen;
En ook de meisjes.... - Och! daar trekt me Coen
Weêr een gezicht zoo zuur als een citroen! -
Dat wijf Urbijn liet zich genoeg ontberen;
Wij mogen nu voor haar wel eens goed smeren! -
Alweêr niet wel?.... Dat schudden met het hoofd
Is iets dat ons niet veel vermaak belooft.
Nu, pater Coen, 'k zou wel iet goeds vertellen,
Maar mijnen buik voel ik zoo zalig zwellen....
Toch zeg ik vrij, was ik een knap soldaat,
Ik had meer lust nog voor den kloosterstaat;
En dat elkeen een hond geheeten worde
Die niet en drinkt: op 't welzijn onzer Orde!'

Bij dezen dronk ging aller glas omhoog,
En Coen klonk luid met geestdrift in het oog.
'Ik ook, zei Dom, moet met den vriend bekennen
Dat ik 't mij moeilijk elders zou gewinnen.
De klooster- of de staatskas! - Alle twee
Zijn ruim voorzien: ik eet uit de eerste meê;

Die duurt het langst, hoe men er tegen schreeuwe!’
 ‘Bah! zegde Minne, schreeuwen is van de eeuwe.
 Zoo'n vijand is ons 't liberaal bestuur,
 Dat ik hier drink op zijnen langen duur!’
 En hij wierp 't glas, in eenmaal uitgedronken,
 Weg achter hem, zoodat de stukken klonken.
 En allen vonden, 't was zoo wel verdiend
 Dat ieder deed gelijk de dikke vriend.

VII.

En Vromen riep, geestdriftig opgerezen:
 ‘Zoo moet het zijn, - ja, vrienden, 't moet zoo wezen!
 Ware ieder als ik liberalen ken,
 Zoo ware ik niet wat ik geworden ben.
 De schranderen uit alle staatspartijen
 Verstaan elkaâr, hoe de andren zich bestrijen.
 Daar heeft men Niel, - er is bij mijne ziel
 Geen beter man dan die notaris Niel!
 Valt iemand uit op kloosters en op paters,
 Dan toont hij zich de hevigste onzer haters,
 En praat hij met eene oude, goede sloor,
 Dan spreekt hij kerk en non en monik voor.

Zoo heeft hij in de stad het meeste vrienden,
 En wint hij geld bij allerlei gezinden.
 Laat hij de kiezers stemmen over hem,
 Schier iedereen vertrouwt hem zijne stem.
 Dat is de man! - Zoo breidelt men de dwazen
 Die gansche dagen van vooruitgang razen!
 Den schrandren gaat intusschen alles wel,
 En 't gapend volk betaalt het poppenspel....
 Op Niel!' - En Vredecus zegde onder 't klinken
 Dat hij met Niel wel eens zou willen drinken.

VIII.

'Ik woû met Dom wel weten of de wijn
 Dier oude feeks zoo smakelijk zal zijn,'
 Zeî Minne en vroeg hoe lang men nog zou toeven
 Om hem op haar' gezondheid eens te proeven.
 'Zij rust nog onder de aarde niet, zeî Coen,
 En gij zoudt reeds iet zoo vermetels doen!'
 Ook Vredecus zou 't lang en diep beklagen,
 Zoo bij 't begraven der hoogeedle vrouw,
 Waartoe niet één der Orde komen zou,
 Zich alles niet behoorlijk toe mocht dragen.

'k Zal bidden, zegde Vromen, met een hert
Dat waarlijk bloedt en overloopt van smert....
Heer Minne, ja, ik moet het u verklaren,
'k Zal voor haar' zielrust geene beden sparen....
Doch wat gedaan met hare nicht, de wees?
Dat wekt in mij eene ongewone vrees....'
'Wel, zegde Minne, laat ons haar wat geven;
Ze is jong en schoon, zoo komt ze door het leven.'
'Neen, zegde Coen, en in zijn oog blonk vuur,
Neen, zoo verliezen we alles op den duur.'
Hij was van tafel plechtig opgerezen
En stond vóór hen als een beheerschend wezen.
'Neen! Vredecus bestemde haar den man
Op wien onze Orde rotsvast bouwen kan.
Zij spotte er meê: ze is een' dier trotsche zielen
Die dansen, juublen, maar voor niemand knielen.
Slechts nu heeft haar de smerte neêrgeplooid.
Ook nu moet zij een klooster binnentreden,
Eerlang, eerstdaags, ofwel zij doet het nooit.
Ik wil haar zien, haar spreken, - ja, nog heden.
Een klooster slechts houdt dat geheim bewaard!
Ze is maar een mensch, en 't is 't belang der Orde....
Vergeet toch niet, wie ook geofferd worde,
Dat alles daarvoor zwichten moet op aard!'

IX.

Die toon, die blik, die wil had al de vaadren,
En Vromen meest, doen rillen tot in de aadren.
'Ja, zegde Vromen, ze is zoo licht van zin
Dat ik het wensch dat men vandaag beginn'.
Eer haar gemoed ter vreugde weêr zal keeren,
Moet zij reeds lang het kloosterleven leeren....'

En kort daarna was alles weggedaan,
En reed de koets weêr pijsnel langs de baan.

Zesde zang.**I.**

Blikt in het hert, dóór prachtgewaad en kielen;
Peilt, een' voor een', de menschelijke zielen,
Schier allen huichlen, en schier elk zou doen
Wat Vromen deed met Vredecus en Coen...
Daarom, liet God me eens openhertig wenschen,
Ik bade Hem: 'Verbeter toch de menschen!'
Maar, deze zang getuige luid er van,
Het menschdom gansch is toch een eerlijk man.
Een eerlijk man, die nimmer goed woû keuren
Wat in 't geheim snoodaardigs mocht gebeuren,

En in onze eeuw - de trotsche Vrijheid dank -
Zijn vonnis vel't met strengheid en met klank!

II.

Het dubbel nieuws van vrouw Urbijn haar sterven
En van den man die haar fortuin zou erven,
Liep sneller om dan of door heel de stad
De belleman het aangekondigd had.
't Ging voort in 't land, waar honderd duizend monden
Op hunne beurt aan anderen 't verkonden;
En ieder sprak verachtelijk den naam
Van Vromen uit, den valschen erfgenaam.
Doch ieders herte sloeg van angst aan 't beven
Om 't geen met hem door priesters was bedreven.
Der Jezuïeten vrienden altemaal
Beweerden toch, 't was vuige lastertaal,
En tevens zegde men ook allerwegen
Dat Vromen de erfenis maar had gekregen
Wanneer de nicht er zelf had aan verzaakt
En in een klooster zich had non gemaakt.
Maar zoo liet zich, hoe sluw men wist te liegen,
Het algemeen geweten niet bedriegen.

III.

Als Willem hoorde wat er was geschied,
Had bij behoefte om iets kapot te slagen.
Wat man, wat bloed krijgt zoo al geene vlagen?
Alleen het bloed der huichelaren niet.
Hij stampte zijne pijp aan honderd stukken,
En liep dan uit, het hert vol ongelukken.
Waar liep hij heen? Naar Hugo, wien hij vroeg
Of 't bloed niet kookte in alle de advokaten,
Hoe 't mogelijk was dat hij zoo iets verdroeg,
En of elkeen, na veel en lievig praten,
Gelijk altijd, het toch maar zoo zou laten?
En Hugo sprak 't Zal gaan gelijk ge zegt....
Vriend, ieder kan niet dagen vóór 't gerecht.
Mochte ik terstond voor 't nichtje hem vervolgen,
O! gij zoudt zien hoe diep ik ben verbolgen!
Maar kan hij zweren, hij, dat de erfenis
Voor hem niet, maar voor Jezuïeten is?'
'Dat moet hij wel! sprak Willem, en de menigt',
Om hem te hooren rond het Hof vereenigd,
Zal den gendarm toejuichen, die hem voort
Zal sleuren, door de stad, aan eene koord!
Hoevele jaren zal men hem doen boeten,

In 't Rasphuis, met een' bal aan zijne voeten?
'Geen uur....' zei Hugo, die met eenen lach
't Verbaasd gezicht van zijnen vriend bezag.
'Geen uur?' riep deze, en over zeven weken
Verwees het Hof, voor 't stelen van een brood, -
Ik stond er bij, - een' armen man ter dood!
'k Zeg dat ik 't vonnis uit heb hooren spreken!
Ik ook, vriend, zuchtte Hugo; doch ik vrees
Maar al te zeer dat Vromen luid zal zweren:
Dat goed is 't mijne, en niemand kan mij deren....'
'Dien valschen eed, ter plundring eener wees,
Riep Willem uit, dien zou hij duur bekoopen!
Vraagt eens aan 't volk, vraagt eens aan ieder, vriend,
Die daar zal staan, wat straf hij niet verdient?
De beul moest hem als eenen paling stroopen.'
't Gerecht, vriend Willem, straft den valschen eed.
Doch, valsch of waar, wie is het die het weet?'
'Ik, gij, elkeen! Is 't niet genoeg bewezen,
Zoo zullen zij 't wel in zijne oogen lezen,
En 't hooren ook aan 't beven zijner stem.'
'Noch blik noch stem mag tuigen tegen hem.
Geloof me: hij blijft gaan in vrije schoenen,
En de andren trekken alle de miljoenen.'
Den losbol zank het hoofd neêr op de borst.

Hij scheen een' wijl of hij niet spreken dorst.
 Dan morde hij: 'Ik kan het niet gelooven....
 Zij, priesters, met een kruisbeeld aan den hals,
 Hem zeggen: zweert wat eerloos is en valsch,
 Dat gaat al 't kwaad der duivelen te boven....'
 Zijne edele oogen stonden hol en strak,
 Wanneer hij dus diep uit zijn herte sprak.
 'Daarom, zeï Hugo, laat het ons beproeven....
 De wees gezocht, alom en zonder toeven.
 Zweert hij dan valsch, zoo vall' nog eens te meer
 Zijne eerloosheid op heel hunne orde neêr!
 En Willem sprak: 'Ik zal ze zien, haar spreken,
 Al ware zij de wereld uitgeweken!'

IV.

't Was avond als hij thuis kwam, en zijn hoed
 Stond scheef, alsof het stormde in zijn gemoed.
 'Ze is weg, sprak hij, dat weten ze allen goed;
 Waar, weet geen mensch! - Hoe vind ik ze dan weder?'
 Hij zette zich op eene tafel neder,
 En Schoone Beth nam plaats op eenen stoel,
 Rechtover hem, vol moederlijk gevoel.
 Zij wist wel wat er omging in zijn herte;

Zij zag hem aan met teederheid en smerte,
En, schoon niet wetend wat zij zeggen wou,
Sprak toch, verzekerd dat het troosten zou....
Zoo zegde zij dat, als aan rijke lieden
't Geluk ontvliedt, zij ook het vaak ontvlieden;
Dat die mevrouw 't zoelang ontvloden had
Dat haar de hand der Dood had aangevat.
'Wel tachtig jaar, sprak zij, om na zulk leven
Misschien nog niet gerust den geest te geven!
Aan hare zij', een lustig hert, een kind,
Voor wie 't genot op aarde pas begint,
En dat zich achter muren op moet sluiten,
Doof voor het lied dat alle vogels fluiten,
Blind voor de bloemen, voor de zonne blind!
Ach! Willem! Willem! de oude bij de dooden
En 't jong gemoed ook in een graf gevloeden!...
Dat geld, dat geld, dat hertverdruwend geld!
Och, hadden zij maar alles haar ontstolen,
En ze in haar hemd dan omme laten dolen!
Wie jong is, leeft gelijk een haas in 't veld.
Maar haar, vol spookten, siddren doen en zuchten,
Haar uit de wereld in een graf doen vluchten.... -
Doch neen, o neen! - gedwongen heeft men haar:
De wereld vliedt geen kind van achttien jaar!

Ik zie ze nog met hare lachende oogen;
 Zij klapte met haar hert op hare tong;
 Zij is mij zelfs eens aan den hals gevlogen,
 Omdat ik haar van Catherijntje zong,
 Met haar malsch lijf, waarin haar zieltje sprong.
 En die, die dweept in zwarte nonnekleëren,
 In eene cel, van dag en lucht beroofd?
 Die geeselt zich? die waant zich bruid des Heeren?
 Die kruipt en snikt met asschen op haar hoofd?
 Nooit! - Schoone Beth zal, slapend, niet meer rusten;
 Wat ze ete of drinke, zal haar niet meer lusten,
 Tot dat zij wete wie haar dwong, waar ze is,
 En wie ze redt uit haar' gevangenis!
 'Zoo zoekt met mij, zei Wilm: om haar te spreken,
 Bij mijne ziel, zou ik door muren breken!'

V.

Wat nacht voor hem wiens edelaardig hert
 Zoo vaak beproefd, zoo ras gefolterd werd.
 Hij dacht niet eens, zich uit te moeten kleeden,
 Viel op zijn bed met afgematte leden,
 Doch, zonder 't zelf te weten, kort nadien
 Lag hij reeds door zijn zolderraam te zien.

Hij slapen? - Vraagt, wanneer als hooge rotsen
 Een storm de baren rollen doet en klotsen,
 Vraagt den verbolgen oceaan dat hij
 Op eenmaal glad, een effen spiegel zij! -

De lucht was heet; hij staarde naar den hemel,
 Doch merkte niet het sterrenlichtgewemel,
 Maar als gevleugeld, als een bliksemschicht,
 Vloog met den geest van 't eene kloostersticht
 Naar 't andere om, hem rijzend vóór 't gezicht.

VI.

Dus - aan de kim, zoo verre als de oogen reiken, -
 Stond hij vóór een, in 't midden van den nacht.
 Het lag omringd van vestingmuur en gracht
 En als verloren tusschen reuzeneiken.
 'Daar zucht zij....' spraken mond en hert te zaâm.
 Dies klom hij in de kruin van een' der boomen,
 En zag ze, vóór haar open vensterraam,
 Bleek en met tranende oogen zitten droomen.
 Hij bindt een kempen touw aan eenen tak,
 En slingert zich in 't venster over 't dak;
 Weêr klimt hij op van waar hij was gekomen;

Zij hangt bezwijmd aan zijnen hals, en hij,
 Hij gilt het uit: 'Dank, Heere! zij is vrij!'

Hij zag niet, schoon hij stond met glansende oogen,
 Wat donderwolk het zwerk had overtogen;
 Een bliksemstraal schoot vóór zijn aanzicht heen: -
 Eilaas! zij was nog niet hervonden, neen!

VII.

Dra stond hij vóór een ander klooster weder,
 Met eenen staf, gelijk een pelgrim staat:
 Een' kap verborg zijn haar en zijn gelaat,
 Een grijze baard hing op zijn herte neder....
 'Een heilig man!' riep iemand, en de poort
 Werd plechtig hem ontsloten op dat woord.
 Men knielde neêr, en zeggend ging hij voort....
 Uit een' kapel, nog met beschreide wangen,
 Kwam Bertha, gilde en vloog hem aan de borst:
 Een, - vier, - tien knechts ontsprongen duistre gangen;
 Doch wee, wee ieder die ze raken dorst!
 Haar redder zwaaide woedend eenen dolk en -

Weêr wekte hem de donder in de wolken....

VIII.

Hij woû niet dat zijn geest nog ommevloog.
 Daarom ontstak hij zijne pijp, en lustig
 Blies hij den rook in wolkjes naar omhoog;
 Doch, werd zijn hoofd, zijn herte werd niet rustig,
 En welk is 't hoofd dat lang het hert bedroog?
 Weêr zag hij haar, en ditmaal in een klooster
 Van enkel boete, alléén in eene cel,
 Met eenen steen tot hoofdpeul of schabel,
 En achter traaljen, zonder ooit een' trooster.
 Hij sprak haar aan.... Nog kende zij hem wel,
 Doch toonde zich versmadend, onverschillig:
 Zij was niet daar gedwongen, maar vrijwillig;
 Versterving, sprak zij, was haar vast besluit;
 Niet levend wilde zij dat klooster uit....
 Wat hij ook zeî om 't haar te doen verlaten,
 Wat hij voorzag, niets mocht den lijder baten:
 Met eene deur schoof zij de traaljen dicht,
 Om langer niet te staan vóór zijn gezicht.
 Hij zag haar toch, en vuurger dan te voren
 Liet hij de stem der hoop en wanhoop hooren.
 't Was of zijn hert, gesmolten op dien stond,
 In droppen vloeide en rolde uit zijnen mond.

Op eens, - eilaas! dat hem de Heer behoede!
Zijn bloed werd ijs, - op eens nam hare hand
Een' greep geknoopte koorden van den wand;
Ze ontblootte zich den rug, en wel te moede
Sloeg zij zich-zelf het blanke vleesch ten bloede!

Wat gil ontvloog den martelaar die 't zag!
Gelukkig knalde er weêr een donderslag;
Gelukkiger dat Beth geen oog kon sluiten
En meê door 't raam wat liggen kwam naar buiten....

Zevende zang.**I.**

Hebt gij wel ooit bij zomernacht gedwaald
Van 't eene dorp naar 't andere in het donker,
Wanneer de maan niet aan den hemel praalt,
Die echter glanst van helder stergeflonker?
Zaagt ge aan de kim dan op het blauw azuur
Geen' schemergloed, gelijk een' berg van vuur?
Dat is de stad, die slaapt en ligt te droomen
Als eene Schoone op een satijnen bed,
Omringd van luchters, die het slaapsaet
Met golven lichts en schittering doorstromen....

En even als, nog vóór de Schoone ontwaakt,
 Een maagdental, ten haren dienst genomen,
 Zich rept en roert, voor alles zorgt, en maakt
 Dat ze elken wensch der Dartele voorkomen,
 Zoo zorgen ook de goede dorpers dat
 Zij vóór den dag ten dienste zijn der stad.
 Wat veld en hof en boomgaard rijpen lieten,
 Wat stal en weí verschaffen voor den disch,
 Wordt aangevoerd, wanneer 't nog donker is,
 Langs aardewegen, Scheldestroom en vlieten,
 Opdat de slaapster, bij haar wakkerschieten,
 Het versch en frisch, met wellust moog' genieten!

II.

Zij lagen - zoon en moeder - dus te zaâm
 Te kijken en te praten door het raam.
 Daar hooren ze in de stad alom een dommelen,
 Gelijk 't gebrom van honderd duizend hommelen.
 'De boeren!' mompelt Beth, en op dien stond
 Kraait de eerste haan uit hunnen keldermond.
 Allengskens onderscheiden zij van verre
 In al 't gerucht het rijden eener karre;
 Daar komt zij aangerold in hunne straat

En nadert, nadert, tot zij stille staat.
 ‘De Zandboer! - Knokkel!’ klonken beider kreten.
 ‘De Zandboer, ja, die u niet heeft vergeten,’
 Sprak de oude man en reikte blij te moê
 Hun van de karre een mandje krieken toe.
 Slechts éénen boom had hij aan zijne woning;
 Toch was hij nu gelukkig als een koning,
 En stak, na 't eerste mandje, hun verrukt
 Een tweede toe, voor Hugo volgeplukt.

III.

Op eenen wenk, als was zij weggevlogen,
 Stond Beth beneên, met tranen in heure oogen.
 ‘Zie, vriend, dat 's braaf! dat gaat door mijn gemoed!
 Ik kan niet zeggen wat mij dat hier doet....
 Ja, dat is braaf! Wij, arme duivels, moeten
 Wel vroeg en laat voor brood en koffij wroeten;
 Maar ons geluk, - och! zoo de rijke liên
 Dàt hadden, vriend, ge zoudt wat anders zien!
 Zóó rijk zijn, zóó....
 Hebt ge ook al hooren spreken
 Van die mevrouw? Zij zat soms heele weken
 Vóór haar stom geld, vast meenend dat haar land

Alleenlijk diende om guldens op te kweeken.... -
Hadd' zij er liever kriecken op geplant!
'k Mocht op haar' heï nog geenen zavel steken,
Sprak de oude man, en sedert negen jaar,
Nog langer, woonde mijne Nel bij haar!
'Wat!' riepen driftig zoon en moeder samen,
Terwijl zij beide bij den arm hem namen;
'Wat, uwe dochter? Zoo een zwak gestel
Van drie voet hoog en met een trommelvel?'
De Zandboer zuchte: 'Dat is mijne Nel....
Maar sinds acht jaar heeft zij mij niet gesproken.
Zij hielp mij nooit, - nooit, - zelfs niet op den dag
Als hare moeder op haar doodsbed lag.
Ik heb alleen hare oogen toegeloken....'
'Hooft, zegde Wilm: vriendin of vijandin,
Zij moet u zeggen, nog wel dezen morgen,
Waar men mevrouwes nichtje heeft verborgen.
Waar zond men haar? Wat klooster is zij in?'
De man hield wat zijne oogen neêrgeslagen;
'Ze is in geen klooster, sprak hij dan met drift.
Ik denk er aan, - zoo eene is sinds vier dagen
In mijne buurt, op 't hof van koopman Grift.
Nel bracht ze er heen, verzeld van eenen pater.
Heb ik het met mijne oogen niet gezien,

Ik weet het vast van wel een' mensch of tien.
 Zij keerden maar getweeën weêr, wat later.
 't Is immers droevig, als uw eigen kind....'

Doch Willem vloog naar boven als de wind,
 En kort daarop, reisvaardig weêr beneden,
 Met zijnen stok en zijnen vilten hoed,
 Sprak hij tot Beth: 'Ik ga, en houdt u goed!
 Niet ongerust, al keerde ik ook niet heden!'

IV.

Zij zag hem na, bleef in gedachten staan,
 En zegde stil: 'k Hadd' willen medegaan....'
 En ziet, wanneer de zonne reeds twee uren
 De ruimte had doorstroombd met gloed en licht,
 En 't eerste stoomgevaarte uit onze muren
 Den tocht begon, door 't heideland gericht,
 Dan voerde 't Ida, Beth en Hugo mede,
 Voor wie het kroop, hoe men het vliegen dede.
 En als de zon heur' dagreis had volbracht,
 Als uit het veld, bij 't naadren van den nacht,
 Het landvolk huiswaarts keerde met zijne ossen,
 Gelukte 't hun het meisje te verlossen.

Dan keerden ze ook gevijven naar de stad,
 Wees Bertha's hand in Ida's hand gevat,
 En saâm vooruit langs akkers, hei en bosschen.

V.

Zij hadden dus het goede kind verlost;
 Het had hun moeite en menig woord gekost,
 Want de arme wees had niets gedaan dan weenen,
 Sinds hare moei van de aarde was verdwenen.
 Men had haar hier, naar 't eenzaam hof, geleid,
 Opdat zij mijmren zou aan de eeuwigheid.
 Zoo wel had Vredecus het voorbereid,
 Dat zij reeds tot een klooster had besloten,
 Waar, meende zij, toch zielrust werd genoten.
 Haar rouwde zelfs de schuldelooze vreugd,
 De levensgulheid harer blijde jeugd:
 Zij hadde er om haar laatste bloed vergoten....
 Ja, 't had hun veel gekost, eer met de smert
 Het spook der onrust wegvlood uit haar hert.
 Zoete Ida, zij, de eenvoudigste in 't verzinnen,
 Wist haar vertrouwen zusterlijk te winnen,
 Edoch 't was Beth, de goede moeder Beth,
 Die haar bepaald van 't klooster had gered:

Zij nam heur' beide handen in de haren,
En zegde tot de maagd van achttien jaren:
'Uw' moeder heeft uw' vader ook bemind;
Elk meisje moet eens moeder worden, kind!'
De maged rilde en trilde op hare beenen:
'Komt!' zegde zij en ijldde schrikvol henen....

VI.

Wèl gingen zij dien avond nog met haar,
Want daags nadien kwam Vredecus weêr daar,
Met Pater Coen, die haar moest overreden
Om onverwijld een klooster in te treden....

VII.

Zij trokken dan, bij 't vallen van den nacht,
Naar 't stoomtuig heen, dat hen had aangebracht,
Om, als de wind, ter stede weêr te snellen.
Het was te laat: de trein was weg, en bleek
Werd Bertha, dat ze een' terende geleek.
Met welken angst zij om zich henen keek!
Moest dat geval haar ongeluk voorspellen?

‘Geen nood! riep Willem; bestig zal het gaan:
Daar komt de Zandboer al met Knokkel aan!’
En waarlijk, de oude leurder had van verre
Hen afgewacht met zijne leêge karre.
Zij stegen op, en Bertha klapte blij
In hare handen, juichend: ‘Ik ben vrij!’
Zoo reed de groep, tot vreugde van die 't zagen.
Maar Willem dacht: ‘Ik hadde ze gedragen!’

Achtste zang.

I.

Geschiedenis, Gods eeuwige griffier,
 Die uwe pen zoo onverpoosd laat loopen,
 Legt die vandaag wat neder op 't papier,
 En slaat voor mij eens uwe boeken open.
 Wat menigeeen te zinneloos vergeet,
 Toont, Wraakgodin, dat gij het immer weet!

Hier zat een Vorst op zijnen troon verheven,
 Omringd van macht, van luister en van lof;
 Een vreemdeling, door zijne faam gedreven,
 Kwam in zijn rijk en toog tot aan zijn hof:
 De troon lag platgetrappeld in het stof,

En onder 't puin de koning zonder leven.
 Geschiedenis, wat hebt gij aangeschreven?
 'Hij trapte zelf zijn volk neêr, maar het volk
 Rees als de Wraak en rechtte met den dolk.'

Daar woonde een stam die blaakte van verlangen
 Om volk bij volk in ketenen te prangen.
 Dies rukte hij in woeste drommen uit,
 Van oost naar west, en maakte steden buit.
 In ieder land, opdat alle oogen 't zagen,
 Werd hoog en trotsch een zetel opgeslagen,
 En uit dien zetel gaf er een 't bevel:
 Strekt hier de Vrijheid tot mijn' voetschabel!
 Geschiedenis, wat werd er dan geplogen?
 'Dat volk bij volk te wapen is gevlogen,
 Zijne akkers mestte met het vreemde bloed,
 En zelf het rijk waaruit de drommen togen,
 In stukken scheurde als overweldigd goed.'

Ginds, bij eenvoud, bij nog wilde stammen,
 Met zoete liefdedoorden in den mond,
 Ging barrevoets een jonge priester rond,
 Die menig hert voor Christus deed ontvlammen.

Hij bouwde in 't bosch zich eene hut van riet
 En zeï: Mijn rijk is van deze aarde niet.'
 Meer andre priesters, achter hem gekomen,
 Gedroegen zich naar 't voorbeeld dezes vromen;
 Doch na zijn' dood, waar eens zijn hutje stond,
 Rees eene abdij voor de andren uit den grond.
 Van rijke stoffen maakten zij gewaden;
 Van overvloed boog hunne tafel door;
 En wen zij zich in weelde en wellust baadden,
 Schreef de abt den volke zijnen wille voor.
 Geschiedenis, wat staat op uwe bladen?
 't Eenvoudig volk brak met gespierde hand
 Het kruisbeeld stuk, en stak de abdij in brand.'

II.

Heer Vromen was gedagvaard om te zweren,
 Bij God den Heer die in zijn herte las,
 Dat vrouw Urbijnes goed het zijne was,
 Dat hij, wien ook, er niets van uit moest keeren.
 Hoeveel hij reeds voor de Orde had gewaagd,
 Op zijnen eed had men hem nooit gedaagd.
 Ook werd hij bleek en ving hij aan te beven
 Als hem 't papier nog maar werd afgegeven;

En toen hij 't had gelezen, kromp zijn hert
Ineen, alsof 't ineen gewrongen werd.
Hij kon geen uur de foltering verdragen,
En ging om raad aan Vredecus te vragen.
De pater drukte lachend hem de hand:
'Laat gaan wat gaat, zoo sprak hij, en houdt stand!
'k Voorzag het, vriend; - waarom haar op gaan lichten,
Was 't niet om ons tot weêrgaaf te verplichten?
Wel zweert, en uit is alles wat begint.
Wis denken zij, heer Vromen is een kind...'
Hij lachte weêr, doch Vromen loeg niet mede:
Niet zulke taal gaf zijn geweten vrede.
'O! zeï daarop de pater koel en stil,
Gij weet dat ik naar waerde loonen wil;
En, wat voor u niet minder moet beteekenen,
Als wij op u, moogt gij op de Orde rekenen...'
Doch Vromen schudde traagzaam met het hoofd.
'Ja, zegde hij, gij doet wat gij belooft.
Maar zweren.... ziet, ik voel mijn herte beven....
Bij valschen eed.... wie zou het mij vergeven?....'
Hij staart zoo hol, zoo doodsch vóór zich, en legt
De hand op 't hert, als hij die woorden zegt.
De pater blikt zoo strak hem in het wezen
Als wilde hij in zijne hersens lezen;

Dan wijst hij hem een' stoel: 'Zit neder, heer....'
Gebiedt hij droog, en zet zich vóór hem neêr.
'Bij valschen eed.... - heb ik me aan u bedrogen?
Begon hij, en keek scherper hem in de oogen.
Dient gij onze Orde, of dient gij hen misschien
Die buiten ons voor 't menschedom redding zien?
De strijd is tusschen loochnen en gelooven!
Wie planken heeft, die drijft bij schipbreuk boven!
Wie middlen gaárt, die redt zich uit den nood!
Fortuin is macht: gij zoudt ons die ontrooven?
Gij zijt het, gij, die draalt, die ze verstoot,
Wanneer de strijd op leven is of dood?....'
Zóó had de drift den pater opgewonden
Dat druppels zweet hem op het voorhoofd stonden;
En Vromen, bij zoo hevig eene stem,
Zat als verplet en zag niet op tot hem.
'Bij valschen eede....' sprak de pater weder,
Doch stapte nu de kamer op en neder,
'En zoo onze Orde eerlang vernietigd werd,
Wat zou u dan niet drukken op het hert?'
Met de armen op de borst, den blik ten gronde,
Trad Vredecus nog eene wijl in 't ronde.
Allengs bedaarde zijn gejaagd gemoed
En werd zijn aanzicht weder licht en zoet.

‘Eerwaerde, liet nu Vromen schuchter hooren,
 Vergeeft me, u zoo te hebben durven storen.
 Maar....’ - doch de pater sprak op gullen toon:
 ‘Drukt mij de hand nog als weleer, mijn zoon!’
 Dan zette hij zich neêr aan zijne zijde
 En zegde hem: ‘Mijn hert is innig blijde....
 Gij kwaamt tot mij vol onrust: - hoort mij aan,
 'k Zal zoeten vrede in u weêr doen ontstaan....
 Wat wilde vrouw Urbijn bij haar versterven?
 Dat de Orde alleen haar gansch fortuin zou erven,
 En gij, als de aanvertrouwde harer ziel,
 Zoudt zorgen dat het ons ten deele viel.
 Schrik, afschuw voor de haters van Gods kerke
 Gaf haar de wilskracht eener reuzensterke.
 Volvoert dien wil, zoo niet breekt gij den eed
 Dien gij de stervende op haar kruisbeeld deedt....’
 ‘Ik zal....’ zei Vromen, die nog strakker de oogen
 Ten gronde en 't hoofd nog dieper hield gebogen.
 ‘Nog meer, hernam de pater, zoon, nog meer:
 De mensch, bedenkt het, zweert bij God den Heer;
 Dus, God alleen mag onze rechter heeten,
 En niemands oog blikk zóó in ons geweten.
 Wie Hem dient, zoon, Hem, tegen 't helsch gebroed,
 Dat heerschen wil, ons trapplend met den voet,

Die stoor' zich niet aan 't geen zij *wetten* noemen,
 Of met het woord *gerechtigheid* verbloemen.
 Beroept men hem op eed, als u thans, vriend,
 Hij zweer' gerust, - God weet wel wie Hem dient!
 'k Was zoo vol angst dat ik de knie moet buigen,
 Zei Vromen, om mijn' dank u te betuigen....'
 'Daarbij, mijn zoon, let wel op dees verschil:
 Gij zweert: Ik moet niets geven, - en denkt stil:
 Ik geef het hun uit mijnen vrijen wil....'

Heer Vromen, opstaande om naar huis te keeren,
 Bedankte weêr en zegde, hij zou zweren,
 Waarop de pater, die hem uitgaan liet,
 Hernam: 'Vergeet ook mijn' belofte niet.
 Uw loon zal naar verdienste zijn; - zoo worde
 De macht ook groot der vrienden onzer Orde.'

III.

De dag was daar voor 't menschelijk gerecht.
 Als was van huis tot huis het aangezegd,
 Lang vóór het zich de poorten zag ontsluiten,
 Stond reeds het volk bij honderden daar buiten.
 Toen Hugo kwam, van Willem vergezeld,
 Geleek die volkshoop naar een korenveld

Door eenen storm geslingerd en geslagen:
 Men joelde en juichte en wilde beiden dragen;
 Zij echter stapten, spijtvol, zwijgend voort,
 En drongen binnen langs de zijdepoort.
 Toen eindelijk de voorpoort werd ontsloten,
 Kwam 't volk zoo bont en wild erin geschoten,
 Dat honderden niet konden in de zaal
 En wriemelden in voorhof en portaal.

IV.

Een rijtuig kwam tot aan de poort gereden....
 Wanneer het volk er Vromen uit zag treden,
 Liep een gemompel, als het dof gebrom
 Van verren donder, door de menigte om.
 Elk week terug, veel min om plaats te maken
 Dan wel uit afschuw van hem aan te raken;
 En zonder de oogen rechts of links te slaan,
 Ging Vromen door en in de zale staan.

V.

Naast deze zaal, alleen met zijn geweten,
 Was de opperrechter denkend neêrgezeten.

Van heel den drom dien hij daar had gezien,
 Leed hij het meeste om 't geen er ging geschiên.
 Een tweede rechter kwam, en opgerezen
 Ging hij tot hem met een bekommerd wezen.
 'Zou hij het zweren?' vroeg hij, en zoo viel
 Hem uit den mond hoe 't woelde in zijne ziel.

VI.

Daar klinkt de bel, en doodstil wordt de menigt'
 Die vóór en in de rechtszaal staat vereenigd.
 De rechters treden binnen; ieder richt
 Doordringende oogen naar hun aangezicht.
 Vlak achter hen, vol liefderijk erbarmen,
 Hangt Christus aan het kruis met opene armen.
 Één man is daar die de oogen nederslaat....
 De oude opperrechter geeft bevel, heer Vromen
 Bij naam te roepen, om vooruit te komen,
 En Vromen klimt vier treden op, en staat
 Dan stil met hollen blik en bleek gelaat.
 Verloor hij 't hoofd? Hij hield de hand geheven,
 Ten eed bereid, en ieder zag ze beven....
 'Zweert gij,' zoo vroeg de grijze rechter hem,
 Zelf bleek, zelf bevend, en met trage stem,

‘Zweert gij bij God en op uw eeuwig leven
 Dat gansch 't fortuin van wijlen vrouw Urbijn
 Het uwe is, - 't uwe, - en 't immer zoo moet zijn,
 Dat gij 't aan andren nooit moet overgeven?’
 Hij zwoor het, en de grijze rechter, wien
 Het op het hert viel, kon hem niet beziën.
 Hij rees uit zijnen zetel op, en samen
 Met de andre rechters ging van waar zij kwamen.
 Daar dronk hij een glas water, - maar hij schonk
 Het bevend in, en beefde ook als hij dronk....
 Rechtschape man, rein, onbevlekt geweten!
 Daar nevens in de rechtszaal klonken kreten;
 Hadde u het volk gezien, hoeveler hand
 Hadd' bij de keel dien Vromen aangerand!

VII.

En Willem? O! het witte zijner oogen
 Had Hugo rood zien worden van het bloed!
 Hij trok hem meê, tot in de ziel bewogen,
 En zelf geschokt, gebroken in 't gemoed.
 Hij trok hem meê naar de advokatenkamer,
 Sloot dicht de deur, trok sleutel af en kruk.
 De jongling sloeg er zijne vuisten stuk,

Die op den muur weêrklonken als een hamer.
 Zijne oogen rolden bloed; maar niet één schreeuw
 Kwam uit zijn' mond: de omringende advokaten
 Beweerden dat een leeuw was losgelaten....
 Een leeuw, voorwaar, - maar ijslijk was die leeuw!

VIII.

Vriend Hugo deed een rijtuig komen, leidde
 Er Willem heen, en zoo vertrokken beide.
 Hij zegde hem, ten troost in zijne pijn:
 'Zij zal de zuster mijner gade zijn....'
 Doch Willem zweeg: wat in zijn voorhoofd woelde,
 Moest schriklijk zijn, - hij hoorde noch gevoelde.
 En Hugo zelf, bij 't denken aan dien eed,
 Had in den blik iets ijselijk en wreed.
 Een denker zag ze en sprak hoofdschuddend: 'Vromen!
 Zóó.... zóó is drie-en-negentig gekomen!'

EINDE VAN HET TWEEDE BOEK.

[Bijlage]

OVERGESLAGEN:

Bl. 136, na:

‘Het kome er uit, ik keur het immers goed?’

het vers:

Zij dacht: dat woord vervulle hem met moed.

Bl. 178, na:

‘De dienstmeid ging al snikkend van haar heen,’

het vers:

Maar droogde dra de teekens van geweent.